Bahaeddin Özkişi

sokak-ta

Bahaeddin Özkişi

sokak-ta

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

Bahaeddin Özkişi

Sokakta

(ROMAN)

YAYIN NU: 90
EDEBÎ ESERLERİ: 42

ISBN 978-605-155-049-7

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 80060 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 Faks: (0212) 251 00 12
Ankara irtibat bürosu:
Yüksel Caddesi: 33/5 Kızılay - Ankara
Tel: (0312) 431 96 49
İnternet: www.otuken.com.tr
E-posta: otuken@otuken.com.tr
www.facebook.com/otukennesriyat
http://twitter.com/otukennesriyat
Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım
Dizgi - Tertip: Ötüken
İstanbul

Gözlerinde, geçmiş otuz yılın gölgeliyemediği aynı berrak bakış, bana, “bu ONLAR’ın işi” dedi. Sesi bir fısıltı halindeydi, veya fısıltının bir ton üstünde. Olayı çok iyi bilen bir insanın duraksamadan uzak, kesin bir yargısıydı bu. Eğer otuz yıl önce olsaydı bu olay, ve o bana “bu ONLAR’ın işi” deseydi şüphesiz hemen inanırdım. Üzerinde daha fazla kafa yormaz, şüphe aklımdan geçmezdi. Çünkü, otuz yıl önce ONLAR vardı. Annem, babam gibi, konak gibi, sokağımız gibi, türbe gibi. Topacım, uçurtmam gibi, bütün hatıralarım gibi şüphesiz vardı. ONLAR’ın varlıkları bütün bu saydığım ve çocukluğumu yapan gerçek renkler gibi inkâr edilemezdi. O zamanlar ONLAR’ın varlıkları o kadar kesindi ki olay otuz yıl önce olsaydı ben de aynı ses tonuyla ona “bunu ONLAR mı yaptılar?” diye sorardım.

Halbuki şimdi. Çocukluk arkadaşım ve ben, aramızda tam otuz ayrılık yılı, bu karakol odasında, bu soğuk, bu kesin, bu asrımız mantığıyla şartlanmış odada, bu kabaralı postalını ruhumuz üzerinde hissettiğimiz ortamda oturmuş ONLAR’dan bahsediyorduk.

ONLAR’ın var olabilecekleri otuz ayrı yerde geçirilmiş yıldan sonra, otuz tahsil ve tecrübe yılından sonra akla gelmemeliydi bile.

Zapt’ı tekrar okur gibi yapmanın ardına sığınıyor ve düşünüyordum. Olay bütün ölçülere göre, bütün görünüşüyle çılgın bir insan tarafından işlenmiş bir cinayetti. Ölünün yaşlı vücudunda yirminin üzerinde yara tesbit edilmişti. Bıçak veya bıçak keskinliğinde ve sivriliğinde bir ölüm aletinin bıraktığı izler. Bütün aramalara rağmen polis deyimiyle Âlât-ı cariha yazık ki bulunamamıştı. Zabıtta bir nokta daha önemle belirtilmişti. Her vuruştan sonra o şey etten çıkarılmadan et içinde burulmuş, çevre dokuları hunharca parçalanmış, öyle dışarı çekilmişti.

Mantığım gözlerini cinnet fikrine dikmişken, hissim içinde bulunduğumuz karakol odasının soğuk, hayale yer vermeyen varlığına rağmen “Bunu ancak ONLAR yapabilir” diyordu.

İstemediğim halde öldürülmüş olanı düşünüyordum. Yaşı seksen civarında olması gereken bir kadındı. Çocukluk arkadaşım zabıtta onu anlatırken: “Her zamanki gibiydi” diyordu. Evet o muhakkak her zamanki gibiydi. Aynı titizlikle yıllardır kullandığı siyah mantosundan baş örtüsüne, ayakkabılarından yüz çizgilerine kadar her zamanki gibi. O zamanlar bile onun hep aynı yaşta olagelmiş olduğuna tuhaf bir israrla inanırdım.

Onu düşündüğüm zaman kedilerini aklıma getirmemem imkânsızdı. Dört taneydi onlar. İçlerinden birine karşı aşırı düşkündü. Söz konusu olan çok iri bir kediydi, kaplanı andırırdı. Yaşlı kadınla yalnız kaldığımız anlarda hafiflettiği sesinde çok gizli bir sırmışcasına o kedinin ONLAR’dan olduğunu duymuştum. Bu esrar dolu büyük sır, çocuk göğsümün üstünde, üstü dikenli bir küreymiş cesine verdiği acıya rağmen korku ve kıskançlıkla tarafımdan saklanmıştı. ONLAR bir dolunay’ın çevreyi aydınlattığı bir gecede, sokağın en derin, en gaflet içinde uyuduğu bir zamanda gelmişlerdi. Sadece köpekler hissetmişti gelişlerini ve ulumuşlardı. İşte o gece.... Sözünün burasında dururdu. O anı, ona ifade ettiği bütün incelik ve derinliğiyle anlayayım isterdi. Gerçekten de çocuk idrakimde o an pek çok izlenimlerle doluydu. Açıkça söylenmemiş olanlar, müphem’in ürküntü veren burukluğunda, bir saz telinin uzaklarda tınlamasının yankılarında, insana belirli bir şekil çizmeyen seslerde ifade bulurdu. O an türlü gizlilikler ve belli belirsiz haram zevkler yüklüymüş gibi gelirdi bana. Açıkça söylemezdi ama çok iyi bilirdim ki gerek kaplanı andırır kedinin -ki adı Kaplan’dı onun- gerek çocukluk arkadaşımın ana rahmine düşüşleri işte o gece olmuştu.

Sokağımızda arkadaşımın annesine gösterilen ilgi bir sadaka kadar ağırdı. O yaşımızda, bir çocukken bile farkındaydık bunun. Ancak bir şey vardı ki, büyüklerimiz bunu anlayamazlardı. Onun evi, hepimiz için sırlar, akıl edilmesi zor fikirler ve sınırları belirsiz bir dünya demekti. Bize bazen birer dilim ekmek verirdi ve o dilimin üzerine uzaydan, Ülker yıldızından kendisi için özel olarak gönderilmiş bir marmelat sürdüğünü iddia ederdi. Gerçi o marmelatı göremezdik biz. Ama görmememizin de tabiî olduğuna bütün kalbimizle inanırdık. Akşam yemeğinde iştahsızlığımıza bakıp büyüklerimiz “yine ne yediniz bugün” sorusunu sorduklarında rahatça “marmelatlı ekmek” derdik. Nice yıllar sonra bile hiç bir marmelatta o lezzeti bulmadığım bir gerçekti.

Hepimizin birer tahta kılıcı vardı. Ama arkadaşımınkine annesi kimsenin

bilmediği efsunlar okuduğu için onunki düşman karşısında on arşın uzayabilirdi. O üstü esrarlı işaretlerle süslenmiş kılıcı gördükçe hayalimde o an bir savaş alanı canlanırdı. Ve peşpeşe dizilmiş on düşmanın göğsüne saplanmış o kılıç. Arkadaşım yalnız benim bakmama izin verirdi kılıca. Ona sahip olabilmek için bütün çocuklar neler feda etmezdik ki. Kılıcın uzadığını görememiz, -düşman olmadığı için uzamıyordu- onun bu özelliğine inanmamamızı gerektirmiyordu.

Esneyen bir ağız duygusuzluğundaki karakol odasında muavin, memur ve jandarma görevlisi huzursuz kıpırdandılar. Onlar daha şimdiden kesin bir karara varmış gibiydiler. Olay açık seçik, kaatil meydandaydı. Benden çekinmemiş olsalar, sıkıntılı bir acelecilikle bitirelim şu işi diyeceklerdi. Çünkü polis mantığıyla her şey belliydi. Hem de tam kesinlikle. İşte sanık şuradaydı. Bu deli oğul, her ne sebepleyse dengesini büsbütün kaybetmiş ve anasını öldürmüştü. Ölen fazla bile yaşamış bir yaşlı kadın, öldürense deliydi. Onlar, içlerinde belki de kıpırdanabilecek bir sesi duymamak telâşındaydılar. Polis lisanında doğrusu temiz bir işti bu. Öyle ya, ölü meydanda, kaatil meydandaydı. Hem de kan lekeli elbisesiyle delili beraberinde. Bir bulunamıyan bıçak mıydı, eh o da kimbilir hangi kör kuyunun dibinde yatmaktaydı.

Benim neyi düşündüğümü bilemiyorlar, bu yüzden içten içe bana sinirleniyorlardı. Neden uzatmalıydı? Tutuklu adlî tıbba postalanmalı, dosyayı da böylece kapatmalıydı. Onlar böylece bir an evvel ev ismini verdikleri alışkanlıklarına dönmeliydiler. Bu tutumsa onları geciktiriyordu. Aceleleri vardı onların. Çünkü hergün aynı saatte dönmeye alıştıkları şeyler onları bekliyordu. Acele, onlarda oluşuyor, yoğunluk kazanıyor, beni karara zorluyordu. İnsanı isyana sürükliyen bir duyguydu bu. Ama görüyordum ki direnmem boşunadır. Şu var ki idrakimin çok derinlerinde yerleşmiş bir ürküntü kesin davranmaktan alıkoyuyordu beni. Gideceklerdi onlar ve zannedeceklerdi ki karakolda kalan ben, sanık ve nöbetçi memurdur. Oysa bilmiyorlardı ki ONLAR da bizimle birlikte kalacaklardır. Sonuçta ister istemez onlara “siz gidebilirsiniz” dedim.

Çocukluk arkadaşım odanın boşalmasıyla daha rahatlamış, daha ferahlamış gibiydi. Nöbetçi memura önem vermeden konuşmaya başladı. Bir nefeste otuz geçmiş yılı aşmış, aynı samimiyeti bulmuş görünüyordu. “Ben olacakları bir kaç ay evvel tahmin ettim” dedi. ONLAR’ın yanıbaşımızda olduğunu bildiği halde sesinde cesur bir umursamazlık vardı. “Anama yaşlısın artık” dedim. “Kaygın ekmekse, iyi kötü ben kazanıyorum işte. Otur. Ahir ömrünü ibadetle geçir. Sonra çok iyi bilirsin ki şaka olmaz ONLAR’la” dedim. “Hem öyle değil mi canım? O yaşta bir insanın evlenme isteği bir şeytan kandırmasından başka ne olabilir?”

Dalgın ve üzgündü arkadaşım, hafızasını yokladığını ve söylenmemiş

hiçbir şey kalmamasını istediğini hissediyordum. “Çok söyledim” dedi. “Bu sende bir nefis kudurmasıdır, bir şeytan iğvasıdır. Ayrıca ONLAR’ı da unutmuş görünüyorsun. Oysa güçlerini biliyorsun. ONLAR seni sağ komazlar. İşte bu yüzden onun ölümünü hiç yadırgamadım. Çoktan beklediğim bir sondu bu. Ancak içimde yenemediğim bir merak, onun değil de onun nefsinde boy vermiş kötü eğilimlerin nasıl ölecekleriydi. Çünkü o bu yapısıyla gözüme masallardaki on başlı ejder gibi gözüküyordu. Her halde, diyordum kendi kendime, onları, yani kötü eğilimleri tek tek yakalar ve yok ederler. Onun katledilişinde hazır bulunmadığım için göremedim. Ama olay tahmin ettiğim gibi seyretti. Vücudunda her biri üzerinde ısrar edilmiş yaralar vardı. Sanki kaatil ondaki bu kötü huyları tek tek yakalamış ve bulduğu yerde birer birer öldürmüştü.”

Bu sözlerden sonra oturduğu iskemleye daha rahat yaslandı. Söylenmesi gereken şeylerin tamamını hiç bir şey gizlemeden söylemiş olduğu inancında gözüküyordu.

Dürüst yaradılışı, geçen otuz yıldan kirlenmemiş, yıpranmamış, renk değiştirmemişti. Bunun için bizden, biz polislerden kendisine, başka bir şey düşünmeksizin inanmamızı bekliyordu. Bizim böyle davranacağımızdan o kadar emindi ki, hemen gitmek istediğini söyledi. Yine kendi evinde kalmayı düşünüyordu. İçinde bir ölü anne de olsa onun eviydi nihayet. Bu güne kadar iki diriyi barındırmış bu ev pekâlâ bir diriyle bir ölüyü de barındırabilirdi. Veya acaba bu gece için ağabeyinde mi kalsaydı: Hani evinde yatacak kadar kendine yakın bulmamış olsa da, üvey de olsa ağabeyiydi nihayet.

Babaları ayrıydı. Bu baba ayrılığı aslında arkadaşım yönünden önemli değildi. Ama, bazı kelimelerin üstüne basarak işaret ediyordu ki, üstünde durulması gereken kanların ayrılığıydı. Bu ayrı kan konusu onun çok eskiden beri zayıf omuzlarında pek zor taşıdığı ağır bir yüktü. Bu bir aile faciasıydı. Kanların bağlı olduğu ayrı yerleri söyleyip bu ağırlığı bir başkasıyla paylaşma şansından da yoksundu. Bunu, sırrı öğrendiği günden mezara kadar gurur ve zilletle taşıyacaktı. Tabiî annesinin gevezelik anlarında veya içindeki sırrın yükselip taşdığı zamanlarda bana açıldığını bilemezdi.

O gece onunla geç vakitlere kadar oturduk. Ben türlü ülkelerin insanlarıyla karşılaşıp yeni ve değişik kanaatler edinmişken, konuşmamız boyunca onun hâlâ sokağımız sınırları içinde kapanıp kalmış olduğunu hayretle müşahede ettim. Çocukluk sokağım, onun evleri, arsaları, eğri kaldırımlarıydı arkadaşımın gezdiği ülkeler. Tanıdığı insanlarsa yine o sokak sınırlarındaydı..

“Bazen bir deve-dikeninde bir gün boyunca ne renkler görürüm” demişti. “Bir tek yaprağının çizdiği gölge şekiller ne kalıplara girmezdi. Arsada yetişen

daha nice bitkiler, nice yabani-çiçekler, böcekler, arılar, sinekler, kelebekler var. Bütün bunlar tek tek tanınması, üstünde düşünülmesi, bazı sonuçlara varılması gereken ülkeler, uzun uzun sohbetler edilmesi gereken varlıklar değil mi? Edindiğimiz kanaatler eğer hayatımıza yön veren faktörlerse, o zaman bir tek bitki, bir ülke renk ve hareketinde olmak durumuna gelmez mi? Bütün bunları incelerken içim türlü değişen hislerin etkisiyle neşeler veya şaşkınlıklarla dolardı. Hayatın narin bir yaprak gövdesinde gerindiğini seyretmek ne zengin bir seyahatti. Tabiî sen haklısın. Çiçekler insana polislik mesleği hakkında pek bir şey söylemezler. Ama türlü ülkelerde bütün canlılar ve cansızlar hakkında edindiğin bilgileri, pek âlâ bizim arsadan da sağlıyabilirdin.”

“Sen sokağımızdan ayrıldığında, henüz çocuktun. Doğrusu yokluğunu pek derinden hissetmiştim senin. Sonra ben, daha dikkatle yaşamaya devam ettim. Bir bakıma ikimiz için yaşıyayım istiyordum. İstiyordum ki seyircisi olduğum her şeyden senin hissen kadarını da göreyim, ayırayım ve yolumuzun birleştiği bir noktada sana aktarayım. Bu hisle, bu zengin temâşâda Allah şahit hiç bir şeyi kaçırmamaya çalıştım. Bir çiğ taneciği üzerinde oluşan dünya, saatlerimi aldı. Bu taptaze izlenimleri zihnimde en el değmemiş yerlere özenle yerleştirdim.”

O konuştukça, gözümde geçmiş otuz yılın bana verdikleri fakirleşiyordu. Zihnim ister istemez geçmişin muhasebesine kayıyor, toplam çizgisi altındaki rakamların pek bir değer taşımadığını üzülerek görüyordum. Ne yapmıştım ben? Yaşamamdan maksat bir lisan öğrenmek, bir meslekte söz sahibi olmak mıydı? Yaradılışın ve yaradılışımın sırrı bu kadar mahdut olabilir miydi? Tabiatın kucağında yaşanması gereken hayat böyle mi sarfedilmeliydi? Beni tutup sürükleyen rüzgâr neydi?

Hiç bir şey değişmemiş olmalıydı diye düşünüyordum. Ama değişme mukadderdi. Zihnim değişme üzerinde ısrarla durdu.

Hatırlıyorum, sakin sokağımızda ilk değişme insanı sersem eden bir biçimde kendini göstermişti. O günden başlayarak herşey, itibar edilen bütün değerler, evler, evin içinde yaşayanlar, kadınlar, erkekler, gençler, yaşlılar hep değişmiş durmuşlardı. Değişme, sokağımızda durmak bilmiyen ve devamlı büyüyen bir yuvarlanma şeklinde başladı, sonra da durmadı dinlenmedi. Halbuki insan böylesine sakin ve kenar bir sokakta bu kadar köklü değişiklikler olmaz sanırdı.

Konak merkezinde büyükçe bir yarım daire çizen bu sokakta, hareket noktasıydı konak. Bir yabancıya bir yer tarif edileceği zaman konaktan sonra otuz adım veya konağa varmadan üç ev evvel denirdi. Konak, karşısında diz çökerek oturmuş efendilerle konuşan bir büyük efendiydi, büyük, zarif ve

alçakgönüllü. Sahibi kısaca Paşazâde diye anılırdı. Kapısı, insanın önemli olduğu devirde, insan geçecektir fikriyle büyük yapılmıştı. Serin bir taşlığı vardı. İçeri adım atar atmaz sizi nereden çıktığı bilinmez dadı karşılardı. Biz çocuklar dadıyı siyah renkli bu hanımın ismi kabul ederdik. Birinci katta küçük bey, ikinci katta babası otururdu. Oğula, yaşına rağmen küçükbey, babasına beyefendi derlerdi.

Çok uzaklarda kalmış, şanla şerefle yaşanmış bir geçmişden arda kalan bir izdi konak. Mescit, türbe, sebil, evler yanyana dizilmiş hallerinden memnun dururlardı. Bazı evlerin arasında taşla örülmüş bir bahçe duvarı uzanırdı. Üzerlerinden dam koruklarının salkım saçak sarktığı duvarlar. Özellikle sabah güneşlerinin koruklar üzerinde ısrarla durduğunu hatırlıyorum. Güneşin, o vazgeçilmez dostun bu sabah ziyaretlerini onlar da güleç bir yüzle karşılar ve yeşil derlerdi.

Emniyet müdürlüğü bu işin tahkikatına beni memur ettiğini ancak ertesi günü sabahı bildirdi. Bu yüzden cesedi bizzat görmem biraz geç mümkün oldu. Yanıma doktoru da alarak yola çıktım.

Aynıydı sokağımız. Otuz yıl önceki görünümündeydi. Sadece yol bir hayli daralmış, yüksek bildiğim duvarlar alçalmış, evler, hatta konak küçülmüştü. Duvarlarda yine dam korukları kümeleniyordu. Ama bana eskisi kadar yeşil değillermiş gibi geldi. Sokağa sarkmış incir dallarında kimbilir ne zamandan kalmış bir uçurtma kuyruğu, rengi kırmızıdan pembeye dönmüş sallanıyordu. Serçeler yine aynı içten cıvıltılarıyla geçen zamanın pek farkında gözükmüyorlardı. Güvercinler her zamanki yuvalarında, aralanmış saçak tahtalarında bir an görülüp kayboluyorlardı. Sonra onların karanlık deliklerinde ince yavru sesleriyle karşılandıklarını duyuyordunuz. Küçük kızlar çeşmeden su taşıyorlardı. Kovalarında suyla beraber yüklendikleri ve yıllardır bitiremedikleri güneşi de beraber. Sandıkçıların evi, mescit, geniş arsa otuz yıl önceki yerlerinde, iyi niyetli bir insan bakışıyla seyrediyorlardı sokağı.

Evet görünüşte aynıydı herşey. Ama garip bir seziş bana bu görünüşe aldanmamamı söylüyordu. Bir şey eksikti gördüklerimde. Bir şey; yokluğu pek çok şeyi beraberinde sürükleyip götürmüş bir şey. Her ev hatırladığım bazı hikâyelerini unutmuş veya inkâr ediyormuş gibiydi. Bu yapılar sanki değişen değer birimlerinin farkındaydılar. Sanki değişen âlemde varolmalarını mümkün kılan hatıralarını, artık gelip geçene tekrardan utanıyorlardı. Belki anlayamıyacaklarından, onların dudak büküp alay edeceklerinden korkuyorlardı. Onun için geride, onun için susmuş önlerine bakıyorlardı.

Değişiklik, akşam güneşinde parlayan memnunluklarını silmiş, mağmum,

kederli ve karanlık bir görünüş vermişti onlara. Oysa değişikliğin ilk boy gösterdiği devirlerde ne kadar hallerinden memnun gözükürlerdi. Değişiklik sokağın alt ucundan, sandıkçıların evi yanından ilk adımını atmıştı. Bu adım, eğri kaldırımların gölcüklerinde sivrilmiş iri taşlar üzerinde sekti. O güne kadar bu taşlar, bu yollar, bu binalar, bu insanlar geniş ve sağlam ayakkabılar içinde yere sağlam basan adımların seyircisi olmuştu. Oysa o gün değişiklik, çok ince ve çok yüksek topuklar üzerinde dengeyi bulmak için bir cambaz ustalığı gerektiren adımlara, merak ve ürkeklikle baktılar; sokağımız, idraki var olduğundan beri ilk defa bir yargıya varmakta güçlük çekti. Bu çok ince ve çok yüksek topukların sürükleyip getirmek istediği nasıl bir şeydi? Gerçi yürümeyi bu kadar güçleştirmek onları ancak güldürürdü. Şu var ki bu soytarılığın ardında gizlenen daha başka, şakaya gelmez, yabancı kokan bazı şeylerin var olduğu zannı uyanıyordu. Ahşap evler meşe iskeletlerinde bir tehlikenin ilk adım seslerini bu, yüksek ökçelerin tıkırtılarında duydular, çeşme de, mescit de, evliya da, yaşlı efendiler de, sokağın tümü de öyle. Yalnız kadınlar, onlar, zengin, değişik ve girift yapılarının hafızasında, göbekler ötesi geçmişlerinde bu yüksek ökçeleri tanır gibi oldular. Onlar da diğerleri gibi güldüler ama, içlerinde birşey kıpırdadı ve gerindi. O kıpırdanan şeye şeytan dedi yaşlılar. Uzun yüzyıllardan beri ancak masallarda nefes alabilen, bütün kötülüklerin kaynağı o yaratık, sokağın sevgiyle örülmüş dayanışmasıyla sokağımızdan uzak tutulmuşken, yaşlı efendilerin söylediğine göre yüksek topukların sesinde, kadında, kadının içinde ilk defa mekân tuttu.

Gerçi şeytan bazen elimiz olur can eriklerine, narlara, ayvalara uzanırdı. Bazen eskici yahudi kılığına bürünür, onu bu şekliyle de tanıyan büyüklerimize “Ah Şeytan” dedirtir, bazen okulu gözümüzde kötüler, yeşil kırların okuldan daha iyi olduğunu ya da köpeklerin kuyruğuna teneke bağlamanın ders çalışmaktan daha eğlenceli olduğunu söylerdi. Yani şeytan yabancımız olmak bir yana, bir bakıma yakın tanıdığımızdı. Ne var ki bu defa durum daha değişik gibiydi. Çünkü bu şeytan, eskiden beri tanıdığımıza pek benzemiyordu.

Arabadan indiğimizde sokakta kuzeyden, Sandıkçıların evi yönünden soğuk bir rüzgâr esiyordu. Doktor da, memur da, ben de titredik. Ahşap evler yarı dökülmüş kafeslerinin ardından bize kuşkuyla baktılar. Onlar çok uzun yıllardır resmî elbiseli, kıravatlı insanlara aynı gözle bakmışlardı hep. Bu kılıkta olanları kendilerinden saymamışlar, zaman zaman sokakta görünmelerini de tabiî pek hayra yormamışlardı.

Kapıyı bize bir yaşlı hanım açtı. Rutûbet kokulu girişin hemen bir metre ötesinden birinci kat merdiveni başlıyordu. Dar ve gıcırtılı merdivenden cesedin

bulunduğu odaya çıktık. Herşey olduğu gibi duruyordu. Nöbetçi olarak bırakılmış bekçi saygıyla doğruldu. Ne yaşlı hanımın ne de bekçinin yüzünde uykusuz bir gece geçirdiklerine dair bir iz vardı. Her ikisi de bu evde, bu cesetten başka ONLAR'ın da var olduğunu ve bu cinâyetin ONLAR'ın eliyle meydana geldiğine inandıkları halde umursamamışlardı bile. Rahatça yatmış uyumuşlardı.

Doktor ceset üzerinde çalışırken ben çevreyi inceledim. Herşey açık seçik ortadaydı. Bu yüzden daha fazla oyalanmayıp sokağa bakan pencereden etrafı seyre başladım.

O zaman hissettim ki, evlerin yüzlerinde gördüğüm mağmûm ifade kaybolmuştur. Bu tabiîydi. ONLAR hiç sokaktan bakan adama, özellikle benim kıyafetimde birine gerçek yüzlerini gösterirler miydi? Şu andaysa kendilerini kimsenin görmediğinden emin, sere serpe karşımdaydılar. Yüzleri çivit badanası renginde güleç, asma peçeleriyle utangaçtı. Baktığım yükseklikten oda içleri gözüküyordu. Biliyordum; yük kapakları ardında, şu köşedeki sandıkta gizliydi esrar. Türlü sürprizlerin lavanta çiçekleriyle sarmaş dolaş yattığı o sandıkları ah ben çok iyi bilirdim. Kapakları kapalı da olsa neleri gizlerdi o sır kutuları, hangimiz bilmezdik ki.

Tam karşıma gelen odada beli bükük bir nine dolaşıyordu. O otuz yıl önce güzel bir kadındı, iki yanağı gamzelerle süslü kanlı canlı bir kadın. Bugün yüzünü kaplayan kırışıklara rağmen hâlâ belirli o derin çukurları ben ve bütün sokak nasıl hayranlıkla seyrederdik. Onun ismi neydi hâlâ bilmiyorum, çoğu da bilmezdi sanırım. Ona Marpuççununki derlerdi. Nitekim kızının da ismi bilinmezdi. Ona da Gülüm derdik. Bu bize asıl isminden de sıcak bir isim gibi gelirdi. Akıncı dedelerin nasılsa kaybolmadan zamanımıza gelmiş tek tük türkülerinden birinin anlattığı hikâye, Gülüm'ün saçlarıyla ilgiliydi. Civan Aliş'in Tuna boyunda bağrına bastığı Slav dilberinin katkısıyla doğan lepiska saçlar, Gülüm'e miras kalmıştı. Bu saçlar gün ışığını emmiş, gür, topuklara çağlayan birer güzellik nehriydiler. Çocuk gözlerim onun uzun boyunda, noksansız güzelliğinde, sağlam ve nârin endamında, iri hülyalı gözlerinde dayanılmaz bir çekicilik bulurdu. Zaman zaman, dayanılmaz bir ihtiyaçla bir kedi uysallığına bürünür, ona sokulurdum. Beni kucaklar, diri göğüslerine basar, kokusuyla sarhoş ederdi. O nasıl bir kokuydu? Nasıl olurdu da bir insana bu kadar hazlar verirdi, bilmiyorum. O biraz ıtır, biraz sabun, biraz... hayır hayır o Gülüm kokardı.

Ben göğsüne sıkıca bastırılmış öylece dururdum. Zaman geçmesin isterdim. Ama zaman, başımı gömdüğüm göğsünde, kalb sesinden adımlarıyla

geçerdi.

Sonra kolları gevşerdi Gülüm'ün. İri elâ gözlerinde hülya, yerini muzip bir neş'eye bırakarak kaybolurdu. Ben yanağımda o canım göğüsün sıcaklığı oturur kalırken, o, ahenkli sesiyle hoş bir şarkı tuttururdu.

Adalardan bir yâr gelir bizlere

Evler o zamanlar birbirlerine gür asma dallarının yeşil ve kalın kollarıyla sarılıydı. Bu kollar evleri biraraya getirir, tek ev yapardı. Masum genç kız sırları bu yeşil yapraklar arasından pencerelerden pencerelere fısıldanırdı. Ömürlerinin biricik sırrını fısıltıya da emanet edemezler, çok zaman ikinci bir genç kız konuşması olan kuş diline baş vururlardı.

Mügü-lega-zıgım. Bu Gülüm'ün sırrının tamamıydı. Uzak akrabasından karayağız yavuklusu Mülazım.

Çok sonraki yıllarda ben nasılsa yakaladığım mutluluk kırıntılarını kendi kendime bu lisanla tekrar ettim.

Kuş dili esrarı gizlemez, belki olaya esrar tat ve havası verirdi. O sağlam kanaatli geçmişte sır, çanağın üstüne vurulan ebrunun renkleri gibiydi. Çanağı gözden gizlemez aksine güzelleştirir, tamah edilir hale getirirdi.

Mügü-lega-zıgım, Gülüm'ün hayatının anlamı, isteklerinin tamamıydı. Onu hemen bütün sokakla beraber ben de tuhaf bir kıskançlık ve hayranlıkla beklerdim. Ayda bir gün, bir perşembeyi cumaya bağlamaya hazırlanan akşam üstü o gelirdi. Gülüm üç gün öncesinden başladığı temizliği bitirmiş olur, ona pek yakışan şarabî krep döşin'ini giyer, ışık çağlayan saçlarını yeniden iki bilek kalınlığında örerdi. Canım vücudu tiril tiril kumaş altında bir başka canlanır, annesinden belki de bir düşte çaldığı aynı çukurlarla süslü yanakları elbisesinin renginde, beklerdi. Ben o bekleyişin sadık ve değişmez seyircisiydim. Temizlenmiş, bir daha temizlenmiş, taban tahtaları limon rengine dönüşmüş bu odalarda, o Mülazım'ı, bense Gülüm'ü gözlerdim. Böyle günlerde Gülüm benim nadiren farkımda olur, hayal dolu gözleri bilmediğim bir ateşle tutuşurdu. Eğer dikkatini çekmeyi başarırsam beni hoyratça yakalar, kirli yanaklarımdan acıtarak öperdi. Ben küçük muhabbet dilencisi, bu öpücüklerle mest "Haydi artık git" diyene kadar onu hayran seyreder, seyrederdim. Haydi artık git sözü kırar mıydı beni, bilmiyorum. Ama sıcak bir yorgan altından çıkmışçasına ince bir üşümeyle titrerdi içim. Böyle anlarda kimsenin olamıyacağı kadar yalnız hissederdim kendimi. Başım önümde arsaya gider, yaşlı incirin sık yaprakları arasında gizlenmiş yerime çıkar otururdum.

Bu dal benim yerimdi. Özellikle Mülazım'ın gelme saatlerindeki

sığınağım.

Akşam, sokağımıza ahenkli satıcı sesleriyle yaklaşırdı. Sanki; yoğurtçu, leblebici, kos helvacı, aşureci karanlığı birer ucundan tutar, bir örtü gibi geceyi çeker getirirlerdi. O saatlerde son oyun çığlıkları, son koşuşmalar duyulurdu. Sonra iri mendil çıkınlarıyla birer ikişer erkekler görünürlerdi. Onlar rahat, emin ve ağır adımlarla geçerlerdi. Köşe başında her gözüken erkekle beraber bir gurup çocuk gözden kaybolurdu. Sonra, daha sonra tüllenmiş karanlıkta Mülazım yokuş başında seçilirdi. Pırıl pırıl parlatılmış körüklü çizmelerinden külot pantolonuna, göğsünü çapraz kesip palaskasıyla birleşen kayışına, sağ tarafında asılı tabancasına kadar noksansız. Hafif bir sesle mügü-lega-zıgım derdim kendi kendime. Bunu huşu ve kıskançlıkla söylerdim. Bana boyu evlerin boyuna yakın gözükürdü. Siyah burma bıyıkları beyaz teninde daha bir göz alırdı.

Sonra akşam, kısa ve gür ezan sesinde günün bittiğini söylerdi bize. Otuz yıl önce zaman kesin sınırlarla ayrılırdı. Akşamsa vakit, noksansız akşamdı. Akşam, alaca karanlıkla yaklaşır, ezanla başlar ve kuş sesleriyle son bulurdu. Akşam ayrı bir hazırlığı gerektiren bir zaman bölümüydü. Büyükler acele etmeden abdestlerini tazeleyerek, küçüklerse oyundan kızışmış vücutlarına değen soğuk kuyu suyuyla titreyerek ellerini, yüzlerini, yol yol kirlenmiş ayaklarını ta dizlerinin çok üstüne kadar yıkayarak hazırlanırlardı. Akşam böylece gecelik entarilerinin ürperti veren temasında, aş kokusunda, gaz lambasının titrek alevinde başlardı. İnsan yüzleri bu değişen kıyafetlerle değişirdi. Bu gecelik yüzler güne nazaran daha derin çizgili görünürlerdi. Ama daha içli, daha merhametliydiler. Çocuk sesleri evlerden daha alçak perdeden, daha muti duyulurdu. Evlerin tahta kaplamaları dışında, sokakta, sert, yumuşak, kayar gibi esrarlı adım sesleri yoğun gecenin içinden akseder, garip ve isimsiz mırıltılar duyulurdu. Özellikle küçük kulaklar duyardı bunları ve dışarda ONLAR'ın dolaştıklarını ürpererek düşünürlerdi.

Sonra sofra kurulurdu. Önce sofra bezi serilir, sofra altı konur ve sini, üstünde şimşir kaşıklarla getirilirdi. Benim kaşığım kemik ve bağa karışımıydı. Annem ve babam beraber sürdürmeye karar verdikleri hayatlarını aynı tabaktan yemek yemekle sanki düğümlerlerdi. Biz çocuklara küçük, emaye kaplı, kenarları kan rengi güllerle süslü tabaklarda verilirdi yemek. Bu hemen bütün sokakta böyleydi. Bugünün ölçülerine göre çok fakir sayılabilecek, çok zaman tek çeşit olan yemekten türlü şükür dualarıyla kalkılırdı. Sonra en zengin bir konuşma doyuruculuğunda susulurdu. Dalıp gittiğimiz düşünceler annemin geçen günü anlatan bir kaç küçük haberiyle noktalanırdı.

O saatlerde uyku göz kapaklarımı olanca gücüyle kapamağa zorlardı. Bu

anlarda pek hoşuma giden bir oyunum vardı. Kirpiklerimi birbirine iyice yaklaştırır, odadakileri, özellikle babamı seyrederdim. O sevgili varlık küçülür ve müphemleşirdi. Böylece sanki ondan uzaklaşır gibi olurdum. Ondan uzaklaştıkça düşüncem dışarı yaklaşır, hayalim boyumun ancak yetiştiği ağır sürgüyü çeker, beni serin sokağa çıkarır ve türbeye doğru götürürdü. Dinleyegeldiğim hikâyelerde olduğu gibi evliyanın yatsı abdesti için kollarını sıvamakta olduğunu görürdüm. Karanlığın iyice koyulaştığı noktalarda Haziran böcekleri yanar söner, bir gece kuşunun ötüşü duyulurdu. Bu başı duyulmamış sonu henüz belli olmayan bir ötüştü. İnsan kulağı daha dikkatle dinlerdi bu ötüşü. Sonra bir ikinci oyunu denerdim. Gözlerimi acıyana kadar sıkıca kapardım. O zaman binlerce renkli kürecik uçuşmaya başlardı. Ben hâlâ oyun oynadığımı zannederken bir an gözlerimi açar, babamın uyuya kaldığım minderden beni kaldırdığını, yatağıma götürdüğünü görürdüm.

Düşüncemin bu noktasında doktor “acaip” diye mırıldandı. Ona döndüm, işini bitirmiş, doğruluyordu. Tekrar bu sefer yüksek sesle “garip” dedi. Bakışlarımdaki soru konuşması için yetti. “Bu yaraların bir insan eli tarafından açıldığını bildiğim halde inanamıyorum.” dedi. Yersiz ve anlamsız bir şey söylediği düşüncesiyle sustu doktor. “Ne demek istediniz?” diye sordum. Düşündü, tereddüt ediyordu, cevap vermedi. Sonra tuhaf bir sesle, “gidelim komiser bey” dedi. Ona, ceset kaldırılana kadar burada kalmak istediğimi söyledim. Hepsi beraberce gittikten sonra yaşlı ölünün yüz çizgilerini yakından bir daha inceledim. Bana öyle geldi ki, onun yüzünde donup kalmış son ifade, sinsi bir memnuniyetti. Bu arada Kaplan’ın soyundan olduğuna inandığım iri bir kedi kısık bir miyavlamayla odaya girdi. İri gözleriyle cesedi uzun uzun süzdü. Sanki onun yerinde olup olmadığını kontrol ediyor gibiydi. Sonra hiç de dostça olmayan bakışlarını yırtık bir küstahlıkla gözlerime dikti. “Pist” dememe aldırmadı bile. Nedendir bilmem içimi birden ona karşı bir hırs ve iğrenme kapladı. Tekmeleyerek kovmak için üstüne yürüdüm. Kendisine yaklaşmamı alaycı bir sükûnetle bekledi. Ama ayağımı kaldırmamla merdivenlerde kaybolması bir oldu. Onun merdivenin alt başında parıldayan gözleri tamamen kaçmadığını gösteriyordu.

Odadaki eşyaları yeniden gözden geçirdikten sonra, dolapları, yükü araştırdım. Odada inanılmaz bir fakirlik hüküm sürüyordu. Buna rağmen parça parça kumaşlardan dikilmiş yorgan tertemizdi ve düzenle katlanmıştı. Bütün ıvır zıvır aynı özenle yerleştirilmişti dolaplara. Bulabildiğim herşeyi tek tek elden geçirdim. Türlü neden ve raslantı ile biraraya gelmişti bütün bunlar. Hepsi türlü hatırayı sıkıca kucaklamışlar gibiydi. Çevresi kanaviçe işli bir bohçayı çekip

çıkardım. İçinde katlanmış bir kaç giyim parçası ve ipek bir bez vardı. Ah ben bu bezi çok iyi tanıyordum. Bu, çocukluk arkadaşımın icad ettiği bir makinanın planıydı. Hiç bir güç veya yakıt kullanmaksızın işleyecek bir makinaydı bu. Sanırım on yaşlarındaydık. Bir yaz sabahı bütün sokak uykudayken günün henüz ağardığı saatlerde sokağa fırlamıştım. En büyük tutkumdu bu benim. Henüz serin olan toprağa oturur, arsadaki herşeye taze bir dikkatle bakardım. Yılan yastıklarının fışkınları yeşilin en güzeliyle boy atardı. Yarı açılmış yabani çiçekler, ateş kırmızısı sarı ve mavi göz alırdı. Arkadaşım ve ben işte hemen her gün bu saatlerde arsada buluşurduk. Her güzel şeyi bana o gösterir veya onun işaretiyle herşey güzel olurdu. Bu arada pek az konuşurduk. Çünkü bana öğretmişti ki, bakmak ve konuşmak aynı anda yapılmamalıydı. “Biz henüz küçüğüz.” derdi. “Önce herşeye iyice bakmalı ve iyice bellemeliyiz. Bir insan ilk güneş ışıklarıyla bir papatyanın nasıl açıldığını görmeli. Ezilmiş çimen kokusunu, kuş seslerini ve arı vızıltılarını, derisini hazla ürperten ilk sıcaklığı bilmeli insan.”

Bu derin zevk sokakta ilk adım sesleri duyulana kadar devam ederdi.

İşte yine böyle bir sabah arsada onunla buluşmuştuk. Bana “Bu gece hiç uyumadım.” dedi. Güneşin genç ışıklarında teni sararmış görünüyordu. “Bu gece sabaha kadar bir makina üzerinde düşündüm çünkü.”

Makina...

Ben makinayı tanıyordum, babam göstermişti. O, Reci’de olurdu. Babamın çamaşırcının kızına kefil olmak için gittiği ve beni de bareberinde götürdüğü Reci’de. Gürültüler çıkaran bir devdi Makina, ve sigara yapmaya yarardı. Bahçıvan Mestan ağanın sessiz sedasız sigara sarışına inat, o homurdanır, kulaklarını tırmalardı insanın. Ona tütün yapraklarından yemini kızlar atarlardı. Bu yaptıklarına karşılık paralar kazanırlardı.

Reci’de çalışan kızlar, maşalarla kıvırdıkları saçlarını başörtülerinin bir ucundan çıkarırlardı.

Makina insana paralar kazandırırdı. Ama parayla beraber kızların yüzünde sokaktakilerin pek hoşlanmadıkları bir tebessüm belirirdi. Göze hoş gelmeyen hemen her şey için çamaşırcının kızının gülüşü örnek gösterilirdi. Kısaca bana göre makina büyük işler başaran, buna karşılık gürültücü ve uzak durulmasında fayda olan bir şeydi.

Arkadaşım itirazlarımı sükûnetle dinledikten sonra onun makinasının benim bildiğimden başka olduğunu anladım. Önce bu makinayı kızlar çalıştırmıyorlardı. Böylece, sokağımızın hoşlanmadığı biçimde gülen insanlar da

görülmeyecekti. Sonra sessiz sedasızdı bu makina. Her hangi bir insan eğilecek ve “çalış” diyecekti. Bu söz üzerine çarklar harekete geçecekler ve artık durmayacaklardı.

Kimbilir bizim yapmayı kurduğumuz bu makina Gazi Paşa’nın ne kadar hoşuna giderdi? Bize belki de 100 lira bile gönderirdi.

“Gazi Paşa” devlet anlamında kullanılırdı sokağımızda. Devletse pek heybetli bir adam olmalıydı. Muhakkak, koskocaman kadife kesesine elini daldırır “verin bu parayı o çocuklara” derdi. Onun iri şefkatli ellerini daha şimdiden saçlarımızda hisseder gibiydik.

O gün arsanın en gizli noktasında saatler boyu bunu konuştuk. Arkadaşım makinayı bana anlatabilmek için pek çok çaba gösterdi. O konuşurken benim anlayışsızlığımın ve onun zekâsının tabiî olduğunu düşünüyordum. Çünkü o ONLAR’la akrabaydı.

Makinayı arkadaşımın açıklamalarıyla iyice tanıdıkça içimdeki şüpheden kurtuluyordum. Hatta seviyordum. İnsanlar bu makinaya sahip oldukları zaman yüzlerinde o çirkin gülümseme olmaksızın mutlu olacaklardı. Bu mutluluk nasıl sağlanacaktı bilemiyorum ama madem arkadaşım böyle olacak demişti.

O, bana makinayı anlatırken bir yandan da bir kareli kâğıt üzerine çiziyordu. Çarklar, çarklar, çarklar ve kanatçıklar. İşte şu noktaya “çalış” denecekti. İşin püf noktasıydı bu söz. Çünkü istenen güç “çalış” sözcüğü içinde gizliydi. Bu güç çarkları döndürecek ve artık durmamalarını sağlayacaktı.

Makina çalışmaya başladıktan sonra belki biz büyüyecek, askere gidecek, evlenecek, çoluk çocuk sahibi olacaktık da o çalışmaktan bıkıp usanmayacaktı.

Devlet, herhalde yaptığı makinalardan bir tane de bizim sokağa hediye eder ve biz onu arsaya kurardık. Gelip geçen görür “Bunu kim icat etti?” diye sorardı. Mahalleli de bizi gösterirdi. Gelip geçenler sözü, içinde onu da beni de ilgilendiren bir kişiydi aslında. Onun dışındakiler görseler de görmeseler de pek önemli değildi. O, küçücük kalkık burunlu, kızıl saçlı, bize pek burun kıvırarak bakan imam efendinin kızıydı. Arkadaşımın da benim de gönlümüzde o vardı. Bulunduğumuz yaşın düşüncesiyle ikimizin de aynı insana kendimizi beğendirmeye çalışmamızın hiç bir sakıncası yoktu. Bu sebebten, uzun uzun düşündüğümüz makinanın adını -hiç bir kuvvet sarfetmeden çalışan makina- koymadık. Daha yumuşak, daha güzel, daha sevimli bir isim olmalıydı bu. Ve biz onun adından başka gönlümüzün yattığı bir isim bulamadık makinaya.

Şimdi asıl mesele bu makinayı çizmek ve hükümete göndermekti. Renkli kalemlerle ne kadar süslenirse süslensin böyle bir planın kâğıt üzerinde çizilerek

gönderilmesi yakışık almazdı. Gideceği yer koca devletti çünkü. Gazi Paşa'ya "güzel olmuş" dedirtmek için bir başka şekil bulmalıydı. Öyleyse ne yapıp edip büyük bir parça ipek bez ve türlü renkli ibrişimler olmalı, planı bir ipekli üzerine güzelce işleyerek hükümete böylece göndermeliydi. Tam üç ay arsanın gizli bir köşesine gömdüğümüz kavanozun içine kâh harçlıklarımızdan kâh sokağa gelen odunları taşıyarak elde ettiğimiz meteliklerden biriktirdik. Şeytan o üç ay boyu bize biriktirdiğimiz paraları harcattırmak için helvacı kılığına girdi gözüktü, macuncu kılığına girdi gözüktü ama çelemedi zihnimizi. Tam üç ay kör şeytanla kahramanca çarpıştık. Başardık da. Oysa çok daha sonraları daha kolay başarı göstereceğimiz nice çarpışmalardan biz yenik çıktık.

Üçüncü ayın sonunda, bir sabah yine buluştuk ve malî durumumuzu gözden geçirdik. Bu bir çocuğun iki avucunu dolduracak kadar çok bir paraydı. Şimdi iki önemli zorluk dikiliyordu karşımıza. Malzemeyi satın almak ve işlemeyi öğrenmek. Günler boyu sırrımızı kimseye açmayacak ve bize işlemeyi öğretecek birini araştırdık. Tek tek gözden geçirdiğimiz çehrelerden içimize en çok yatan Gülüm oldu. İşe, onu ölmüş babası üzerine yemin ettirerek başlayacaktık. Annesinin evde olmayacağı bir günü kolladık. Yüzümüzde büyüklerimizde sık sık gördüğümüz ciddi bir ifadeyle, kendisiyle gizli bir konuda konuşmak istediğimizi söyledik. Şaşırdı önce Gülüm. Sonra değişik bir ilgiyle üzerimize eğildi. Güzel yüzü kuşkuyla bulutlanmıştı. Bizden kimbilir nasıl bir muzurluk haberi duyacağını umuyordu. Sözcü bendim. Ne var ki engel olamadığım bir kekelemeyle meramımızı bir türlü doğru dürüst anlatamadım.

Baktı ki olmayacak aşırı bir ciddiyetle sözü arkadaşım aldı. Biz Gülüm'den yalnız bize ipekli bez ve ibrişim almasını istiyorduk. Bu söz üzerine Gülüm'ün kaşları çatıldı. Bu kadar parayı biz nereden bulmuştuk? Otuz yıl önce boydan boya sokak bir tek ev, yetişkin kız herkesin ablası, kadın, herkesin teyzesi ve çocuk, bütün sokağındı. Bu o kadar karşı çıkılmaz şekilde böyleydi ki, bunun aksini düşünmek çılgınlık olurdu. Her aile oturduğu evin sahibi veya en az 5-10 senelik kiracısıydı. Yani herkes birbirini iyice tanır ve gözkulak olurdu. Bu duyguydu ki sokağın savunulması için bir başka güç gerektirmezdi. Gülüm'ün bu sorusu üzerine dillerimiz çözüldü. Bir ağızdan ne istediğimizi ve bu parayı nereden bulduğumuzu mümkün olan açıklıkla anlattık. Bir yaz güneşini kapayan bulutlar gibi kuşku, Gülüm'ün güzel yüzünden sıyrıldı. Yanaklarındaki canım çukurlar bir anda eski güzelliklerine kavuştu. O bize vadetti ki sırrımızı hiç kimseye söylemeyecek, istediklerimizin en âlâsını Kapalıçarşı'dan alacak ve bize işlemeyi öğretecektir.

Sonra onun gözetiminde günlerce süren işleme başladı. Ellerimiz bu süre

içinde hiç bir zaman olmadığı kadar temizdi. Çalışma yerimiz Gülüm'lerin bahçesindeki çardağın altıydı. Biz aşırı ciddiyetimiz, tertemiz ellerimiz ve tozsuz çamursuz kıyafetimizle, -çünkü Gülüm işleme bitene kadar toprakla oynamamızı yasaklamıştı,- hemen çevrenin dikkatini çektik. Belki büyükler sırrımızı biliyorlardı. Ama küçükler.. Onlar ne yaptığımızı öğrenebilmek için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdılar.

Zaman ilerledikçe plân rengârenk ibrişimlerle ipek üzerinde çarklar, miller, vidalar olarak belirdi. Yorgun gözlerimizde renkler uçuşmaya başladığı bir gün, herşey gibi nihayet plân da bitti. O zaman ikinci ve önemli çalışma başladı. Plânın çevresi lâle motiflerini esas alan güzel bir su ile işlenecek, plânın baş kısmına yüzyüze bakan iki tavus kuşu yapılacak, gagaları arasında şu yazı bulunacaktı: "Yüksek bir huzura takdimdir."

Gülüm günler boyu bize leblebi, suda haşlanmış mısır, koruk suyu taşıdı durdu. Nihayet iş bir salı günü akşam üstü bitti. Ertesi sabah onu güzelce paketleyip üçümüz birlikte postahaneye götürdük. Ben bu binayı ilk defa içinden görüyordum. O avuç dolusu para verdiğimiz, göz nuru döküp ortaya çıkardığımız bu canım plânı, tanımadığımız bir adamın eline içimiz sızlayarak teslim ettik. O yaşlıca, insanı azarlayan bir memurdu. Önceleri herşey kolay olacakmış gibiydi. Ancak memur paketin gideceği yeri öğrenince pek huysuzlandı. Binbir özenle yaptığımız paketi hoyratça açtı ve pek çok sorular sordu. Gülüm yanaklarını dalga dalga kırmızıya boyayan utangaçlığına rağmen soruları doğrusu pek güzel cevaplandırdı. Bu benim gözümde anlaşılması güç bir durumdu. Plânı ve onu devlete götürmeleri için para verdiğimiz halde adam neden bu işe bir türlü yanaşmıyordu? Karşılıklı bağırışmalar pek çok adamı başımıza topladı. Durumu öğrenmek istiyorlardı. Hepsi akıllı uslu adamlardı. Çoğu böyle bir paketin devleti memnun edeceğini söyleyip bizden yana çıktılar. Nihayet adam bu hücumlara dayanamayıp türlü nazla paketi çarpık çurpuk bağlayıp kabul etti.

Dönüş zordu. Plândan ayrılmak ikimizi de bomboş bırakmış gibiydi. Arkadaşım ağlamaklı bir sesle ilk defa "Gitti" diye konuştu. "Keşke biz götürüp hükümetin eline verseydik." Gülüm, Şey'den duymuştu ki hükümet çok uzaktadır. Ayrıca değil çocuklar ve kızlar, büyükler bile belki onu bulabilirler ama oturduğu yere giremezlerdi. "Ama" dedi Gülüm, "Eli uzundur hükümetin. Paketin postahanede olduğunu o adam gizlemezse muhakkak alır." Memuru kastederek: "Benim gözüm o herifi hiç tutmadı" dedim. "Plânı kendine alıkoyar mı koyar!" O gün üçümüz sokağa başımız önümüzde döndük. Dalgındık. Posta memurunun davranışında ilk defa karşılaştığımız devlet, bize hiç de iç açıcı ve

güvenilir gözükmedi.

Odada birden olağanüstü bir sessizlik dikkatimi çekti. Kulaklarım önce hafif bir vınlamayla oğuldadı. Hemen ayaklarımın dibinden incecik ve metalsi bir ses “Onu biz öldürdük” dedi. Bildiğim halde “Kimsiniz?” diye sordum. Bu an korkunçtu. İnce soğuk bir terle kaplanan cildim üşüyordu. Duygu organlarımın tamamı, kaslarım, kemiklerim, bütün hücrelerim o anda sırf idrakti. ONLAR yaşadığım yüzyılın kesin inkârına rağmen vardılar işte. Sesim kendimi bile şaşırtan bir cesaretle çıkmıştı. İnce ses kıkırdadı. “Sen bizi biliyorsun” dedi. Çaresiz evet anlamında başımı salladım. Ses “Onu kurtarmalısın” diye devam etti. “O suçlu değildir”. Sertçe “Bunu niçin istiyorsunuz?” diye sordum. “Bildiğim kadarıyla siz iyilikten hoşlanmazsınız.” İnce ses “Pek fazla izahat vermekle görevlendirilmedim” dedi. “Şu kadar söyleyebilirim, o gerçekten insandır. Zamanımızda hemen hiç türü kalmamış gerçek insan. Bizse insana hürmet etmekle görevlendirildik. Biz ona bir fenalık gelmesini istiyor değiliz. Şu yerde yatanı, haddini çoktan aşmış bu kadını yok etmek için bir insan koluna gerek vardı. Biz de bir adamı bunun için kullandık. Onun tertemiz vicdanında en ufak bir leke yoktur. Kurtarın onu.”

“Onun suçsuz olduğu muhakkak” diye cevap verdim. “Ancak onun vicdanında leke bulunmaması, onu kanunlarımızın elinden kurtarır mı sanıyorsunuz? Bilgi ve iradesi dışında o size itaat etmiş bile olsa bu onu kanunlarımızın karşısında suçsuz kılar mı? Şunu düşünmediniz mi ki; siz, dünya insanları gözünde birer masal varlığısınız. Şu anda uygulanan kanunlar delilden hareket eder ve delile dayalı bir yargıya varır. Delilse varlığına inanılan yaratıkların bıraktığı izlere verilen isimdir.” “Evet bunu düşünmeliydik” diye esefle söylendi. “Peki onu nasıl kurtarabiliriz?”

Bilmiyorum anlamında ellerimi yana açarak çaresizliğimi belirttim. Uzun süre karşılıklı sustuk. Sonra “Siz” dedim, “Asrımız insanınca yoksunuz. Bizler ellerimizle tuttuğumuz, gözlerimizle gördüğümüz şeylerin varlığına inanırız çünkü. Böyle olunca isminiz ister ins, ister cin, ister şeytan olsun. Uzayın bilinmeyen derinliklerinde ve dünya üzerinde ülkeleriniz olmuş olsun. Siz istediğiniz kadar hayatın insanların tanıdıkları dar sınırlarla çevrili olmadığını bilmiş olun. Bu, böyle bir davada ne değer taşır? Siz benim yerimde olsanız böyle düşünen bir toplumu nasıl ikna edersiniz?”

Metalsi ses: “Allah’ın bizden secde etmemizi istediği varlık, insan, bu olabilir mi?” dedi hayretle. “Söyleyin bana, yerimizde olsaydınız, bu kadar dar hudutlu bir yaratığa secde eder miydiniz?”

Tam bir şeytan gibi benden hayır dememi bekliyordu. Âni bir his

dürtüsüyle: “Şeytanca bir soru bu”, dedim. “İnsanların tamamı aynı gaflet içinde değiller kuşkusuz. Sizi ve sizin ne olduğunuzu bilen insanlar aramızda yaşamaktalar. Bu bakımdan belki sayıca çok ama değerce az dünya topluluğunun bu gaflet içinde oluşları size hak kazandırmaz. Ülkelerin idareleri için uygulanan yasalar özlerinde insanın uymakla yükümlü olduğu inançtan uzak olabilirler. İdareciler gurubu, kanun yapıcılar, idare edilenlerden ve gerçeklerden kopmuş olabilir. Tabiî değil mi bu? İlâhî kanunlar yerine konan bu yasalar insanlar tarafından yapılmıştır. İnsanı bilemiyecek yegâne varlık da insan değil midir? Bu yüzden eksik, yetersiz ve yalın kanunların varlığı yadırganabilir mi? Bu, sizce insanların tümünün basitliğine mi delâlet eder? Siz bilirsiniz ki, insanlardan bir gurup daima sizin yanınızda ve emrinizde olagelmiştir.”

Metalsi ses hiddetle titredi, “Onu kurtaracak mısınız?” diye sordu. Yorgun bir sesle kısaca “Evet” dedim.

*

* *

Ertesi günü akıl hastanesinde çocukluk arkadaşımı ziyaret ettim. O hiç bir şeyin bozamıyacağı sükûnetiyle gülümseyerek kabul etti beni. Ne hücresini ayıran parmaklıkların, ne gardiyanların, ne de hastanede oluşunun farkında gözüküyordu. Aksine dinlenmiş ve rahattı. Bana iyi uyuduğunu söyledi. Kendisine verilen yemekleri övdü. Onun yaşadığı şartları iyi bildiğim için bunu yadırgamadım.

Arkadaşım yemeğin yaşamak için bir araç olduğu inancının kabul edildiği sokaktan geliyordu. Orada esas olan mide değil ruhtu. Orada isteklerin hemen tümüne şehvet ismi verilirdi. Çeşitli yemek de bu yüzden, şehvetin türlerinden sayılırdı.

Birkaç nezaket cümlesinden sonra “Sokak nasıl?” diye sordu. Sonra toparladı kendim. Sabırsız diye düşünmemi istemiyor gibiydi. Özür dileyen bir ses tonuyla “İnsan” dedi. “Her ayrılıkta özlemeyi yeniden yaşıyor. Bu zaafım benim. Kaldı ki ben sokağımızdayken de sokağımızı özlerdim. Ben hep özleme içindeyim aslında.” Dudaklarında hoş bir gülümsemeyle “Özlemek” dedi “aşk kadar önemli değil mi? Özlemek için, hayatın anlamı hatta ta kendisi demek yanlış mı olur? Geçmişiyle, bugünüyle evleri, duvarları, insanlarıyla sokağımızı özlemek? Büyüklerimiz de severdi orayı ve özlerdi.

“Babanı hatırlıyorum. Akşamları yorgun argın dönerdi. İnsan onun yüzüne, gözlerine dikkatle bakınca sanırdı ki, sanki uzun gün boyu yalnız özlemenin

derin zevkini hissetmek için dükkânının kepenklerini açmış, her tesbih tanesine sabırla şekil vermiştir.”

Aydınlık bir yüzle “Tesbihler” dedi. “Kukası, gülü, kehribar’ı.” Söylemek istediği tesbihler değildi aslında, bunu hissediyordum. O hemen her sözün ardından sokağa dönmek istiyordu. İçinde bulunduğu hisle dolu birden taştı. Sesi tuhaf bir sabırsızlıkla titriyordu. “Sokağımız” dedi. “Son yıllar içinde ondan daha önemli bir düşünce akla gelmiş midir? İnsanlar neden hâlâ beklerler oraya akın akın gelmemek için anlamıyorum. Orada hergün yeni bir dünya yaratılır. Yepyeni el değmemiş bir dünya. İnsan orada, her günün her anında o yeni dünyada teneffüs eder.” Sonra duruldu, gösterdiği heyecandan utanmış gibiydi. Ölçülü bir ifadeyle “Babandan bahsediyorduk” dedi. “Oraya ait herşeyi benimsemişim, kendimden saymışım. Hepimiz sen de, ben de, Sandıkçıların evi de, konak da, yatır da aynı şeyleriz. Birimiz söz konusu olursa sokaktan söz etmiş oluruz. Bu sebebten her şey sokağı söyler bana.”

“Sokak evet” dedim. “Ama oradan söz ederken sende sevgi kadar, hatta daha fazla, kuşku buluyorum. Neden korkuyorsun kuzum? Uzun yıllar sonra dün ilk defa gittim sokağımıza. Doğrusu duyduğun kuşkuyu haklı çıkaracak hiçbir şey yoktu. Evler, konak, mescit yüzyıllık hatıralarıyla kucak kucağa yerli yerindeydi. Belki babam, belki imam efendi, belki Gülüm yoktu artık. Ama onların yerinde yaşayan, nefes alan, gülen, ağlayan insanlar gördüm. Sen de ben de, şu anda orada değiliz. Ama çok mümkün ki, iki ufak çocuk arsada bizim yerimizde oynamaktadır. Öyleyse nedir endişen senin?”

Yüzüme sitemle baktı. “Ancak kendime söyleyebiliyorum bazı şeyleri” dedi. “Söyledikleri çevre tarafından anlaşılmazsa susmalı insan. Ben senden ayrıldığımdan beri hep sustum. Şimdi buldum seni. Oysa sana da endişemi anlatamıyorum. Seni buldum ama zamanın ve başka ortamların düşüncelerine verdiği yepyeni bir şekilde. Öyleyse senin elinden tutmalı ve bazı önemli şeyleri sana anlatmalıyım.

“Senin düşünemiyeceğin kadar yalnızdım ben. Yük ağırdı. Sokağımın insanları kayboluyorlardı. Gözleri, büyülenmiş gibi maddeye dikilmiş, geçip gidiyorlardı önümden. Bir kuş sesinin, bir asma yaprağının, dur, gitme bana bak haykırışını duymuyorlardı. Gönülleri ve gözleri güzelliklerden kopuyordu. Gerçek ihtiyaçlarının ötesindeki şeylere gidiyorlardı koşarak.

“Yapayalnızdım ben. Birine, senin gibi birine ihtiyacım vardı. Lütfen beni anlamaya çalış ve bu ağırlığın bir ucundan tut. Sen keyfince yaşarken ben nöbet kulübesini hiç, bir an bile boş bırakmadım. Bunu yapamazdım da. Görevi ihmalim, bütün itibar ettiğim değerlere sırt çevirmek olurdu.

“Şehrin bu kenar sokağında meydana gelen çarpışmada ben yapayalnızdım. Savaşı, ev ev ben tek başıma sürdürdüm. Eğer ölüm olayı olmamış olsaydı bir süre daha göğüs gerebilirdim. Oysa şimdi tükendiğimi hissediyorum. Annemin damarlarından akan kan benim damarlarımı boş bırakmış gibi. Üşüyorum. Ta içimde, hücrelerimde buz kristalleri oluşuyor. Buysa, üşümek kadar hatta daha fazla katılaşma hissi veriyor bana.”

“Savaş” diye sordum. “Nasıl bir savaş bu? Neye, kime karşı?” Kaşları çatıldı “ONLAR’a karşı tabii” dedi. “ONLAR ve sokak” dedim. “Aralarında bir bağlantı kurmakta güçlük çekiyorum.” Anlayışla başını salladı. “Haklısın” dedi. “Sen sokağımızdan ayrılıp değişmenin kucağına düştün çünkü. Sen, böylece yaşanması gereken hayat olarak içinde bulunduğun ortamı kabul ettin. Oysa ben, değişmeyi daha sokağımızda attığı ilk adımda tanıdım. Benim elimde birim vardı. Bu ölçüyü bana sokağımızda imanla yaşanmış yüzyıllar, konak, mescit, evliya veriyordu. Bu sebebten ilk adımı ve karşılaştığı direnmeyi pek yakından izlemem mümkün oldu.

“O zamanlar küçüktük bizler. Savaş başladığında büyüklerimiz kuşkuyla irkildiler. Büyük tehlikeyi baban işaret etti bana. Savaşçılardan biriydi baban. Uzun ve yüksek topukların kaldırımlarımızda kikirdediği ilk gün, baban olayı tesbih yapılacak bir gül kökü gibi nasırlı avuçlarına aldı ve tarttı. Bundan tesbih tanesi olabilir mi sorusunu andırır bir davranıştı bu. Bütün değerlendirme yetenekleri, baştan aşağı his kesilmiş ellerinde ilk yargı tereddüdüyle bir an duraladılar. Böylesine zor ve karışık meselede çabucak yargıya varmak insanı hatalara itebilirdi. O sırada bütün büyüklerde aynı duraksamayı gördüm. Sık sık vebal’den korktuklarını söylediklerini hatırlıyorum. Vebal, sokağımızı hayırla yönetmek anlamını taşıyordu. Sokağımızı; mescidi, türbeyi, konağı, evleri ve insancıkları.

“Sokağımızın alt başından, Sandıkçıların evi yönünden başlayan bu kıpırdanma büyüyerek süreceğe benziyordu.” “Evet ama” dedim. “Mübalâğalı bir değerlendirme değil mi bu? Değişme neden düşman olmuş olsun. Direnenler için bu durumda hiç de iyi düşünmüyor insan Bunu tıpkı yeni elbise hediye edilen çocuğun eskisini çıkarmamak için inat edişine benzetiyorum.”

Dudaklarında buruk bir gülümsemeyle düşündü kaldı. Neden sonra “Bana yeni elbiseyi tarif et” dedi. Sinirliydi. Kendini güçlükle tuttuğunu hissediyordum “Bir insan için bir elbise düşünülürse, bu mutlaka lazımsa, o zaman onun yeni olması kadar hatta daha gerekli şartları vardır. Elbise, giydirilmesi düşünülen bedene uygun olmalı ve elbiseden beklenilebilecek şeyleri verebilmeli değil mi? Sana yalnız yeni olduğu için bir soytarı elbisesi giydirseler meselâ?” Gülümsedi;

beni söylediği elbise içinde düşündüğü belliydi. Sonra, “Özür dilerim” dedi, “gülmemeliydim. Evet verilen elbise buysa?”

“Diyelim ki” dedim, “değişmenin gerçek anlamı buydu. Diyelim ki sokağın direnmesi bu bedene uymayacak elbiseye karşıydı ve sokak bu tutumunda haklıydı. Böyle bir iddia doğru olamazdı. Çünkü bu elbise başka milletlerce giyilmiş ve faydaları görülmüştü. Öyle olduğu halde sizi bir an haklı farzedelim. Söyler misin bana, değişmeyle ONLAR’ın ilgisi ne?”

Soruma hemen cevap vermek yerine izin istiyerek yatağına sırt üstü uzandı. Rengi büsbütün solgun görünüyordu. “Yordum seni” dedim. “Gerçi yorgunum” diye cevap verdi “Ama beni sen yormadın. Biliyor musun anlatılması güç bir durum bu. Bense zayıf hissediyorum kendimi. Bağışla, bu yüzden uzandım. ONLAR çok önceleri, daha insanlar yaratılmadan önce vardı ve dünyadaydı. ONLAR dünyanın eski sahibiydiler. Ayrı bir hikmetle ve fevkalâde yeteneklerle yaratılmışlardı. Büyük uygarlıklar kurdular. Ancak onlar kuvvetlendikçe aralarında anlaşmazlıklara düştüler. Sonra yer yüzünde ikinci bir varlık yaratıldı. Hem de önünde secde edilecek bir değer ve biçimde. İnsandı bu. ONLAR bu ilâhî hükme isyan ettiler. Kısır idrakleri, gerçek değeri anlayabilmekten çok uzaktı. Özleriyle kibirlendiler. ONLAR, ateş asıllı olmakla öğünüyorlardı. İnsansa bu dünyanın elemanlarından teşekkül ediyordu. Beden bakımından dünyaya en uygun, ruh bakımından yaradanın istediğiydi. Savaş böylece başladı. O gün bu gün sürüp gidiyor bu çarpışma. İnsan sağlam kanaatlere sahip olduğu sürece güçlüydü. ONLAR’ı emri altına aldı ve kullandı. İnsanın gücü yaratıldığı amaca yakınlığıyla mümkündü. Tarih bize bir zamanlar nice milletlerin var olduklarını söylüyor. Şimdi artık yaşamıyor onlar. Neden mi? İşte sokağımızın ONLAR’la ilgisi bu.”

Sözün burasında bir doktor içeri girdi. Genç bir adamdı. Yüzünde hoş bir sohbetten arta kalmış bir gülümseme vardı. Cildi hayat dolu, kızıl saçları ışıklıydı. Bizi içten bir baş eğmeyle selâmladı. Arkadaşıma “Nasılsınız?” diye sordu. Hazmolmuş bir saygıyla doğruldu arkadaşım. “Her zamanki gibi” diye cevap verdi. Doktor bembeyaz pırıltılı dişlerini göstererek güldü. “Her zamanki gibi mi? Bu olmaz işte.” dedi. “Hiç birimiz hiç bir zaman bölümünde bir önceki anda olduğumuz gibi olamayız.” Sonra bana döndü. Doğruldum, kendimi takdim ettim. Zarif bir biçimde eğildi. Cinâyetle ilgili bir şey sormadı bana. Öyle hissettim ki benimle daha sonra bu konuda konuşmayı düşünmektedir. “Biz komiser bey” dedi, “Arkadaşınızla her gün bu saatte sohbet ederiz. O bana hayatıyla ilgili birşeyler anlatır. Arzu ederseniz siz de bulununuz. Çocukluğunuz beraber geçtiğine göre bu sizin için de hatıraları yeniden yaşamak olur.” Böyle

bir şeyin bana memnuniyet vereceğini söyledim. Doktor, arkadaşıma döndü. “Sokağınızı tanıdıkça seviyorum orasını” dedi. “Özellikle sizin anlatışınızda. Çünkü siz orasını gerçekten seviyorsunuz.”

Arkadaşım şöyle cevap verdi, “Size bunları anlatmak benim için de faydalı oluyor. Bir bakıma geçmişin muhasebesi bu. Böylece doktor bey gözden kaçmış bir şey kalmamış oluyor.

“Hatırlarsanız size bir aileden söz ediyordum. Biz bütün sokak onlara Kaptanlar derdik. Oturduğum evin biraz aşağısında aynı sıradaydılar. Dertli bir ana ve Akdeniz’de gemisinin kendi ihmali yüzünden battığına inandığı için cinnet getirmiş oğuldan oluşan bir aile. Benim yeni geliştiğim devirlerde o artık pek genç değildi. Çok iri yapılı, bembeyaz saçlı bir beydi. Onun pek az konuştuğunu hatırlıyorum. Evinden hiç çıkmaz, kış yaz pencerede oturur mescidin arka taraflarına, kilometrelerce uzakta olduğunu sandığım bir noktaya ısrarla bıkmamasıya bakardı. Neler görürdü bilmiyorum. Ama bir şeyler gördüğü muhakkaktı. Bunu gün batımına doğru defterine ciddiyetle eğilmesinden anlardım. Kaptan ona seyir defteri derdi. Evini bir gemi kabul ettiği, gördüklerini bu deftere intizâmla kaydettiği şüphesizdi. Bir de dürbün yerine kullandığını sandığım dört parmak eninde yirmi santim kadar uzunlukta, bir tarafından fındık kadar delinmiş ince bir tahtası vardı. Zaman zaman bir noktaya gözünü bu deliğe uydurarak bakardı. Derin yüz çizgileri o tahtayla bakarken yumuşar ve anlam kazanırdı. Doğrusu ya o tahtaya sahip olmak için neler feda etmezdim ki. Kaptanın yanına sabırla dikilir beklerdim. O tahtadan bir defa olsun baktırmadı beni. Bu yaştayım içimde hâlâ o delikten görülebilecek şeylerin özlemi vardır. Çocukluk işte. O zamanlar önemli olan şeyin tahta değil göz olduğunu düşünemezdim. Birgün aynı ölçülere uygun bir tahta da ben edindim ve onun baktığı yöne baktım. Saatler boyu onun gördüklerini görmeye çalıştım.”

“Görebildiniz mi?” diye sordu doktor. O “Sanmıyorum” dedi. “Gerçi bazı şeyler ben de gördüm. Ama bunlar onun gördükleri miydi, bilemem.”

“Önceleri, tahtayı ilk edindiğim sıralar, işin tamamen acemisiydim. Bu tıpkı mikroskopla çalışmaya alışmamış bir gözün karşılaştığı zorluk gibiydi. Bir zaman sonra o küçük delikten bir şeyler görmeye başladım. Bunlar hergün gördüğümü sandığım ama gerçekte görmediğim şeylerdi. Bir gün tahtamla ilk defa pencere camında bir yağmur taneciğini inceledim. Oysa o yaşıma kadar ne sağnaklar görmüştüm ben. Bu bir yaz yağmuru küreciğiydi. Geçen yağmurun ardından doğan güneşte tek başına ve muhteşemdi. O an, elimdeki tahtanın sihirli bir güç kazandığını zannettim. Damla, bir insan hayalinin kurabileceği bütün güzelliklere sahipmiş gibiydi. Damlayı o gün anladım ben ve bu

damlacıkların binlercesinden oluşmuş rahmet'i.

"Bu olaydan sonra Kaptanın tahtasına tamahım artarken, beri yandan kendi mütevazi ağacımdan bakmakta devam ettim. Bu süre zarfında şunu pek iyi öğrenmiştim. İnsan gözünü perdeleyen, her şeyi bir arada aynı anda görmekti. Görmeyi bilmemek bir eğitim eksikliğiydi. Bütün duyu organlarımız için aynı şey söylenebilirdi.

"Ben o gün, gözümün gücünü solucanın sindirim sistemi kadar bile bilmediğimi hayretle gördüm. Tahtamı kıskançlıkla gözlerden uzak tuttum. Kimse bu mütevazi görünüşlü hayat içinde böyle bir tahtaya sahip olmadan bu ihtişamı kolaylıkla keşfedemezdi. Her geçen gün tahtanın deliğinden bakmak benim için derin bir ihtiyaç oluyordu. İmkân buldukça gözden uzaklara gittim ve insan yüzlerinden çiçeklere, karıncalardan yapraklara kadar hep o delikten yıllarca baktım. Bu bir seyahatti benim için. Bir yaprakta, bir epitelimsi veya sünger parankiması değildi seyrettiğim. Ben yaprakta bizzat hayatı ve bu hayatı mümkün kılan hikmeti seyrettim. Gördüğüm akıl almaz zenginlikleri hafızama emânet edemeyeceğimi sanıyordum. Kendi kendime diyordum ki; kişiler, eğer gözlemlerini ihmal etmeyip yazmış olsalardı insanlık bulunduğu mevkiin pek üstlerine çıkardı.

"Kaptanın tahtasından gördükleri, bir seyir defteri tutmasını gerektiriyordu. Ben de, bir gözlem defteri tutmaya karar verdim. O zaman gördüklerimin ifadesi güçlüğü dikildi karşıma. Bir çiğ taneciği ne kadar kusursuz anlatılırsa anlatılsın defter üzerinde bir çiğ tanesi olmaktan çıkıyordu. Onları gönlümce kaydedememek düşünemiyeceğiniz kadar büyük ıstıraptı. Bunları anlatabilmek için müziği ve resmi denedim. Sonuç büsbütün umut kırıcıydı. Bir gün bütün cesaretimi toplayıp Kaptan'a danışmaya karar verdim. O beni tahminimin aksine kızmadan dinledi. Anlamlı yüzünde ve gözlerinde küçümseyen mânânın dışında kötü bir davranışta bulunmadı. Cevap vermek yerine bana seyir defterini gösterdi."

Çocukluk arkadaşım tertemiz elâ gözlerini doktora kaldırdı, "Defter boştu" dedi. "Önceleri bir anlam veremedim buna. Kaptana şaşkın bakakaldım. O beni iyice küçümseyerek süzüyordu. Birden bu boş defterin ne mânâya geldiğini anladım. O, artık o yükseklikteydi ki, sadece o deftere sahip olması zengin sergüzeştinin şahidi olduğu zevkli anları hatırlaması için yetiyordu. Beyaz sayfalar, türlü zevkleri kendinde toplamış güneş ışığı gibiydi onun için. Oysa ben henüz çıraktım. O yüksekliğe erişebilmek için daha uzun yıllar kendimi eğitmem gerekti.

"Uzun düşüncelerden sonra ben bazı işaretler buldum. Bunlar belirli bir

kesinlikten uzak müphem şeyler ifade ediyordu benim için. Meselâ kusursuz bir daire bir sabah güneşi demekti. Herşey için bir kot buldum. Ama her şey her an yeniden yaratılıyor, herşey her an bir başka çehre gösteriyordu. Böylece benim defterim de bir süre sonra boş sayfalarla dolmaya başladı. Her olay akan çağlayandan bir tek dondurulmuş andı ve bunun tesbiti hiç de akıp giden hayata göre tabii değildi. Defterin içi saman doldurulmuş soluk tüylü kuşlar gibiydi. Bu fosil topluluğu ise ancak bir hayatın işareti olmaktan ileri gidemezdi. Bu yüzden işaretli sayfaların da bir anlamı olamıyacağı kanaatine vardım. Takdir edersiniz ki, insan onları zaptedemezdi. Bir Monalisa'nın gözünde gülümseyen mahzun ifade, gözün bir anının fosilinden başka neydi. Kaldı ki bunu bile yapabilmek insanın bir Leonardo da Vinci olmasını gerektiriyordu. O vakit bıraktım bütün bu boş çabaları ve ben de Kaptan'ın baş vurduğu yola döndüm. Tahtanın deliğinden bir noktaya saatler süren bir israrla baktım. Baktığım şeyi anlamaya ve içime sindirmeye çalıştım.

"Güçlü olabildimse, zorluklara dayanabildimse, ömrüm herşeye rağmen mutlu geçtiyse bu, âleme elimdeki tahtanın deliğinden bakmamla mümkün oldu."

Arkadaşım anlattıklarının heyecanıyla doğrulmuşken tekrar halsiz uzandı. İyice yorulmuştu. Işıklı saçlı doktor başını kaldırdı bana baktı. Onun gözlerinde nihayet varılmış bir teşhisi açık seçik göreceğimi sanmıştım, yanılmışım. Bakışları sağlık fışkıran yüzüyle tezat teşkil ediyordu. Dalgındı. Ellerini dizlerine hafifçe vurarak doğruldu. "Yeniden bir tahtanız olsun ister misiniz?" diye sordu. "İstediğiniz gibisini size yaptırabilirim." Arkadaşımın yüzünde bir tebessüm uçuştu. "Artık tahtayla bakmak gereğini duymuyorum efendim" dedi.

*

* *

Ondan sonraki günler cinâyet âletini aramakla uğraştım. Aslında onun bulunması benim için üstüne düştüğüm kadar önemli değildi. Ama böyle davranmakla kanunun varacağı hükmü geciktirmek istiyordum. Kanun yönünden âlât-ı cariha önemli bir delildi. Ve bulunması gerekirdi. Ayrıca bu olayda varlığı asrımız mantığıyla uyuşmayan bazı yaratıklar söz konusuydu. İşin sonunda elle tutulur, gözle görülür bir kaatille karşılaşmayabilirim. Delili bulmak için uzattığım zamana, etkisinden kurtulduğum sokağımız mantığını yeniden kavrayabilmem için gerek duyuyordum. Bu yüzden sık sık oraya gittim. Ve her gidişte yabancılığımın biraz daha azaldığını gördüm. Geriye dönüş benim için aslında ilerleyiş oluyordu.

Bu arada çocukluk arkadaşımın doktoruyla aramızda sıkı bir dostluk meydana gelmişti. Onun sohbet adını verdiği, aslında birer psikanaliz seansı olan konuşmalarını kaçırmamaya çalışıyordum.

Sokağımız, o eski zaman güzeli, beni kendisine yakın buldukça peçesini hafifçe sıyırıyordu. Sokaktaki evler ve insanlar yabancılar için kullandıkları yüzlerini, bildiğim ve gerçekten sevdiğim asıllarıyla değiştiriyorlardı. Gülüm'ün annesi bile beni çok daha önce tanımış olduğu halde ancak yeni yeni tanışıklık veriyordu. Yaşı seksene yakındı sanırım. Ama hâlâ dinç, hâlâ hayat doluydu. Buruşmuş yanaklarındaki çukurcuklar bu halleriyle her nekadar Gülüm'ünkülere benzemiyorlarsa da yine de insanın dikkatini durdurup onu hatırlatıyorlardı. Onunla, geç tanışıklık vermiş olmasına rağmen hızla kaynaştık. Sokağımızda alışılageldiği gibi Gülüm'den sanki hiç ölmemişcesine bahsettik. Zaten yattığı yer pek uzakta değildi. Mezarı sokağımızdan görülebilirdi. Biz çocuklar tek tek her mezarı tanırdık. Şu taşsız olanı şehidinkiydi. Oğlu akranımızdı bizim. Çamurlara bulanmış parmağıyla zaman zaman orayı gösterir; sanki hâlâ yaşıyormuş gibi "Babam" derdi. Aynı davranışı Gülüm'ün annesinde de gördüm. Kızının ismi geçtikçe, "Şimdi gitti. Neredeyse gelir" anlamlı bir çene işaretiyle "Orada" diyordu. Birgün onunla uzunca oturduk. Bana ıhlamur pişirdi ve Gülüm'ü anlattı. "İlk defa" dedi, "Tehlikeyi kan tükürmeye başladığında hissettim. Zavallı yavrum benim, olanların farkına varmamam için elinden ne gelirse yapmıştı. Cahillik işte. Oysa durumu zamanında öğrenmemde faydalar vardı. O Mülâzım isimli kaatilin evimize muntazaman gelişi içimde herşeyin yolunda gittiği kanaatini uyandırıyordu." Çenesiyle yeniden mezarlığı işaret etti. "Ben onu duygulu, fedakâr ve nazlı yetiştirdim" dedi. "Düşün ki oğlum, verdiğim terbiyenin hatalı olduğunu çevreye baktıkça daha yeni yeni kavrıyorum. Ama bizim zamanımızda bir kız böyle yetiştirilirdi. Biz kızı, bir gün anne olacak ve hayırlı evlât yetiştirecek diye düşünürdük. Bugünkü kadının durumunu..." endişeyle yüzüme baktı. Söylediklerinin beni gücendireceğinden korkuyor gibiydi. Evli olabilirdim ve tabiî karım bugünün kadını olabilirdi. Bu yüzden konuyu kısa kesmek acelesiyle "Eskiler bize, kadının değeri kadın olduğu kadardır, diye belletmişlerdi." dedi. "İşte bu yüzden yeniye bakınca yavrumun öldüğüne zaman zaman seviniyorum. Neyse, yapayalnız bir duldum. Bu durumda ne yapabilirdim. Bir tek çare geliyordu aklıma, babana gitmek. Ben de öyle yaptım. Yeldirmemi kapıp soluğu sizin evde aldım. Sofraya henüz oturmuşlardı. Buyur ettilerse de yiyecek halim yoktu. Annen kahve pişirmek bahanesiyle bizi yalnız bıraktı. O zaman göz yaşlarıyla durumu ona anlattım. Ben çamaşırcının kızının son zamanlarda evimize sık sık gelişini kötüye

yormamıştım. Her zaman o gülünç kızın, terbiyesiz tavırları ve yapışkan gülüşüyle sokağımızın bir lekesi olduğunu düşünür, onun böyle yetişmesinde bütün sokaktakilerle beraber kendimi de biraz suçlu bulurdum. Bu yüzdendi ona yakınlık gösterişim, bu yüzdendi ona kapımı açışım. Kendi kendime, ola ki yavrumdan iyi huylar kapar derdim. Bu yüzden evimize sık sık gelişini hoş karşılardım. Ne ben ne de bir başkası böylesine bir âdiliği düşünemez, aklımıza getiremezdik. Baban rahmetli başı önünde uzun uzun düşündü kaldı. Sonra 'Bunu bekliyordum komşu' dedi. Hayretle 'Çamaşırcının kızından mı?' diye sordum. 'Hayır' dedi. 'DEĞİŞME'den.' Ayıp değil ya anlayamamıştım. Anlıyamadığımı kabri nur olasıya da söyledim. Sesi elemle titredi babanın. 'Anlayamadığını biliyorum komşu' diye cevap verdi. 'Eğer bunun mânâsını anlayabilseydin..' sözünün gerisini getiremedi.

"Ondan sonraki günlerde vefakâr komşumun dükkânını günlerce açmadığını duydum. Bu zaman içinde kurtuluş savaşında beraber bulunduğu kumandanını aramıştı.

"Rahmetli, eve birgün alıştığımızdan çok önce döndü. Çok yorgundu. Bir süre sonra annen beni çağırdı. Baban her zamanki yerinde pencere önündeki minderinde oturuyordu. Sözü uzatmadan 'Onu gördüm komşu' dedi. 'Yanımda kumandanı olduğu halde benimle pek istiyerek konuşmadı. Söylediklerinin içinde sık sık kullandığı kelime Hürriyetti.' Bu kadarcık bir haber durumu anlamam için bana yetti. Ama o konuşmasını daha bitirememişti. Tanıştığımızdan beri ilk defa yüzüme ısrarla baktı. 'Hanım' dedi. 'O da, ancak çamaşırcının kızı kadar suçlu.' İsyanla 'yani' diye soracak oldum. Oturduğu minderden dizlerinin üzerinde hafifçe doğruldu. Hiddetle 'komşu' dedi. Sanki bağrında bir yara vardı da o yaranın acısıyla konuşuyordu. 'Bir rüzgârın esmekte olduğunu hissetmiyor musun? Bu gençler, bu çamaşırcının kızları, bu mülâzımlar, daha niceleri esen bu yelin önünde birer kuru yaprak sadece. Yele kapılmamak mümkündü. Eğer bu çamaşırcının kızları, bu mülâzımlar inanç ağırlığına sahip olabilselerdi. Bütün değerlerin bir başkasıyla, hem de kökünü şeytandan alan bir yabancısıyla değiştirilme gayreti, DEĞİŞİKLİK, onları en hazırlıksız, en gaflet içinde bulundukları anda yakaladı. Aslında gafil olan onlar değildi. Sendin, bendim. Mescitti. Türbeydi. Konaktı. Kısaca bizdik.'"

Yaşlı kadın konuşmasına ağlamaklı bir sesle devam etti. "Tabii" dedi. "Bütün bu sözler derde deva olmadı. Yavrum eridi ve söndü."

O, bardağı ikinci defa doldurmak için çıktığında odaya yeniden baktım. Gülüm, hayatın yanaklarında türlü yosmalıkla tomurcuklandığı o canım varlık erimiş ve sönmüştü. Onun sevgili ruhunu biran odada, yanıbaşımda hissettim.

Derin bir özlem ve hafif bir mırıltıyla “gügü-lügüm” dedim. Sanırım duydu beni.

İkinci bardak ıhlamuru içerken sözü cinâyete getirdim. Duraksamadı bile. “Bu ONLARIN işi” dedi. Sonra kendisiyle alay edip etmediğimi anlamak için yüzüme baktı. Bir değişme olmadığını görünce rahatladı. “Bugün ONLAR’a artık kimse inanmıyor”, dedi. “Bu yüzden suçu oğlanın üzerine atıyorlar. Oysa elimizde yetişti o bizim. Bir böceğe bile kötülük yapamayacak o insan, kalksın da annesini öldürsün. Olmaz öyle şey. Böyle bir fikir insanı güldürür ancak. Bahtsız çocuk. Yaşı senin kadar genç ama, ahlâkı dedelerinizinki kadar yüksektir.”

Oda ıhlamur ve adaçayı kokuyordu. Sustuk, bir ara “Tutalım ki ONLAR öldürdüler” dedim. “Neden böyle bir şeyi yapmış olsunlar?” Anlatacaklarını anlamamamdan korktuğunu hissettim. Bu işlere, özellikle, ONLAR’ın işlerine pek karışmak da istemiyordu. Ayrıca ben, nekadar elinde büyümüş olursam olayım yine de güvenemezdi. Bu fikir sokağım için doğruydu. Çünkü ben devlete aittim. Ve benim sokağımda devlete güvenilemezdi. Allah insanı devlet kapısına düşürmesindi, şahitlik için bile olsa.

Bu sokakta insanları temkinli olmaya zorlayan türlü olaylar geçmişti. Kişilerin birbirlerine güveni pek çok şeyi beraberinde sürükleyerek kaybolmuştu. Sözünde durma gibi, vefa gibi, merhamet gibi, vicdan ve Allah korkusu gibi. DEĞİŞİKLİK herşeyi kıpkızıl kendi rengine boyamıştı. İmansız, hak, hukuk, hatır gönül bilmez, saygısız bir nesildi yetişen. Gülüm’ün annesi derinden iç geçirdi. Bu kadar açıldıktan sonra birden aceleci bir çekimserliğe büründü. Yine de fırsat bulursam tekrar gelmem için ısrar etti. Sokak kapısına kadar selametledi beni. Orada yanında elini öpmek için durdum. Bir an göz göze geldik. Samimi bir yalvarışla “O suçsuzdur oğlum” dedi. “Büyüklerinin ruhları yaşamaktalar ve senin yaptıklarının seyircisi onlar. Unutma bunu.”

O gün karakola gün batarken dönebildim. Muavin cinâyetin işlendiği âletin hâlâ bulunamadığını bildirdi. Bulunmamasında yarar olduğu için önem vermedim. Hastaneden aramışlardı. Ben günlük işlerimi düzenlerken telefon tekrar çaldı. Doktordu. Sesinde hafif bir endişeyle “Bütün gayretime rağmen hastayı bugün konuşturamadım.” dedi. Mümkünse bu gece uğramamı, onunla bir süre ilgilenmemi rica etti. Arkadaşımın yalnız kalmasında tıbbî yönden bazı mahzurlar bulunuyordu. Geleceğimi vaad ederek telefonu kapattım. Günlük raporumu yazdıktan sonra yakın bir lokantada acele birşeyler atıştırdım. Sıkıntılı bir geceydi. Hava ağır, yıldızlar donuktu.

O, benim odaya girdiğimin farkına varmadı. Yere tebeşirle çizdiği bir dairenin ortasına çektiği iskemlesinde oturmaktaydı. Rengi iyice uçuk, bakışları

endişeliydi. Alnında ter tanecikleri birikmişti. Yalnız kaldığı sürece çetin bir mücadele geçirdiği her halinden belliydi. Bir süre olduğum yerde kalarak onu tetkik ettim. Neden sonra dudaklarının kıpırdanması durdu. Okuduğu duayı bitirmişti. O zaman ancak beni görebildi. Yerinden yorgun doğruldu. Ben hiçbir şeyin farkına varmamış gibi davrandım. Zoraki bir neşeyle ona yürüdüm. Gelişime memnun olduğunu görüyordum. Bana yürüyüp elimi sevinçle sıktı. Rahatlamış bir sesle "Pek SIKIŞTIRDILAR beni bugün" dedi. Olanları sormadım. Gerekiyorsa kendiliğinden anlatsın istiyordum. O tekrar "Rahatsız ettiler beni" dedi. "Güçsüz de olsam varlığım ONLAR'ı huzursuz kılıyor. Doymayan ihtiraslarıyla yenmedikleri bir varlık kalmasın istiyorlar. Çok iyi biliyorlar ki, ellerinden gelebileceklerinin tümü bana baş eğdiremiyecektir. Bu düşünce kudurtuyor onları. Ama hiç bir zaman gafil avlayamıyorlar beni. Yalnız ve gafil."

Konuştukça kendine güveni daha da artıyor gibiydi. Yüzündeki o renksizlik, gözlerindeki endişe kayboluyordu. Onu daha da neşelendirmek için "Bu gün sokaktaydım" dedim. "Gülüm'ün annesini ziyaret ettim." "Sevindim" dedi. "Onun hemen hergün hatırını sorar ufak tefek işlerini görüverirdim. Pek çok hayır dua ederdi. Yapayalnız zavallı, hele o felâketten sonra.."

"Gülüm'ün ölümünde ben amcamın yanına gideli tam üç ay olmuştu." "Evet." diye sözümü kesti. "Biz senin sokağımıza sık sık geleceğini ümit etmiştik. Oysa tam otuz yıl sonraymış görüşmek. Senin için ne kaygılar çekmiştim. Gülüm'ün hemen ardından baban, ondan üç gün sonra da annen göçtüler. Ben seni, yapayalnız, yâdellerdeki seni düşünür, gözyaşı dökerdim."

Uzunca sustuk. O günleri tekrar hatırlamak beni hüzne itiyordu. Halbuki şu anda ancak neşeli olmakla arkadaşıma yardımcı olabileceğim kamsındaydım.

"Gerçek bugün" dedim. "Dün geçti. Dün yok artık. Dün ölenler de öyle. Çoktan, hepsi toprak oldular. Ölüm kaçınılmaz sonuç dostum. Biz de öleceğiz. Hayat bizim için de bu hareketini kaybedecek. Dipsiz bir karanlıkta yorgunluğumuzu dindireceğiz."

Bana kaşlarını hafifçe çatarak baktı. "Şaka ediyor olmalısın" dedi. "İnsan hiç ölür mü? İnsan bir hayvan veya bir bitki mi ölsün. Son zamanların moda lâfı bu. Ölmek, sonsuz karanlıkta kaybolmak. Ama bu sözde yine de bir espri gizli. Sanki denmek isteniyor ki; zamanımız insanın hayatı, yaşaması gereken hayattan o kadar uzak ve makinaya o kadar yakın ki, bir gün bozulacak ve bir hurdalığa atılıverecek. Hareketten tamamen yoksun o zavallı oksitlenecek, pas zerreleri toprağa karışacak ve bir gün o, hiç var olmamışçasına yok olacak. Hani böyle bir yok oluş zamanımız insanına yakışıyor da. Yeni insana mezarın koza, yaşadığı

hayatın bir kurt hayatı, mezar sonrasının da kelebeklik olduğunu anlatmaya pek imkân yok.”

O, getirdiğim öteberiden bir kaç lokma alırken sustuk. Uzaktan uzağa bir köpeğin hiddetli havlaması duyuluyordu. Odaya girdiğim zaman hissettiğim elektrikli havanın kaybolduğunu görüyordum. Sanki oda, gözle görülmez kötü varlıklardan temizleniyor gibiydi. İçimi kaplayan bir memnunlukla ıslıkla çok eski bir tango tutturdum. Daha ilk melodiler çıkar çıkmaz arkadaşım yemeğini bıraktı bana kulak verdi. Bir süre sonraysa hafif bir sesle şarkının güftesini söylemeye başladı.

Gözlerin birer mine, sordum ismin Emine

İnanayım mı acep, ettiğin o büyük yemine.

Bir kıt’a söyledikten sonra kesti şarkıyı. “Bu da” dedi. “DEĞİŞİKLİK’le gelenlerden. Gerçi sokağımızın ağzında ezildi, büzüldü bize elinden geldiği kadar uymaya çalıştı ama, bizi de kendine uydurdu.” “Öyleyse direnmek niye?” dedim. “Zaman hükmünü yürütüyor. Ayrıca müzik insanlığın kollektif malıdır. Müziğin milliyeti olmamak gerekir. Bu konuda direnmeyi ben gerçek gerilik sayarım.” Acıyla güldü. “Hepiniz safsınız” dedi. “Çocuklar gibi safsınız. Biz musikiyi, onun sahip olduğu güzelliği bilmiyor muyuz sanıyorsunuz. Ama otuz yıldan bu yana olan değişmede ana fikir, müzikte güzellik değil, bunu görmüyor musunuz? Gün geçtikçe fazlalaşan bir ısrarla müziğin etkisi üzerine denemeler yapılıyor. Buram buram şehvet kokmakta artık müzik. Sense bu karşı duruşa gerilik diyorsun öyle mi? Değişiklik, hemen her konuda olduğu gibi insanın içinde kıpırdanan çirkin bir varlığı beslemeyi hedef almış. O varlık, bize atar damarımız kadar yakın. Şeytan bu. Beni sanırım dar bir çerçeve içinde görmektesin. Sanıyorsun ki, her olayı DEĞİŞİKLİK fobisine göre değerlendirmekteyim. Yanılıyorsun. Sokağım, varlığım, evlâdım benim. Bu yüzden dikkatli olmam çok mu? Eldeki saf değerler görmüyor musun cam boncuklarla değiştiriliyor. Sizce güzelin değersizliği eski oluşundan. Yeni olsun da diyorsunuz isterse bir boncuk olsun. Değerler, ait oldukları toplumun titizlikle korumak zorunda olduğu şeylerdir. Çünkü gelecek onlar üzerine örülür. Sokağım, bütün hazinelerini işte böyle çarçur ediyor. Bugün nemiz kaldı bizim? Söyle bana, benim diyebileceğin neyin var? Geçmiş ölmüştür dedin, lâfın başında. Geçmiş ölüyse sen de yoksun. Kökü olmayan toplum yaşamaz. İnsanlar ölümlüdür dedin. Hem de sence bir karanlık sonsuzda kaybolan bir ölüm onlarınki. Bir ısırgan otu gibi, bir sıçan gibi. Büyüklerimiz öldüler öyle mi? Meselâ evliya, meselâ baban ve annen? Ya Gülüm? öldü mü sence?” Sesi sıcak bir saygıyla hafifledi. “Hastalığı süresince başından ayrılmadım.” dedi. “Genç,

sıhhatli ve güzel bir bedenin ölümüydü bu. O gözlerimizin önünde, tükürdüğü kanla eridi, biz de, bütün sokak da onunla beraber. Ölüm, Mülâzımın boş bıraktığı yere yerleşti ve gelişti. Sıradan bir ölüm değildi bu. Bedeni takatten düştükçe, ruhu tam bir olgunluğa erişiyordu. Gözleri irileşmiş, ayrı bir parlaklıkla bakar olmuştu. Geçen her günle cildi, gizli bir nurla aydınlanıyor gibiydi. Gülüm yumuşacık tüylü muhafazasından toprağa düşmek üzere olan bir tohum gibiydi. Duyuyor musun beni, toprağa diyorum. O toprak ki, ekilen hangi tohumu cevapsız bırakmıştır? Her tohuma yemyeşil karşılıklar veren toprağın, Gülüm'ü sonsuz karanlıklarda unutacağı nasıl düşünülür? Söyle bana, ölüm sonrası hayattan nasıl ümidini keser insan? İnsan böylesine bir inanç yoksulluğuyla yaşayabilir mi? Yaşamaya devam ederse insanca olur mu bu?

"İşte sokağımızda savaşın nedenlerinden biri buydu. Ben sokağımda, insanı savundum."

Durdu, dudaklarından dökülen son kelimelerin odadaki yankılarına kulak verdi. İyice yorulmuştu. Omuzundan tutarak yatağına götürüp yatırdım. Gülümseyerek "Neden bahsetsek dönüp dolaşıp bizim sokağımıza geliyoruz" dedim. Aynı biçimde gülümsedi. "Başka türlü olamazdı ki" diye cevap verdi. "Yorgunum şu anda. Ama yine de konuşmam gerektiğine inanıyorum. Konuşmalı, sana ölümü anlatmalıyım. Bende kaybolmaz izler bırakmış Gülüm'ün ölümünü meselâ. Hani bir zavallı geçerdi sokağımızdan. Sanırım Arnavutluk taraflarından gelen bir göçmendi o. Upuzun, bir deri bir kemikti. Üstündeki partallar her yanını örtemezdi. Uzun kollarının ucunda sık sık yıkanmaktan kıpkırmızı kesilmiş kocaman elleri vardı. Hatırlayacağını sanıyorum. Mevsimine göre nane, maydonoz, tere otu, yeşil soğan, kırmızı turp, kıvırcık salata satardı. Zaman zaman durur, sepetlerini yere koyar, dakikalar boyu birer yabancı şeylermiş gibi dikkat ve hayretle ellerini seyrederdi. İnsan sanırdı ki onlar bir yolun dönemecinde buluverdiği ve ne olduğunu anlayamadığı yabancı şeylerdir. Ve bu şeyleri ne yapmalı der gibilerden düşünmektedir. Uzun incelemelerden sonra bu ellerin hiç bir şeye yaramıyacağına karar vermiş gibi yere doğru atardı. Ben her seferinde bu iri ellerin iğreti olduğuna, bu fırlatma sonucu kaldırıma düşeceğine inanır, onları yerden toplamak için hazır beklerdim. Bazen sokağın herhangi bir noktasında durur, garip bir şiveyle bir şarkı tuttururdu. Tam ifadesini bulamamış kelimelerin ardında gizlenmiş, yanık bir gönlün izleri kulağa çarpardı. Hatırlıyabildiğim kadar, sarp dağlarda geçmiş bir düğünün hikâyesiydi bu. Sonu felâketle biten bir düğünün. Ne olduysa olmuş, türküde türlü güzel benzetmelerle öğülen gelin damat tarafından öldürülmüştü Sanırım kaatil maydonozcuydu, pişmanlıkla aklını kaybetmiş, diyar diyar

dolaşır olmuştu. Gelin onun için ölmemişti. Yıkanmaktan kıpkırmızı kesilmiş ellerine bakarken besbelli onları suçluyordu. Onca gelinin kaybı, ellerinin suçuydu. Şarkının,

İşkodralı Tevfik beyden imdat umarım

şeklinde bir nakaratı vardı. Tevfik bey güçlü bir insandı besbelli. Bu büyük kayba çareler bulabilecek kadar güçlü. Maydonozcu, her gün aynı saatte bizim sokakta arardı gelini, belki Tevfik beyi de.

“Gülüm yattığı yerden kulak verir ve bu şarkıda hepimizden çok bir şeyler bulurdu. Ancak onun aklı başındaydı. Onun medet bekliyebileceği bir Tevfik beyi yoktu. O çok iyi biliyordu ki kanlı derdine artık Mülâzım da deva olamaz. Maydonozcu cinnetin kalın kabuğuna çekilmiş, bir bakıma mutluydu. O aradığını ilerlemiş yaşına, sefil kıyafetine, fakirliğine rağmen hâlâ arıyordu. Bilincini kaybetmiş ama ümidi aksine çoğalmıştı. Sağlam bir dalmışcasına sarıldığı ümit onu hâlâ ayakta tutuyor, ona yaşama gücü veriyordu. Gülüm’se böylesine çılgın bir ümidin üstünde bir noktadaydı. Onda böyle bir ümide tenezzül etmeyen bir gurur vardı. Ve cinnetin, çektiği azabı hafifletmesi şansından yoksundu.

“Maydonozcunun sesini her duyuşta elime bir kaç kuruş sıkıştırır, mahzun bir yüzle ona vermemi söylerdi. Ona yardım etmeli derdi. Onun ümidi var. O ümidin peşinde sokak sokak dolaşıyor. Sonra ağlar, ben Rabbimden aklımı kaybettirmeyecek sabır istiyorum derdi. İnsanın nasibi eğer zehirse, her zerresinin lezzetini hissetmeli. Bu, teselliden yoksun acı, onun yüzünde en ufak bir isyan meydana getirmedi. Maydonozcu sokaklarda aranadursun, o aradığını mezar ötesinde bulacağından emindi. Vücudu zayıfladıkça ruhu genişliyor, yüceliyor, gülümsüyordu.

“Son günlerinde bizim göremediğimizi görür, bizim duyamadığımızı duyar oldu. Bu hal başladıktan sonra, ne gencecik ayrıldığı hayat ne de Mülâzım için artık hayıflanmadı. Mutluydu, gerçekten mutluydu. Sık sık dalardı. Bana, bazı şeylerin baş tarafını anlattığını sanır, konunun ortasından bir cümle yakalar ve söylerdi. Hissederdim ki asıl önemli olan söylediğiydi. Başı ve sonu ne olursa olsun söylediği. Bazen sevgi dolu bir ses ve bir sır fısıltısıyla “geldi” derdi. Kimdi gelen, ona ne söylemiş, nereye gitmişti? Çok düşündüm bunun üzerinde, sonra ona hak verdim. Önemli olan gelmiş olmasıydı. Gelmiş ve ona, belki de bir gün akşamsefalarını sularken savruk bir zenginlikle kaybettiği o canım gülüşünü armağan getirmişti. Böyle günlerde Gülüm son zamanlarda edindiği mahzun yüzü bırakır, hediye gülümsemeyle çukur çukur süslerdi yanaklarını. Hani Mülâzım’ın geleceği günlerde olduğu gibi aynı. Bazen de derin

kaygusunun iki kaşının arasını buruşturduğu bir gün o, sıkıntının belki de en son tahammül anında “birisini” görürdü. Kimdi o birisi, biz görmezdik. Yalnız yüzünün ışık ışık oluşundan birisinin ona mezarlar ötesinden müjdeler getirdiğini anlardık. Ne baha biçilmez şeylerdi getirdikleri kimbilir. Ama şurası bir gerçek ki, bütün bu armağanlar Gülüm’den başkasına ona olduğu kadar yakışmazdı.

“Şimdi söyle bana dostum. Gülüm öldü mü sence? Ölür mü insan?”

Konuşmamız hasta bakıcının içeri girmesiyle kesildi. Esmer, uzun boylu, güzel bir kadındı bu. Beyaz önlüğü biçimli vücudunda göğüslerini, kalçasını belirtiyor, dizlerinin üstünü hafifçe açıkta bırakıyordu. Kadınlığı gelişmiş ve dışa taşmıştı. İnsan onu çevreye yaydığı bir kokuyla teneffüs ediyordu. Sürdüğü hafif parfüm bu etkiyi daha da çoğaltıyordu. Odada gidip geldikçe, dizinin üzerinde daha açık renk gözüken cildi, bu kıyafetin düzenlenmesinde bir maksadın var olduğunu insana söylüyordu. Ancak sesi ve yüz çizgileri heyecanlandırdığı muhayyileyi tereddüde itiyordu. Kadının sesi çirkin bir şekilde yırtık, yüzü pek çok kere, ısrarla tekrar edilmiş ve kanıksanmış zevklerle dolu bir hayatın hikâyesini öğünerek tekrar ediyordu. İnsan bu hayatı tahmin edebiliyor ve özellikle kadının konuşmasını duyduktan sonra sevimli bulmuyordu.

Arkadaşım bir kadın önünde soyunma tereddüdüyle oyalanırken, hasta bakıcı seyirtti, onu ayıplayan bir tavırla pijamasını çekti, elindeki alkollü pamukla kaba etindeki bir noktayı hoyratça sildi. İğne yapıldıktan sonra, o telâşla örtünmeye çalışırken, kadın sigaradan tarazlanmış sesiyle güldü. Bu kalınlaşmış ses arkadaşıma olduğu kadar, evvelce pek el üstünde tutulan bazı değerlere de karşı imiş gibi geldi bana.

İşini bitirdikten sonra, gördün mü der gibilerden bana baktı, sonra kalçalarını hafif bir salıntıya bırakarak çıktı. Odada bıraktığı parfüm kokusunu bir süre daha teneffüs ettik. Neden sonra gülümsedi arkadaşım; “Şu anda sen haklısın” dedi. “Ben bu hanımın ve benzerlerinin ölümüne inanabilirim. Etin dışında hiç bir şey kalmamış bunlarda. Etse, et ölür.”

Yapılan iğne ona pek çabuk tesir etti. Yatağına halsiz uzandı ve hemen daldı. Hastanenin arka taraflarından havlamalar duyuluyordu. İçimden bir his bana arkadaşımın tehlikede olduğunu söylüyordu. Ne var ki bu zamanımızın bilmediği, duysa güleceği bir tehlikeydi. Onlar, bir füzenin, bir bazukanın, bir şu ya da bu silahın yapabileceklerini bilirlerdi. Arkadaşımı yere bir daire çizmeye ve onun içine sığınmaya zorlayan bu tehlikeyi bilemezlerdi. Çünkü bu tehlike gözle görülmüyordu. Biz böyle düşünüyorduk, başka türlü düşünmemiz de beklenemezdi, biz yeni insanlar.

Bizim dünyamız tesadüfen oluşmuş rastgele bir dünyaydı. Dünyamızı ve gezegenleri ayakta tutan nizam, mevsimleri, gündüzü, geceyi peşpeşe getiren ahenk tesadüftü hep. Türlü çiçekler tesadüfen meydana gelmiş, günün birinde tesadüf maymunu insan yapmıştı. Bütün bu safsataların ötesinde bir gerçek seziliyordu. Hayat bizim bildiğimiz kadar yalın, bize öğretilen kadar ilkel olmamak lâzımdı. Canlı, ille etten kemikten oluşmuş, gözle görülür elle tutulur olmayabilirdi. Bizimle beraber yanımızda veya içimizde nefes alan diğer bir cins canlının varlığı neden mümkün olmasındı. ONLAR dünyanın ve bilinmeyen gezegenlerin varlıkları, dünyanın ilk sahipleri olabilirlerdi. Bu gün arkeologların çözemedikleri binlerce sorunun cevabı böyle bir iddia ile hemen olabilir sınırları içine girmiyor muydu? Bir sürü heykel, binalar zamanımız tekniği için bile inşaı imkânsız bütün tarih öncesi kalıntılar... Bunları bir yapan vardı elbette ve bunlar birer tesadüf olamazlardı. Otomobilime yürürken düşündüklerim titretti beni.

*

* *

Küçük bey hemen taşlıkta karşıladı beni. Kapının açılmasını beklerken konağın kapı işçiliğini inceledim. Sert bir ağaçdan yapılmıştı. Geometri kurallarını ezberlememiş bir usta tarafından yıllar önce geometriyle yapılmış nefis bir şiirdi. Bu kapının yapıldığı devirlerde herhalde başları şöyle bulutlara uzanmış enine boyuna insanlar yaşıyor olmalıydı.

Küçük beyin yaşını altmış civarında tahmin ettim. Ama çökmüş, iki büklüm olmuştu zavallı. Tanımak için dikkatle baktı bana. Hissettim ki, yaşlı hafızasında benimle ilgili hiç bir ize rastlayamadı. Şaşkın “Buyrunuz efendim” dedi. “Komiserim” demekle yetindim. “Bir tahkikat için sizinle görüşmem gerekiyor.”

Kapının kapanmasıyla çevre tam bir sessizliğe büründü. Zeminde kareler şeklinde yerleştirilmiş malta taşlarından insanı rahatlatan bir serinlik yükseliyordu. Sağ tarafta selâmlığı harem dairesinden ayıran duvarda kimbilir kaç yıl önce çivilenmiş döner dolap, bütün gösterişiyle duruyordu. İktisadî zorluklar haremle selâmlığı dönerek birleştiren bu dolabın dönüşünü durdurmuş ve haremi satmayı gerektirmişti.

Beni o sahibinden daha candan karşılayan hatıralarımla merdivenlere yürüdüm. Geniş misafir odasında ev sahibi bana tekrar “Hoş geldiniz” dedikten sonra, yüzümde bir tanışıklık aradı. “Bağışlayın” dedi. “Gözlerim artık pek iyi görmüyor. Acaba daha önce teşerrüf etmiş miydik?” “Sanmıyorum” dedim kısaca. “Karşı komşunuzun öldürülmesiyle ilgili tahkikatı yürütüyordum. Size de

sormak istediğim bazı şeyler var.” Sesinde belli belirsiz bir soğuklukla “Daha önce bir kahve içmek istemez miydiniz efendim?” diye sordu. İkramı teşekkürle kabul ettim. O odadan çıktıktan sonra artık iyice yıpranmış mobilyayı eski tanıdıklar gibi teker teker gözden geçirdim. Oturduğum yerden evimiz gözüküyordu.. Doğduğum, büyüdüğüm, babamın anemin yıllar yılı yaşadıkları ve öldükleri evimiz. Geçen otuz yıl geniş bahçemizi tamamen değiştirmişti. Ancak ev olduğu gibi duruyordu. Boyasız yüzüyle, yaşlı, ağırbaşlı ve efendi. Şu anda yeniden çocuk olmayı ne kadar isterdim. Şimdi annem serin ellerini alnıma koymalıydı ve uyan oğlum demeliydi, gördüklerin rüya hep. Dalmışım.

Küçük beyin incelmiş sesini omuz başımda duydum. Odaya girişini hissetmemiştim bile. “Tesbihçilerin evi” dedi. En eski komşulardan. Evvelce sokağımızda oturan insanlar, ya ev sahibi ya da uzun yıllar aynı evde oturan kiracılardı. Bu durum ister istemez aileleri birleştiriyor, dertler de sevinçler de müşterek oluyordu. Bu kollektif oluşun faydaları hatta daha fazla zararları vardı. İnsanlar, aynı kültürle yoğruluyor, aynı hatıralarla kökleniyorlardı. Oysa insanın ilerleme ve özgür olma şansı böylece hudutlanıyordu. Sevgimiz de nefretimiz de sokağın bir bakıma kontrolundaydı.” “Tesbihçileri sever miydiniz?” diye sordum.

Durdu, hemen cevap vermedi. Sonra “Hayır” dedi “Hiç sevmezdim. Sevmek bir yana yıllar süren bir savaş oldu onunla aramızda.

Cahildi Tesbihçi, bir okur yazardı o kadar. İleri Avrupa’yı inkâr eder, son sözünü söylemiş şarkta bulunacağına inanırdı aradıklarının. O ve ben, aslında bu sokak bu insanlar için çırpınıyorduk. İkimiz de karşı tarafın fikrinin yanlış olduğuna iman etmiştik. Bu sokağı kurtaracak fikrin çarpışmasıydı bu.

“Ben bir paşa torunu, Avrupa fikrini kendi fikri bilmiş, ileriyi ve güzeli onda bulmuş bir münevver, o bir tesbihçi oğluydu. O kendi lisanını konuşurken hatalar yapan bir insan, bense üç dilde okuyup yazan bir entellektüeldim. Benim kanaatlerim büyük Avrupa’dan, onunkiler köhne şarktandı. Düşününüz eski Yunandan bu yana gelişen, durmadan devleşen Avrupa, maddenin tek hükümdarı Avrupa ve miskin şark.

“Devlet gerçeği kavramış, benden yana, gazeteler benden yanaydı. Ben bütün dünyanın savunduğu bir fikrin taraftarıydım. O ise güçsüzlüğüne rağmen köküne bağlı olmakta direniyordu. Ben, gerçekden özgür olabilmek için, kökünden kopmalı insan diyordum. O, hayatta kalmak ve gelişmek köke sıkıca bağlılıkla mümkündür diye savunuyordu. Hülâsa, yenilmesi muhakkak olan bir fikrin kör bir taassupla koruyucusuydu o. Ve düşmandık.

“Sokağımıza adım atan her avrupaî yenilik, karşısında onu ve onun temsil

ettiği gurubun direnmesini buluyordu. Dilim döndüğü kadar bu davranışlarının sokağa yapılmış bir ihanet olduğunu anlatmaya çalıştım, anlamak istemediler. Doğrusu çarpışma kıran kırana oldu ve benim savunduğum fikrin başarısıyla sonuçlandı.

“Çok zor günler geçirdi onlar. Bütün güçler bizden yanaydı. Öyle olduğu halde sokağı adım adım savunarak geri çekildiler. Onlar çoğunluktaydılar. Ama inançları zamanın aşımıyla zedelenmiş, zayıflamıştı. Eğer diğerleri Tesbihçi’nin yarı imanına sahip olmuş olsaydılar benim gurubumun başarısı, elinde tuttuğu devlet gücüne rağmen bu kadar büyük olamazdı.

“İçlerinden, sadece Tesbihçi’ydi ölmeyi kabul etmiş ve onu küçümsiyebilmiş olan. Diğerleri korkuyorlardı ölümden. Bu onların inançlarının tam olmamasının gereğiydi.

“Onların gurubundan bir bölüm, çoktan ölmüş insanlardı. Surda yatan evliya gibi, biraz alt taraftaki dede gibi.

“Bizim bir diğer avantajımızsa onların kadınlarıydı. Kadın, ihmal ettikleri, geri plâna ittikleri bir güçtü onların. Örtüyorlardı kadını ve horluyorlardı. Oysa örtünün idrakından yoksundular. Kadının ne büyük bir güç olduğunu ve onun örtüsünün aynen elektrikteki izole maddesinin eşi olduğunu bilemiyorlardı. Bu fikirden uzak bir örtünme zaruretiyse tahkirdi kadını. Ayrıca onlar kadını eğitmedikleri için kaba güçle kendi saflarında tutabileceklerini sanıyorlardı. DEĞİŞİKLİK, kadınları çekiyor, içlerinde bir şeyi okşuyordu. Her halleri ve tutumlarıyla üstlerindeki kaba güçten fırsat buldukça bize hak veriyorlardı. Devlet örtülerinden sıyrılmalarını isteyince bu yüzden tereddüt etmediler. Bu davranışları hükümetçe, gazetelerce, dünyaca alkışlanıyordu. Yavaş yavaş da olsa maksadım gelişiyor, kadınlarımızın gür saçları örtüler altından perçemler şeklinde bütün güzelliğiyle dökülüyordu. Sokağımız her geçen gün türlü kadın güzellikleriyle süsleniyordu. Bu, muasır medeniyetler seviyesine çıkmanın bir başlangıcıydı. Bunu daha geniş, daha sonsuz, daha eksiksiz kadın hürriyetleri takip edecekti. Onlar erkek safında görev alacaklar, her türlü frenleyici inançlardan kurtulacaklardı. Sokağımız avrupaî bir yükselmenin böylece seyircisi olacaktı.”

Sözlerinin burasında durdu. Gözlerime bu konunun beni ilgilendirip ilgilendirmediğini anlamak için baktı. Pek ateşli bir dinleyici bulamadığı sonucuna varmış olacak ki “İşte Tesbihçi’yi bu yüzden sevmezdim” dedi, bitirdi konuşmasını.

“Devam edin lütfen” dedim. “Bu konu beni yakından ilgilendiriyor. Anlattığınız sadece bu sokağın hikâyesi değil. Bütün sokakların hikâyesi bu.

Çağdaş uygarlık düzeyi savaşı, henüz bitmiş değil. Bunu sizden öncekiler başlattılar, sizler organize ettiniz, biz sürdürüyoruz.”

Beni “evet” diye doğruladı. “Günümüzde böylesi konular pek dinleyici bulmuyor artık. Bu yüzden konuşmakta tereddüt ettim. Bizim dizlerimizin dermanı kesildi artık. Savunduğumuz fikir öyle dolu dizgin gitmekte ki, şahsen ben yetişemiyorum. Bizde beslenen ve kuvvetini bizden alan bu inanç geçen her gün sanki bizden uzaklaşıyor gibi. Bizim fikrimiz nasıl söyliyeyim şanjman halinde, bir değişiklik içinde ve yabancılaşıyor. Şimdi idrak ediyorum ki fikirler tuhaf bir yaşama gücüne sahipler. Doğuşlarından sonra değişmeye başlıyor, başka çehrelere başka görünüşlere bürünüyorlar. Bu insan ürünü, sanki gözle görülmez kuvvetler tarafından alınıp asıl hedefinden saptırılıyor, bir başka yöne götürülüyor.

“Benim neslim yaşı gereği artık toplam çizgisini çekip, kâr zarar hesabını yapmak durumunda. Toplam tahtası sokağımız.”

Durdu. Konuşmanın bundan sonraki bölümünde kesin bir kanaati belirtebileceğini sanmıyordum. Toplam çizgisi altındaki rakam bizdik çünkü. Konuyu değiştirmek için şöyle söyledim. “Tahkikatını yaptığım cinâyet de bir bakıma konuştuklarımızla ilgili. Kaatilin bir bunalım içinde olduğu kanaati kuvvetli. Bu sokakta olmaması gereken bir tür cinâyet bu. Gördüğüm kadarıyla sokağınız eski değerlere diğer yerlere nazaran daha bağlı gözüken bir yer. Böyle bir ortamda bir oğulun bir anneyi öldürmesi akla uygun düşmüyor. Gerçi zanlı henüz müşahade altında, aklî dengesinin yerinde olup olmadığı şüpheli. Öyle de olsa toplumun ta içine işlemiş kanaatlerin akıl tam olmasa da bir fren görevi gördüğü tecrübelerimle ortada.”

Ev, sahibi ”Komşunun oğlu kaatil değil” dedi. Sonra tuhaf bir tereddütle duraladı. Bakışlarını yüzüme kaldırıp “Daha doğrusu kaatil olmadığını sanıyorum.” Bu sözleri, söyledikten sonra, adamda belirli bir rahatlama oldu. O-muzlarından ağır bir yük kalkmış gibiydi. “Olayı ilk haber aldığım zaman size başvuracaktım, ama tereddüt ettim” dedi. Yüzüne dikkatle baktım. “Söyler misiniz bana” diye sordu. “Cinâyet o gün saat kaçta işlendi?” “Saat 20 ilâ 20.15 arasında kabul ediyoruz.” diye cevap verdim. “Tahmin ettiğim gibi” diye mırıldandı. “Zanlı, o vaktin çok öncesinden çok sonralara kadar cinâyetin işlendiği yerde değildi.” “Peki nerdeydi?” diye sordum. “Kendisi ifadesinde türbeyi ziyarette olduğunu söylüyor. Ama gören yoktu. Gecenin o saatinde tür-bede olduğu iddiası ise polis gözünde takdir edersiniz ki hiç bir değer taşımaz.” Muhatabım başını utançla yere eğdi, “Oradaydı gerçekten” dedi. “Çünkü ben de türbedeydim.” Şaşkınlığımı belli etmiş olacağım ki, aceleyle “Aynı maksatla

değil tabiî” dedi. “Diğerlerinin ölümünden sonra Tesbihçi kadar çetin ikinci bir düşman dikildi karşıma. Bu, şu anda müşahadeniz altına aldığınız zanlıdır.” “Onun o saatte türbede olduğundan emin misiniz? Bu konuda şahadette bulunur musunuz?” Hafif bir tereddüt geçirdi, sonra “Evet” dedi. “Yazık ki evet” “Oysa onun bu münasebetle yok olması, sokağın geleceği bakımından ne kadar iyi olurdu.” “Söyler misiniz bana gecenin o saatinde ne arıyordunuz orada? Hak verirsiniz ki bu, tahkikatın ilerlemesi yönünden sorulması gereken bir sorudur.” Sıkıntılı bir sesle “Onu gözlüyordum” dedi. “Düşmanlarımın ne yaptıklarını, fikrime karşı ne komplolar hazırladıklarını öğrenmeliydim.” Yumruğunu evliyanın bulunduğu noktaya hırsla salladı. “Bu direnmenin başlarından biri o” dedi. “Ah o mezarı bir yerle bir edebilsem sokak gözünde. Son ayak bağıdır mescit ve türbe.”

“Evet o akşam onu takibe karar vermiştim. Beni göremiyeceği bir noktaya saklanıp seyre hazırlandım. Ümidediyordum ki kendi gibi düşünenlerle orada birleşecek ve bazı kararlar alacaktır. Umduğum gibi olmadı. Türbe iki bölümden oluşur. Yatır ve yanındaki namazgâh. O doğruca namazgâha geçti ve iki saate yakın bir süre namaz kıldı. Ne namazıydı bu bilmiyorum. Sonra diz çökmüş durumda bir o kadar zaman öyle kaldı. Gizlendiğim yerden ağladığını gördüm. Ne beklediğini bilmiyor ve merak ediyordum. Ama hiç bir şey olmadı. Kimbilir belki bekledikleri gelmemişti. Neden sonra secdeden doğruldu ve evine gitti.”

“Siz entellektüelsiniz” dedim, “Yatırı da onlardan saydığınıza göre yoksa onun evliya ile konuşacağını mı sandınız?” “Tabiî ki hayır” diye cevap verdi. “Ama eğer türbede bazı kişilerle buluşmuyorsa oradan bazı ilhamlarla döndüğü de bir gerçek. Olaylar gösteriyor ki o kahrolası ölü hâlâ bazı güçlere sahip gibi. Gerçi çağ dışı bir düşünce bu. Ama ortada bir gerçek var. Ben şu kadar süredir sürdürdüğüm savaşta modern olduğunu sandığım bütün silâhları başarıyla kullandım. Hakçası elde ettiğim sonuç tam değil. Ya benim ihmâl ettiğim, ya da onlarda isimlendiremediğim bir şey var ve korkutuyor o şey beni. Bir gün, umulmayan beklenmeyen bir gün, ölü saydığım tüm değerler yepyeni bir çok şeyle beraber hortlayacaklarmış gibi geliyor bana. Dıştan bakışta ikisi de, türbe de mescit de zararsız, kendi halinde gibi görünüyorlar. O köhne bina ve oraya gelip giden bir kaç yaşlı adam bir kuvvet değil aslında. Ne var ki; bu masum, bu zararsız görünüşe aldanmıyorum ben. Ufak tefek de olsa bazı olaylar bendeki bu hissi kuvvetlendiriyor. Zaman zaman ileri sandığım bir çehreyi yenik bir halde, başı öne düşmüş onların aralarında görüyorum. Merakımı yenemediğim için içlerinden biriyle bir gün konuştum. Soruma, yüzüme uzun uzun acıyarak baktıktan sonra kısa ve küstah bir cevap verdi. ‘Sen bunu anlayamazsın’ dedi,

yürüdü gitti. İşte birini daha zehirlemişler diye düşündüm. Oysa mantığının en gelişmiş olması gereken çağdaydı. Kendi kendime ölümden korkuyor olmalı dedim. Halbuki ölüm nedir? Ölüm yorgun insan vücudunun dinleneceği sonsuz ve rahat bir karanlık gece değil midir?”

Küçük beyin imzaladığı ifade ile hastaneye koştum. Mutluydum. Çocukluk arkadaşım kurtulmuştu, Hastanenin kapısında doktorla karşılaştık. Meydana çıkan yeni tanıktan bahsettim. Işıklı saçlı doktor bu habere pek memnun gözükmedi. Durdu, düşündü. Söyleyeceklerini en etkili biçimde zihninde sıraya sokuyor gibiydi. Sonra “Siz onun arkadaşısınız” dedi. “Ben de doktorum. Benim için enteresan bir olay bu Komiser bey. Eğer beni dinlerseniz onu daha rahat bir başka koğuşa nakledip bir süre daha müşahade altında tutmakta tıbbî yönden yararlar var. Ayrıca şimdi cinâyetin işlendiği eve dönmesinde bazı mahzurlar görüyorum. Onu, dönüşe ve yeni hayatına hazırlamak bir tabib olarak görevimdir. Kendisine, polis yönünden temize çıktığını söyleyebilirsiniz. Bunun herhalde üzerinde iyi bir etkisi olacaktır.”

Duraladım. “Zor bir durum bu” dedim. “Gerçi onun hastanede bir süre daha kalmasında polis yönünden de yararlar var. Ama bunu kendisine söylemek....”

Beraberce doktorun odasına yürüdük. Soyunurken paravananın arkasından “Değişik bir tip bu” dedi, “Karara varmakta güçlük çekiyorum. Onu elimden geldiği kadar konuşturuyorum. Hayret edilecek kadar zeki ve bozulmamış bir safiyet içinde. Bu güne kadar rastlamadığım, görmeye alışmadığım bir kültürle zengin. Ben ona mütefekkir ismini verdim. Çünkü onun sahip olduğu kültürün esasının tefekkür olduğunu görüyorum. Bir yaprak karşısında saatler geçiren, o yaprakta gördükleriyle bir felsefî sonuca varan bir insanın kültürü bu. Buysa zamanımızda çoktan unutulmuş bir kültür türü. Arkadaşınızın bu günkü toplumun el üstünde tuttuğu değerlerle pek sınırlı bir ilgisi var. O, meselâ altını, satın alma gücünden çok, içinde atomların Yaradan aşkıyla raksettiği canlı bir varlık olarak görüyor. Hemen her şey konusunda kendine özgü değişik fikirleri var. Fikri tuhaf bir ısrarla doğup büyüdüğü sokakla ilgili. Pek mübalâğalı bir ifadeyle, benim sokağım bütün bir dünyadır diyor. İnsanlar sokağın bir ucundan girerler, boydan boya sokağı kateder ve çıkarlar. Aynı bir sindirim organı gibidir benim sokağım diyor. İnsanlarla gelen fikirleri emer ve bedene yani sokağa malederler. Şu var ki aldığı besinin türüne göre yeni bir yüz kazanır sokak. Hiç bir kimsede bu güne kadar böyle bir tutkuya rastlamadım. Gerçek anlamıyla onun için dünyanın tamamı bu sokak. O kendi adında, kendini topluma adamış bir mücahit evham ediyor.”

Bu arada giyinmesi bittiği için beraberce arkadaşımın odasına yürüdük. Biz girmek üzereyken, dün rastladığım hemşire kalçalarında aynı ahenkli çalkalanışla dışarı çıktı. Doktoru görünce kadının gözleri bir başka ışıkla yandı. Genç adama kısaca hastanın durumunu bildirdi. “İyi gözüküyor” dedi. “Refleksler normal, kendi sakin ve itaatli.”

Dostum, ikimizi de güleç yüzle karşıladı. Ama bu sadece bir nezaket gülümsemesiymiş gibi geldi bana. Hissettim ki bir şey olmuştu. Doktorun yanında bana söylemek istemiyeceği cinsten bir şey. Onun bu halini sanırım doktor da hissetti. Ama hareketlerinden hiç bir şey belli etmedi. Ona “Kapıda arkadaşınıza rastladım” dedi. “Sizi ziyarete geliyordu. Ben de beraber olayım istedim. Oysa biz bugün sizinle konuşmuştuk.” O nezaketle hafifçe eğildi. “Memnun oldum” dedi. “Hoş geldiniz. Lütfen oturmaz mısınız?” Bu arada hemşire elinde çay tepsisiyle içeri girdi. Doktoru düşündüğünü belli eden, bize de onun hatırı için çay ikram ettiğini özellikle belirten bir hareketle bardakları sundu. Odada oyalanmak isteyen hemşireye doktor resmî bir dille teşekkür etti ve kadın dışarı çıkmak zorunda kaldı.

Söze “Bugün sokağımızdaydım” diye başladım. “Konağa küçük beyi ziyarete gittim. Onunla oturup uzun uzun konuştuk.” Hafif bir gülümsemeyle “Ah evet” dedi. Sonra “Ne zaman küçük beyin ismi geçse aklıma çocukluğumda başımdan geçen bir olay gelir” dedi. “Sen belki hatırlarsın. Bahçemizde yaşlı bir kavak vardı. Onun dibine komşunun söküp attığı bir asmayı dikmiştim. Tuttu ve gelişti. Kavağın boyunca uzadı gitti. Mevsim geldikçe bakımsızlığına rağmen iri taneli güzel üzümler verdi. Sonra yaşlandı ve yozlaştı tabiî. Bir gün onu söküp atmak gerektiğini düşündüm. Hem verimsizleşmişti hem de bana kavağı rahatsız ediyormuş gibi geliyordu. Bu düşünceyle erişebildiğim en yüksek noktadan onu kesip attım. Bu olay ağaçlardan su çekilme mevsimiydi. Kavağın üzerinden o ağırlığı aldığım için memnundum. Olayı unuttum gitti. O yılın güzünde yaprakların döküm mevsiminde tesadüfen kavağın tepesine baktım ve gözlerim hayretle açıldı. Ağaç nefis görünüşlü salkımlarla donanmıştı. Belki erişilmenin zorluğu onları gözümde daha da imrenilir gösteriyordu. Bin bir zorlukla tepeye tırmandım ve altın renkli salkımlardan indirebileceğim kadar topladım. Gördüm ki kökünden kestiğim asma, kavağın çatallaştığı noktada kök salmış.

“O üzümleri yazık ki yiyemedik. Çünkü güzelliklerinin aksine acı bir tada sahiptiler. Bu olay beni çok düşündürdü. Kavağın köklerinin topladığı özsu üzüm için uygun değildi. Bu küçük hatırayı şunun için anlattım. Küçük bey, bir Fransız mürebbiye, kendini, milliyetini, inançlarını inkâr etmiş bir ana baba elinde yetişti. Tek olarak fedakârdı, iyi niyetliydi. Ancak o kavak köklerinin

topladığıyla üzüm yetiştirmeye kalktı. Elde ettiği meyva tabiî olarak acıydı. Bu tadda üzüm yetiştirdikçe sandı ki suç bizde ve bizim temsil ettiğimiz fikirdedir. Başarısızlığından bizi sorumlu tuttu. Özellikle babanı ve beni. Davranışımız ona ters geliyordu. Hiç aklına gelmedi ki suç izlediği yolda, kavak gövdesinde üzüm yetiştirmeye çalışmaktadır.

"O, sokağın kurtuluşunu Avrupa'da aramaktaydı. Oysa Avrupa'yı yapan özsu ne kadar yabancıydı bize."

Küçük beyle konuştuklarımızı ona eksiksiz naklettim. Yüzü hüzünle bulutlandı. "Demek, şüphelendin benden" dedi. Ona anlatmaya çalıştım ki; polis delilden hareket eder. Uzun süre önüne bakarak sustu, sonra anlayışla gülümsedi. "Bir bakıma haklısın" dedi. "İlle elle tutulana değer verme. Nice gerçeklerin, görünenin ötesinde bulunabileceği inkâr edilemezse de. Gerçi bunu idrak edebilmek bir düşünce yüksekliğidir."

Sözü değiştirmek için "Küçük beyin nazarında da siz hemen aynı şekilde suçlanıyorsunuz" dedim.

"Evet" diye cevap verdi. "Sokağımızın son günlerindeki manzarası da aynı şeyi söylüyor. Bir suçlu ya da suçlular var, bu inkâr edilemez. İsyan, haddini bilmezlik, yalan, fuhuş, kumar, elindekiyle yetinmemek. Saydıklarım ekilen tohumların meyvaları ve bu tohumları diken Allah şahit ne baban, ne de baban gibi düşünenler. Bu tarımın öncülerinden biri küçük bey. Bir bakıma ona acıyorum. O da savunduğu fikrin asıl sahipleri gibi saptırılmış, aldatılmış. O düşünüyor ki; maddeye hükmeder hale gelmiş ülkeler madem bu yolla o yüksekliğe erişmişlerdir, öyleyse sokağımızın kurtuluşu da bu yoldadır."

Konuşmanın bu noktasında doktor söze karıştı. "Siz ileri ülkelerin peşlerinden yürüyüp o noktaya erişmemizin aksinin mi doğru olduğunu savunuyorsunuz?" diye sordu. "Böyle bir direnme geri kalalım anlamına gelmez mi?"

Güldü arkadaşım. "Bu ikisinin dışında bir yol gelmiyor mu aklınıza?" dedi. "İlle ileri ülkeler gibi olmak ya da olmamak mı? Maddeye hakimiyet insanı bir cephesiyle kuvvetli kılar sadece. Oysa insan her yönüyle gelişmeli ve yükselmeli değil mi? Yükseklik nedir kuzum? Yükseklik atomun bomba şekline dönüşmesi mi? İnsanın yaratıldığı maksattan koparılıp makinanın, paranın kölesi kılınıp, bir uzay rüyasıyla avutulması mı? İnsan kemaline hizmet etmeyen, yaradanı kutlamıyan, onu yüceltmeyen hangi bilim gösterilebilir ki, insan yararına olmuş olsun? İleri uygarlık isimli sapıklığı, yığınları felâkete, safahate, inkâra ve kendinden uzaklaşmaya zorlayan o çirkin fikri ille taklit mi edelim? Türbe, mescit, ben, küçük beyin saldırdığı arda kalmış zavallı değerleriz. O, bu küçücük

varlıklardan ideolojisi adına ürküyor. Ömrünü insan yararına ve Tanrı rızasına adamış bir adamın kabrinde bile bazı güçlerin var oluşu Küçük bey için bile tabiî. Bu yüzden haklı endişesinde. Biliyor ki, inanan kuvvetlidir. Ölmüş olsa bile."

"Görülüyor ki" dedi doktor, "Küçük bey hiç de aptal değil. İnsan güçlerini böylesine değerlendirme yeteneğine sahip birinin, bu kuvvetlerini kullanmak istememesinin sebebi nedir sizce?"

Arkadaşım derin bir göğüs geçirdi. Kısaca "Şeytan" dedi.

Doktorun şen kahkahası kulaklarımda çınladı. "Şu bildiğimiz şeytan mı?" diye alay etti. "Ah yıllar sonra, bir gün onun hurafelerdeki yerinden bıkıp tekrar karşıma çıkacağına hiç ihtimal vermezdim."

Doktorun alayını anlayışla karşıladı arkadaşım. Sakin bir sesle "Siz şeytanı nasıl tanıdınız bilmiyorum" dedi. "Sesinizde bulduğum alaydan ona inanmadığınızı ve küçümsediğinizi anlıyorum. Evet söz konusu ettiğim, o şeytan. Masalların ve hurafelerin içinde yer alan, sizin kahkahalarla andığınız varlık. Şeytanın dünyamızdaki gücünü sağlayan en büyük avantajı da onun varlığına inanılmaması ve onun bir ilkel insan hayalinin ürünü kabul edilmesi. Böylece aramızda barınması ve başarı kazanması daha kolay oluyor. Hurafe, inkârı ve küçümsemeyi gerektirir. En sakınılması gereken düşmansa, var olduğu kabul edilmeyendir. İnsan ona karşı hiç bir savunma hazırlığında bulunmamıştır. Şeytan böylece varlığını inkâr eden gönüllerde en verimli ortamı bulur. Orada yuvalanır. Orayı kendine karargâh yapar. O gönlün sahibiniyse, köle. Küçük bey bunun bildiğiniz örneklerinden biridir. O içinin bütün samimiyetiyle farkına varmaksızın ONLAR'ın fikirlerini kendi fikri olarak savunmaktadır.

"Siz bilim adamısınız doktor bey. Yirminci yüzyılda yetiştiniz. Şu anda ONLAR'ın varlıklarıyla alay ediyorsunuz. Ama yine siz veya sizden sonraki kuşaklar bugünün hurafesi şeytanı, matematik, fizik veya bir başka bilim yardımıyla ispat edecekler. Bilimin ONLAR'la savaşacağı o büyük günü görebilecek miyim bilemiyorum. Bugünün ses dalgalarını, elektronik mikroskobu bulan, ses duvarını delip geçen insan zekâsı bir gün elbet şeytanı da tesbit edip ortaya koyacaktır. O gün, gerçek insanın ve onun katkısız özgürlüğünün başlangıç günü olacaktır.

"ONLAR'ın kandırmasından temizlenmiş gerçek düşünce, tesirlerden uzakta düşünme yeteneğine kavuşabilmiş insan."

Bu sözlerden sonra çocukluk arkadaşım kalktı, bir bardak su doldurdu, ve içti. Yerine otururken "size ONLAR'la ilgili bir hikâye anlatmak isterim" dedi.

“Sanırım oniki yaş civarındaydım. Sokağımızdaki mescide bir gün çift atlı bir araba geldi. Akşam saatleriydi. Arabanın üstüne bir genç kız yatırılmıştı. Alabildiğine fakir. Onsekiz yaşlarında bir zavallı. Hastaydı. Ne hareket edebiliyor, ne konuşabiliyordu. Biz çocuklar oyunumuzu bırakmış, olacakları seyre koyulmuştuk. Kaytan bıyıkları badem yağıyla pırıl pırıl parlayan arabacı ‘Hayrıma getirdim bunu’ dedi. ‘Kimi kimsesi yok bir gariptir. Kocakarılar iyi saatte olsunlar zaptetmiş derler. İmam efendi bir nefes etsin isteriz’. Arabacının deyimiyle nefes etti imam efendi. Bu bir saate yakın dua, bir saate yakın kıran kırana döğüştü. Olay bu gün olmuşcasına gözlerimde hâlâ canlı. İmamın alnından sakalına süzülen ter yere damlıyordu. Yüzü o güne kadar görmediğim bir şekle bürünmüştü. Çocuk hissimin kavramakta güçlük çektiği bir şeyler olmaktaydı. Bir saatin sonunda o eli ayağı tutmayan kız, hafifçe doğruldu. Şaşkın bakındı çevresine ve kalktı. Hepimizi tek tek gözden geçirdikten sonra durumu kavradı. Delice bir sevinçle ellerini oynattı. Arabayla tam bir ölü gibi gelen kız, basma entarisi içinde capcanlı kuş gibi yürüyüşüyle uzaklaştı. Onun arkasından uzun uzun yorgun gözlerle baktı imam efendi. Ve şöyle söyledi. ‘Beden önemli değildi. Ya fikrini zaptetmiş olsalardı bu zavallının. Fikren onların kölesi durumuna düşmüş binlerce insan, dünyanın hemen her noktasında aramızda dolaşırlar. En basitinden en önemli yönetim noktalarına kadar. Ancak onlar konuşma ve hareket yeteneklerini kaybetmedikleri için durumlarını bilemezler. Vardıkları kararların, düşündüklerinin ve yaptıklarının kendi eserleri olduğuna inanırlar. Bugün insan topluluklarının en ilerisinden en gerisine kadar ONLAR’ın ağzından ferman yürüten bu adamlardır. Bu bir savaştır, insanın yaratılışından bu yana sürmüş ve sürecektir.’”

Bu sözlerden sonra arkadaşım doktora döndü.

“Siz tıp adamısınız” dedi. Öğrendikleriniz şu anlattığım olayı aydınlatmağa yeter mi? Bir Lâtince isimden öte doyurucu bir sözünüz var mı? Buna benzer daha binlerce vak’a zikredilebilir. Dünya henüz keşfedilmektedir ve bilimlerin tümü henüz emekleyen bebeklerdir. Ama ben o bebekten ümitliyim. Çünkü onun laboratuarı var. Bilmek zorunda olduğumuz gerçekleri adım adım da olsa o ortaya koyacaktır. Dünya, diğer gezegenlere ve dünyamıza ait pek çok göremediğimiz varlıkların oyun meydanı doktor bey. Ancak tutabildiğine inanan insansa, ilkel.

“Bize hurafe de gözükse, onları reddetmeden, onlarla alay etmeden önce düşünmemiz gerekiyor. İkiyüz yıl evvelin adamının radyo dalgaları konusundaki direnmesi, herhalde sizin şu andaki tutumunuzdan pek farklı olmazdı.”

Bu arada doktoru telefon için çağırdılar. Uzun süre konuşmadan durduk. O

döndükten sonra arkadaşıma “Geçen konuşmamıza dönelim ister misiniz?” dedi. “Sözünüz yarım kalmıştı. Sanırım kuzunuzdan bahsediyorsunuz.” Hoş bir gülümseme belirdi dostumun yüzünde “İyi olur” diye cevap verdi.

“Doğrusu çocukluğumdan bahsetmek bana zevk veriyor. İnsan böylece o günleri tekrar yaşarmış gibi oluyor. Evvelce de belirttiğim gibi otuz yıl önce bizim semtlerin çocukları oyuncağını kendisi yapmak zorundaydı. Kuzu ise parası olanlar için sevilen oyuncaklardan biriydi. Çocuk onu beslemek bahanesiyle kırlara gider tabiatla kucak kucağa oyunlar oynar, hoşça vakit geçirirdi. O zamanlar kırları şehirden ayıran çevredeki surlardı. Birimiz ya da birkaçımız sabahın erken saatlerinde öğlende yiyeceğimiz birkaç dilim ekmeği beraberimizde alır, şehir dışına çıkardık. Hepimizin keşfettiği otu bol olan bir yer vardı. Bu yer diğerlerinden elden geldiği kadar gizlenirdi. Benim yerim mezarlıkla bostan arasına sıkışmış büyükçe bir üçgendi. Orada dikenler adam boyunu aşardı. Toprak içine oyulmuş, benim sığınabileceğim kadar büyük bir de mağaram vardı. Orada oturur, eğri taşlı mezarlığı, düzgün marul tarhlarını ve kuzumu rahatça görebilirdim. Uzun yıllardır ölü gömülmediği için mezarlık bir bakıma mesire yeriydi. Zaman zaman bir veya bir kaç aile gelir, borulu gramofonlarını kurarlar, tencerelerle getirdikleri dolmaları, börekleri, kuru köfteleri yerler, zamanın ünlü şarkıcılarının pırıl pırıl parlatılmış pirinç borudan çıkan hımhımlaşmış seslerini zevkle dinlerlerdi. Ben mağaramda oturur bütün bunları dikkatle seyrederdim. Gözleri, bağlanmış bir beygir döner dolap kuyudan taşıdığı suyu tatlı bir şırıltıyla tahta arklara boşaltırdı. Bütün çevrem türlü seslerden oluşmuş hoş bir müzikle dolardı. Bütün bunları duyabildiğim, zevkleri ve şekilleri görebildiğim için içimi derin bir mutluluk sarardı. Kuzum, zarif ağzıyla körpecik çimenleri, ayrık otlarının uzun sapları üzerinde guruplaşmış yaprakları hoş bir aceleyle yerdi. Böyle anlarda papatyalar daha sarı, şekiller daha uzun gözükürdü gözüme. İnsanlar konuşurlar, gülüşürler, kırın verdiği neşeyle çocuklaşırlardı. Bazen üç-dört kişiden oluşmuş bir erkek gurubu içki içerlerdi. Onlar çoğunlukla pek az konuşurlar, çok zaman susarlardı. Bazen içlerinden birisi başını masmavi göğe kaldırır derin bir of çekerdi. Bu arada gramofonun borusu, incelmiş ve hımhım sesiyle durmadan gazeller söylerdi. Bazen iğne takılır, bir kelime üzerinde ses ısrarla dururdu.

“Bir gün mağaradaydım yine. Bir aile piknik yapıyor, çocuklar oynuyorlardı. Birinin elinde kırmızı, iri bir balon vardı. Onu yükseklerden çekiyor, iyice kendine yaklaştırıyor, tekrar bırakıyordu. Ben büyülenmiş gibi gözlerimi o kırmızı balondan alamıyordum. Böyle bir düşüncenin çirkin olduğunu bildiğim halde, elimde olmadan balonun ipinin kopmasını ve

kaçmasını diliyordum. Hasetti bu his ve o güne kadar bu derece hiç bir şeyi böylesine içten istememiştim. Eskiden beri dikkat etmişimdir. İnsan beyninde düşünce oluşur oluşmaz, hemen yaşamaya başlar ve çevreye etki eder. Balon olayı son ders olmuştur benim için. O günden sonra hiçbir kötülüğü hayal etmemiş, hiç bir kötü düşünceye kendimi kaptırmamışımdır. Uzatmıyalım, balon son yükselişinde nasıl oldu bilmem çocuğun elinden kurtuldu. Önce derin bir hazla içimi dolduran bu olay sonra hiç unutmadığım bir vicdan azabı oldu benim için. Balonun kaçışına biz nazar deriz doktor bey. Nazar da cin gibi, şeytan gibi zamanımız insanı gözünde çağ dışı bir düşüncedir. Oysa ne inkâr edilmez bir güçtür o. Bir tanıdığım anlatmıştı. Nazara inanmazmış. Bir gün, dedi, köydeydim. Çobanımızla bir konuşmaya dalmıştık. Söz dönüp dolaşıp nazara geldi. O nazarın varlığına inanıyordu. Bense inanmak bir yana alay ediyordum. Tartışma uzadı. ‘Denemek ister misin?’ dedi bana. ‘Nasıl?’ diye sordum. Karşı yamaçta otlayan sığırları gösterdi. ‘Bunlar sizin’ dedi. ‘İçlerinden senin seçtiğin birini yamaçtan yuvarlıyabilirim.’ Benim için bu o kadar imkânsızdı ki, tereddüt etmeden ‘Evet’ dedim. Ona bir hayli yüksekte, sakin sakin otlayan sarılı beyazlı bir buzağı gösterdim. O duraksıyor, ‘Yazık olacak hayvana’ diyordu. İtirazı, çekimserliği beni büsbütün ısrara zorladı. Onunla alay ettim. O zaman çoban gözlerini hayvana dikti, sadece ‘Şu buzağıya bak’ dedi.

“Sesinde haset titriyordu. O an hayvanın sarsıldığını, dengesini kaybettiğini ve yardan aşağı yuvarlandığını gördüm. Bu belki de milyonda bir olabilecek bir raslantıydı ama yine de o günden sonra böyle şeylere inanmasam da karşı çıkmadım. Hikâye bu kadar. Biz insanlar sahip olduğumuz kabiliyetleri ve güçlerimizi tamamen bilmiyoruz doktor bey. İnsan bu, karmakarışık ve bazen çok küçük, bazen dev yaratık nelere kadirdir bilemiyoruz.

“Neyse balona dönelim. O yükseldi yükseldi, bir uzun selvinin son dallarından birine takıldı. O anda çocuğun gözünde o kırmızı balona baha biçilemezdi. Ancak takıldığı yerde balonun uzun süre kalmıyacağı belliydi. En ufak bir esinti ipi kurtaracak ve o temelli uçup gidecekti. Çocuk avazı çıktığı kadar ağlıyor, balonunu istiyordu. Büyükler, zavallı büyüklerse bütün güçlerine rağmen yeni bir balon vaadinden öte bir şey yapamıyorlardı. Tahmin ettiğim gibi bir kaç dakika sonra ip kurtuldu ve balon gökyüzünde ufaldı ufaldı, bir nokta oldu ve kayboldu. O an derin bir hasretle içimin yandığını hissettim. Balon çocuğun elindeyken en azından onu görebiliyordum. Oysa şimdi o artık bir daha geri dönmemesiye yok olmuştu. Çocuk gönlüm o gün o mağarada yok oluşu idrak etti. Bir an çevremde her şey yok olacakmış gibi geldi bana. Kuzuma koştum, ona sıkıca sarıldım ve hayvan huysuzlanıp çırpınana kadar da

bırakmadım. Sonra sevdiklerim canlandı gözümde. Sokağımızı düşündüm. Acaba o da bir balon gibi uçuverecek miydi? İçime birden bir ateş düştü. Aceleyle yola çıktım, daha ikindi ezanı okunmadan oradaydım. Çok şükür herşey yerli yerindeydi. Ben önde, kuzum arkada, sokak boyunca bir kaç koştuk. İçimden deli bir neşe taşıyordu. Benim varım, sevgilim, sokağım yerinde duruyordu. Bir kırmızı balon gibi uçup gitmemişti. O gün bu aziz sevgili için henüz hiç bir şey yapmadığımı düşündüm ve o gün yeminle kendimi sokağıma adadım.

"O olayı yıllar yılı korku ile hatırladım. Balon, ölümsüzlüğün garip bir sembolü oldu bende. Daha sonraları elime imkân geçtiği halde bir daha balon almadım."

Doktor "Tabiî" dedi kısaca. Bu bir fikir ileri sürmekten çok ağızdan istenmeden kaçmış bir söz gibiydi. Arkadaşım "evet" dedi. "Sadece bu değildi ki korkum. Ben nelerden korkmadım ki."

İkisi de sustular. Doktor ağzından kaçan söz için şaşkındı. Bu bir bakıma ona hastasın demek oluyordu. Oysa bu tutum onun pisikanaliz anlayışına ters düşüyordu. Durumu kurtarmak için "Ben balonlara karşı tutumunuzu söylemeye çalıştım." dedi. Gülümsedi arkadaşım. "Ben de bunu böyle anladım" diye cevap verdi.

"Şu var ki korkum aslında sadece balona karşı değildi. Balon korkularımın tümünü isminde toplayan bir semboldü. Bir çocuk gözünde sevgililer yok olmazlar, çocuk buna inanamaz. Bir çocuk için anne, baba, yaz güneşi gibi ölümsüzdür. Hatırasında yaşayan bir kaç kış olmasına, akşama rağmen yaz güneşi ölümsüzdür. Konu kışta açılsa kar onun hayalinde yaz günü yağar. Benim balonun kayboluşunda yok olmayı görmüş olmam o yaşın omuzları için ürkütücü bir ağırlıktı. Balonun mavi gökyüzünde bir kırmızı noktacık haline gelip sonra tamamen gözden kaybolduğunu gördükten sonra canlı, cansız her şey birden gerçek değerleriyle gözüktüler gözüme. Böylesine kesin ve çırılçıplak bir idrak bir çocuk gönlü için katlanılması güç, yaralayan bir histi. O günün akşamı korku uyutmadı beni. Ev bir balon, annem balon, komşularımız, topacım, bilyam, gazoz kapaklarım, sokağım balondu. Bütün bu sevgililer patlayabilirler, ipleri avucumdan kurtulabilir ve tümü yok olabilirlerdi. Gün ışığı için, yıldızlar için, bir horoz sesi, bir kuş cıvıltısı, bir yağmur sesi için durum buydu. Korku başımdan tuttu; o günden başlayarak benim diyebileceğim herşeye daha dikkatle bakmamı sağladı. Rastladığım herşeyi bir daha göremeyeceğim veya duyamıyacağım kaygusu ile içimin bir köşesine kutsal emanetler gibi yerleştirdim. Bu ruh hali herşeyi daha yakından görmemi ve daha fazla sevmemi

gerektirdi.”

Arkadaşım sustu. Bir an doktora dikkatle baktı. “Demin boş bulunup bana teşhisinizi söylediniz.” dedi. “Benimle izah edemiyeceğim bir biçimde ilgileniyorsunuz. Siz konuşurken hayalî ellerin ruhumun ve bedenimin bir noktasında bir ur kabarıklığı aradığını görüyorum. Sizinle her konuşmam bana bu hissi verdi. Biliyorum ki sizi ilgilendiren, anlattıklarım içinde gizlenmiş bazı hastalık belirtileridir. Siz bende birşey arıyorsunuz. Aradığınız şeyin geçmişimde bir noktada gizlendiğine eminsiniz. Size yardımcı olmak istiyorum. Bu yüzden sizinle açık seçik konuşuyorum. Hakkımda varacağınız hüküm ne olursa olsun beni korkutmuyor. Sizi hoşnut etmek için her sorunuza cevap vermeğe hazırım. Ben dünyayı rengârenk balonlardan oluşmuş bir varlık, görüyorum. Ve bu balonlardan biri de benim. Varacağınız hüküm, nazarımda bu balonun bir özelliği olmaktan ileri bir anlam taşımayacak. Ben teşhisinize rağmen hatta müdahalenize rağmen balon olmakta devam edeceğim. Her an sönebilecek, her an ipi kurtulup semâda kaybolabilecek bir balon.”

Bu sözler üzerine doktor ayağa kalktı. Odada bir süre gitti geldi. Sonra itiraf eden bir sesle “Aradığım şey için bir ur denebilir.” dedi. “Ruhî yapınızda var olduğunu sandığım, sizi isyankâr kılan, hayata alışılmamış açıdan baktıran bir his uru.” Gülümsedi arkadaşım. “Peki ama doktor bey” dedi. “Bu urdan size ne? Bunu niçin size daha yakın bir vücutta, kendinizde aramıyorsunuz? Siz de benim gibi bir ruha, bir bedene, benimkine benzer sokağa sahipsiniz. Kendi kendime, acaba, diyorum. Kendi ruhunuza eğilmemeniz ur veya urlar aramamanız kendinizden bir kaçış mı? Acaba siz, bende tesbit ettiğiniz ura bakıp kendi sahip olduğunuzu görmezden gelme telâşı içinde değil misiniz? Bedenin tümü üzerinde bazı yetenekleriniz olduğunu teslim ediyorum ve tabiî karşılıyorum. Ama ruh...” Mavi gözlerini doktorun güzel yüzüne dikti. Tekrar “ama ruh konusunda” dedi.

Doktor oturduğu yerde başını hafifçe önüne eğdi. Odada hiç birimiz konuşmuyorduk. Lizol kokulu hastahane odası şu anda ürperticiydi. Sessizliğin uzaması ürkütüyordu beni. Bu yüzden söze karıştım. “Doktor beyin bu gayreti senin selâmetin için lüzumluydu.” dedim.

İkisi de aynı anda bana döndüler. Bakışlarından aradaki varlığımı çoktan unutmuş olduklarını gördüm. Söylediğim pek yersiz, pek anlamsız bir şeymişcesine beni hayretle süzdüler. Arkadaşım dalgın “Selâmetim mi?” dedi. “Öyle ya doğru.” Bu sözden sonra tekrar birbirlerine döndüler. Sanırım yeniden unuttular beni.

Doktor “Selâmetiniz için diyelim” dedi. “Uğraşmamızın hedefi bu olmuş

olsun.” Omuz silkti arkadaşım. “Bu bir çözüm değil” dedi. “Benim selâmetim tek başına söz konusu olamaz. İnancım bana kişinin değil toplumun selâmeti vardır der. Bir tabib bir gün bir ruhta bir ur bulursa bu ur çok zaman o kişiden çok içinde bulunduğu topluma aittir. Ben ben değilim doktor. Ben konağım, mescitim, evliyayım. Benim his yapımda bulacağınız herşey içinde yaşadığım sokağın teşhisi olacaktır.”

Tekrar yerinden kalktı doktor. Yeniden elleri arkasında odada uzun uzun gezindi. Sonra durdu. “Ben sizin bu konuda açık seçik oluşunuzda bile bir gizlenme seziyorum.” dedi. “Ama iyi biliniz ki bu çalışmamı bütün güçlüklere rağmen yarım bırakacak değilim.”

Başıyla sertçe bir selâm verdi. Bize hayırlı geceler diledi. Ve çıktı.

*

* *

Hiç vakit geçirmeden yeniden kaatilin peşine düşmek zorundaydım. Küçük beyin ifadesi arkadaşımı temize çıkarmış ama, bu basit görünüşlü cinâyeti içinden çıkılmaz bir hale getirmişti. Hissim bana yeniden olayın geçtiği eve gitmemi, ip uçlarını orada bulabileceğimi söylüyordu. Oysa daha önce herşeyi inceden inceye tetkik etmiştim. Ertesi gün yeniden cinâyet mahalline gittim. Nefis bir sabahtı. Sokakta hoş bir sessizlik hüküm sürüyordu. Ev bıraktığım gibiydi. Hiç bir şeye el değmediği görülüyordu. Buna rağmen çevreyi yeniden gözden geçirdim. Odada, birden sanki pek önemsiz, göze çarpması güç bir şey eksilmiş gibi geldi bana. O şey neydi? Hatırlıyamıyordum. Uzun süre düşündüm. Çıkmak üzereyken bodrum tarafından iki göz parladı. Hemen ardından evin sessiz havasını parçalayan bir miyavlama duyuldu. Cebimdeki feneri yakarak o tarafı tuttum. İlk gün cesedin yanında gördüğüm kediydi bu. Ama zavallı zayıflamış, bitmişti. Onun açlıktan bu hale gelmiş olacağını düşünüp bakkaldan bir şeyler aldım. Yeniden eve döndüm. Demin bulunduğı yerde yatıyordu kedi. Vücudunda canlılığını kaybetmemiş yegâne yer gözleriydi. Bakışlarını bir an bile üzerimden ayırmadan beni süzüyordu. Yiyecek paketini açtım. Ona doğru yürüdüm. Önce tüylerini dikip tısladı. Sonra maksadımı anlamış gibi ağır ağır sakinleşti. Verdiğim yiyecekleri koklamadı; dönüp bakmadı bile. Yattığı yerden zorlukla doğruldu; daha karanlık bir köşeye çekildi. Anladım ki kedi, sahibi öldükten sonra artık yaşamamaya karar vermişti. Sonra gözlerim hayvanın evvelce yattığı yere takıldı. Düşünüp de bulamadığım eksik olan şey orada duruyordu. Bir düğmeydi bu. Bir erkek pantolonundan düşmüş bir düğme. Cesedi ilk gördüğüm gün ölünün yanında yerdeydi. Evet ama, bu düğme nasıl

oluyor da oraya geliyordu. Bir fikirle irkildim. Sahibi öldüğü için ölmeye kararlı bu sadık hayvan acaba bana bir ipucu mu vermeye çalışıyordu? Düğmeyi dikkatle inceledim. Sanki düşmemiş, koparılmıştı. Dikili olduğu kumaştan bir kaç tel iplik hâlâ üstündeydi. Bunu cebime özenle yerleştirdim.

Evden çıktığımda Gülüm'ün annesi bir el işaretiyle beni çağırdı. "Bir adaçayı içmeden seni bırakmam evlâdım" dedi. Sanki komşulara duyurmak istercesine yüksek sesle konuşuyordu. Odaya girer girmez ilk sorusu çocukluk arkadaşımın durumu oldu. Nasıldı? Ona bir kötülük yapmamıştık ya. Kendisini temin ettim ki onun suçsuz olduğu tarafımızdan bilinmektedir. "Ancak" dedim. "Gerçek kaatili de henüz tesbit edebilmiş değiliz."

Yaşlı kadın duraksadı. Sonra cesur bir sesle "Kaatil ONLAR'dır" dedi.

Ummadığı bir cevap verdim. "Evet" dedim. "Kaatil ONLAR'dır. Ama bilemediğimiz taraf, kimi vasıta kıldıklarıdır."

Öldürüleni kastederek "Yıllardır komşumdu." dedi. "Haz etmezdim kendisinden. Karışık olduğu için pek zıddına da gitmezdim. Hakçası kötülüğünü de görmedim. Varsa bile kendineydi. Oğluysa yirmi dört ayar altındı. Büyük Rabbim öylesi bir kadından o çocuğu nasıl halketti bilemem. Ama büyük oğlan. İşte o, tam rahmetlinin oğluydu."

Birden irkildim. "Hâlâ hayatta mı o?" diye sordum.

"Tabiî" diye cevap verdi. "Hayatta olmak bir yana, domuz gibi hem de. Son olarak komşumun öldürüldüğü gün gördüm kendisini. Annesini ziyaretten çıktığını söyledi bana. Kılığı kıyafeti bayağı düzgündü. Lâcivert bir elbise vardı sırtında. Yıldızım ısınmadı bir kere. Öylesine bir hatır sordum. O da pek oyalanmadı zaten. Acelesi var gibiydi."

Birden onun sesi dikkatimi çekti. Sanki söylemek istediği bir şey varmış da söylemiş, rahatlamışdı. Elini şefkatle avuçlarımın içine aldım. Teşekkür ettim ve ayrıldım. Yeniden bakkala, bu sefer sigara almak bahanesiyle girdim. Gün sıcaktı. Dükkânda sinek vızıltıları daha belirliydi. Tanımıyordum bu bakkalı. Yaşlı bir adamdı. Kefeleri parlatılmış terazisinin yanındaki boşluğa koyduğu eski yazılı bir kitap okuyordu. Paketi açma bahanesiyle oyalanırken "İşler nasıl?" diye sordum. Aradığı adamdım bakkalın. Kitabını kapayıp benimle konuşmaya koyuldu. İkram ettiğim sigaraya teşekkür ettikten sonra aşağılar bir biçimde sokağı işaret etti. O buralara düşecek adam mıydı? Ama baht işte. Şehrin en kibar semtinde ana cadde üstündeki dükkânını kapatmış da gelmiş buralara tıkılmıştı. Düşmez kalkmaz bir Allah'tı. Hayırsız bir evlât onu buralara kadar sürüklemişti. Kendi idadî mezunuydu. Hem de aliyülâlâ ile. Ama bütün ısrarına

rağmen oğlan okumamıştı. Ne oluyordu bu gençlere bilmiyordu ki. Yediği önünde, yemediği ardındaydı. Eski kafalı değildi o. Bir gence tanınması gereken hakları biliyordu. Gençti. Tabiî içki de içecekti. Kadın arkadaşları da olacaktı. Ama insan kantarın topuzunu kaçırmamalıydı değil mi? Öyle ya canım. Onun yetiştiği devirlerde eli kolu bağlıydı insanın. Bir cemiyet baskısı vardı ki deme gitsin. En masum eğlenceler bile adeta mahallenin sansürü altındaydı. O zamanlar Fransa'dan gizli gizli resimler, mecmualar, kitaplar gelirdi. Kadının parmağının bile zorlukla görüldüğü o devirlerde onlar ancak o resimlerdeki açık saçık frenk kadınlarına bakar; cinsiyeti teferruatıyla o kitaplardan öğrenirlerdi. O haram, bu günahtı. "Şükür bu günleri gördük" dedi. "Şimdi herşey serbest. Hiç kimse hiç bir şeyden geri kalmıyor. Doğrusu kısa zamanda pek çok ilerledik. Şu var ki şimdiki gençler bu mutluluğun kıymetini bilmiyorlar. Örnek bizim oğlan. Bana geçende şöyle diyordu: 'Bana fazla içme diyorsun, neden? Sarhoş olacağımdan korktuğunu söylüyorsun. İçki o maksatla içilmez mi? Bana evlen diyorsun neden? Kadın bol ve hiç de müşkülpesent değilim, hergün bir yenisini bulmak yerine neden evleneyim? Evlâdın olsun diyorsun. Bir ben mi kaldım yer yüzünde enayi? Bana oku diyorsun neden? Kazanmak değil mi maksat? Kazancın okumakla ne ilgisi var? Hareketlerime ayıp diyorsun, ayıp nedir?' İnanın beyefendi gün oluyor kahroluyorum. Bitiriyor bu oğlan beni. Zamanımızda özgürlük yoktu, şimdi, olmaması olmasından iyidir diyorum kendi kendime. Biz genci böyle düşünmemiştik. Avrupa ilmi ve medeniyetiyle aydınlanmış bir nesil hayal etmiştik."

Bıraksam daha uzun zaman oğlundan bahsedecekti. Konuyu cinâyete çevirip, sokakta söylenenleri öğrenmeye çalıştım. Adam gözlüklerini hohlayıp parlattı. Bu arada gelen bir çocuğa ekmek ve şeker verdi. Sonra bilgiç bir tavırla. "Mahalleli" dedi, "Bu işi iyi saatte olsunlardan biliyor." Ukalâ bir tavırla kasıldı. "Kim öldürdü onu bilmiyorum ama neden öldürüldüğünü tahmin ediyorum. Çünkü onda canı gibi sakladığı bir şey vardı."

Benzi sarı, yüzü uzun ve çarpık, gözleri çipildi adamın. "Bana şöyle söylemişti" dedi. "Bende kimselere emanet edemediğim bir şey var." "Kirli çıkın bunlar. Ötedenberi borç alırlar. İstersin param yok derler. Sonra da koyunlarından neler çıkmaz. Mücevher miydi, altın mıydı, bir antika mıydı bilemem. Ama o şeyi sıkı sıkı sakladığını biliyorum. Hatta bir gün büyük oğlu gelmişti de oturup sohbet etmiştik. O da fakirlikten dem vurmuştu. Dayanamamış demiştim ki, 'Bari sen böyle konuşma. Ananın koynunda sakladığı sana da kardeşine de, yedi ceddinize de yeter.' İnkâra yeltenmiş, anasının ihtiyaç içinde olduğunu söylemişti. Kaçın kurrasıyım ben. Delilli

konuşmak âdetimdir. Paketi bile tarif etmiştim ona. Bir gün kadın koynundan çıkarmıştı da, bırakacak yerim yok bu yüzden üstümde taşıyorum demişti, şöyle de bir göstermişti. Beze sıkıca sarılmış ince bir kutu gibi gelmişti bana. İnce ama şöyle büyükçe bir kitap boyunda."

Oradan ayrıldıktan sonra doğru morga gittim. Kadının eşyalarını yeniden gözden geçirdim. Bakkalın tarifine uyan bir şey yoktu. Eve döndüm. Herşeyi bir daha gözden geçirdim. Yoktu. O şey kaybolmuştu. Zihnimde ağır ağır bir karar gelişiyordu. Bulduğum ilk telefondan bir yardımcı istedim. Beraberce büyük oğulun evine gittik. Bizi kırk yaşlarında gözüken bir kadın karşıladı. Ev dar ve havasızdı. Kocasını sorduk. Bıkmış bir ifadeyle "Kimbilir ne cehennemdedir" diye cevap verdi. "Ama nerdeyse gelmek üzeredir. Ömründe yemek saatlerinden başka hiç bir şeye uymamıştır."

Gerçekten daha bir saat geçmeden ayak seslerini merdivenlerde duyduk. Yardımcıma dikkatli olmasını, gerekirse silâhını kullanmasını tembihledim. Onun yayvan konuşması odadan duyuluyordu. "İki herif bekliyor seni içerde" dedi. Adam kapı önünde uzunca bir tereddüt geçirdi. Neden sonra "Kimmiş?" diye homurdandı kadına. Herhalde bilmiyorum anlamlı bir cevap almış olacak ki üstelemedi. Ayağını sürüyerek oturduğumuz odaya girdi. Seri bir hareketle odayı bir anda gözden geçirdi. Altmışa yakındı. İri yarı, kanlı canlıydı. Beni görünce belirli bir şekilde ferahladığını gördüm. Yıllar ne kadar değiştirmiş olursa olsun, kardeşinin çocukluk arkadaşını tanımıştı. Sevimsiz bir samimiyetle "O! Hoşgeldin bilâder" diye yakınlık gösterdi. Bu arada zihninin harıl harıl işlediğini, benim ve yanımdakinin ne maksatla burada bulunduğunu anlamaya çalıştığını hissediyordum. "Hangi rüzgâr attı seni buralara bilâder?"

Oturduğum yerden doğruldum. Ağır ağır ona ilerlerken kesin bir sesle "Direnme ve teslim ol" dedim. "Seni annenin kaatili olarak tevkif ediyorum."

Rengi bir anda bembeyaz kesildi. Kapıya hamle etti ama memurun tabancasıyla burun buruna geldi. Durumu ümitsizdi; anladı bunu, buz gibi bir sesle "Ne oluyor?" dedi. Küçük gözleri cam gibiydi. Tane tane "Anneni öldürdün" dedim. "Onu öldürdün ve koynunda sakladığı paketi aldın." Cevap vermedi.

Koltuklardan birine çökercesine oturdu. Konuşmasını bekliyor, hiç bir hareketini gözden kaçırmıyordum. Sonra ben de oturmak ihtiyacını hissettim. Tatlı bir rehavet vücudumu kaplıyordu. Gözüm yardımcıma ilişti. O tabancalı eli yana sarkmış kendinden geçmişti. Kıpırdamak istedim, oturduğum yere sıkı bağlarla bağlı gibiydim. İçimi kaplayan hırsla kendimle savaşa başladım. Uyumamak için var gücümle direniyor, terin bütün mesamatımdan fışkırdığını

hissediyordum. Çaresizlikle Allahım diye mırıldandım. Bu söz üzerine belirli bir gevşeme oldu vücudumda. Ama onun gözünden kaçmadı bu durum. Bir an kararsız durdu sonra gitti memurun silâhını aldı. Yavaş da olsa kolumu hareket ettirmeyi başarabildim. Yüzü iğrenç bir ifadeye büründü. Tekrar duraksadı sonra tabancayı kaldırdı ve bana ateş etti.

Beni inleten keskin bir acıyla gözlerimi açtım. Ateşler içinde yanıyordum. Olanlar bir anda gözümde canlandı. Demek ölmemiştim. En ufak kıpırdanma, dayanılmaz acılar veriyordu. Buna rağmen doğrulmağa çalıştım. O zaman yattığım yere sıkıca bağlı olduğumu gördüm. Sonra yeniden kaybettim kendimi. İyileşmem uzun sürdü. Olaydan, doktorların direnmesine rağmen, ancak kırkbeş gün sonra ayağa kalkabildim. Bir kaburga kemiğimin mermiyi saptırması muhakkak bir ölümden kurtarmıştı beni. Hastanede beni ziyarete gelen şefime ilk sorum kaatil oldu. Esefle başını salladı, yazık ki kaçmıştı. Beni yaralamakla kalmamış, yanımdaki memuru da öldürmüştü. Tuhaf bir durumdu bu. Kaatilin bizi öldürmesi hiç de gerekli değildi. Ya şuursuz bir panik içindeydi ya da bir şeyden fevkalâde bir güven alıyordu. Yürüyebilir hale gelir gelmez bütün itirazlara aldırmadan hastaneden ayrıldım. Yattığım yerde uzun uzun durumu gözden geçirmiştim. Hissim ve mantığım bu işin iyice kızıştığını, olayların bununla kalmıyacağını söylüyordu.

İşe çocukluk arkadaşımı ziyaretle başladım. Tesadüf, doktorla beraberdiler. Her günkü konuşmalarını yapıyorlardı sanırım. İkisi de candan karşıladılar beni. Doktor kaşlarını çatarak “Henüz kalkmamalıydınız” dedi. Sonra arkadaşıma döndü. “Size komiser beyin görevle gittiğini söylemiştim. Oysa şimdi durumu açıklıyabilirim” dedi. “Zahmet etmeyin” diye karşılık verdi çocukluk arkadaşım. “Durumu en ince ayrıntılarına kadar biliyorum.” “Bunu duymamanız için her türlü tedbiri almıştım.” diye konuştu doktor. “Demek başaramadım. Kim haber verdi size kuzum. Lütfen söyleyin. Kimse o boşboğaz cezasız kalmayacaktır. Gayri ciddi bir tutum bu.”

Gülümseyerek “İşte bunu yapamayacaksınız doktor bey” dedi arkadaşım. “Olayı bana haber vereni hiç bir zaman yakalayamayacak ve cezalandıramayacaksınız.”

Sonra bana döndü. “Endişe ettim ve özledim seni” dedi. “Otuz yıl sonra yeniden buldum seni. Doğrusu kaybetmek çok ağır olacaktı benim için” Kolumdan tutarak beni oturmaya zorladı. Sonra “Siz de oturun lütfen doktor bey” dedi. “Boş yere bir suçlu aramayın bu konuda. İnsan beyninde oluşmuş hiç bir fikir düşünülemez ki, yayılmamış olsun. Siz olayı haber aldığınız andan itibaren ben de öğrendim. Tıp sanırım bu insan yeteneğine telepati diyor. İsmi

önemli değil. Şurası bir gerçek ki olayı sizin duyduğunuz kadar ben de biliyorum.”

“Bu bir keramet iddiası mı?” diye sordu doktor.

Arkadaşım “Katiyyen” diye cevap verdi. “Ben bu hali şöyle izah ediyorum. Sizde ve bende yaşayan, fikrimiz oluşur oluşmaz onu öğrenen, hatta oluşan fikirler üzerinde etkiler yapan yaratıklar var. O yaratıkların fikrimizden geçenleri bilmeleri, karşı tarafın haberdar olmasını mümkün kılıyor. Sizde ve bende yaşayan bu varlıkların arasında meydana gelen bağlantıya trans hali diyoruz. Ruh çağırma deneyleri yapan gurupların medyum ağzından duydukları düşünceler bu varlıkların naklettiklerinden daha başka şeyler değildir. Şöyle bir olay anlatırlar. Muaviye, sır kâtibi Ebu Süfyan’a duyulmaması gereken bir emirnâme kaleme almasını emreder. Kâtip mektubu yazarken mürekkebe konan bir sineğe eliyle vurur ve onun bir ayağını koparır. İşini bitirdikten sonra konuştuğu dostları, yazdığı devlet sırrını ona tekrar ederler. Ebu Süfyan bunu nasıl öğrendiklerini hayretle sorar. Onlar bu haberi bir ayağı yok bir zenciden daha bir kaç dakika önce öğrendiklerini söylerler. Durumu derhal halifeye bildirir sır kâtibi ve şu cevabı alır. “Allaha yemin ederim ki o ayağı kesik zenci, cindir ve senin ayağını kırdığın sinektir.” Bu konuda dikkate değer bir ikinci hikâye de şu. Bir adam zamanının ünlü bir sihirbazına avucuna koyduğu taşların sayısını sorar. Sihirbaz buna kolayca cevap verir. Adam ikinci defa avucunu saymadan taşla doldurur ve sihirbazdan sayısını sorar. Bu defa cevap veremez sihirbaz ve şöyle der. İlk defa avucundakilerin sayısını sen biliyordun. Sendekiler de biliyordu, böylece bendekiler ve ben bildim. İkinci kere sorduğundaysa sen bilmiyordun. Sendeki de bilmiyordu, bendeki öğrenemediği için söyleyemedi bana ve böylece ben de bilemedim.

“Bu olayı siz biliyordunuz, sizdekiler biliyorlardı, bendekiler ve ben de böylece bilebildim. Siz bütün bu söylediklerimi şaka kabul edin doktor bey. Dostumun başından geçenleri onun ağzından beraberce dinleyelim.”

Olayı onlara hiç bir şey gizlemeksizin anlattım. Bilhassa çalınan paketten bahsederken arkadaşıma dikkat ettim. Yüzünde derin bir üzüntüden başka hiç bir değişiklik olmadı.

Konuşmam bittikten sonra Doktor “Yardımcınızın ölmüş olduğuna üzüldüm.” dedi. “Bu katil çıldırmış olmalı. Başka türlü davranışını anlatabilmenin imkânı yok. Sizi nasıl olsa uyutmuştu, niçin öldürmek istemiş olsun?”

“Bunu ben de anlayamadım” diye cevap verdim. Arkadaşımın yüzü o yumuşak görünüşünü kaybetmişti. “Kötü bir durum bu” dedi. “Kanlı bir savaş

başlıyor”. Sert bir sesle bir başkasına söylüyormuş gibi “Şeytanın dostluğu idam sehpasına kadardır.” dedi. Sonra doğruldu. “Yazık ki doktor bey” diye devam etti konuşmasına. “Alıştığımız sohbetimize bir süre ara vereceğiz. Hastaneden hemen ayrılmam ve bu savaşa katılmam gerekiyor.”

Sözlerinde karşı durulmaz bir katiyet vardı. Çocukluk arkadaşım ilk defa bu şekliyle çıkıyordu karşımıza. Onun bu halini çok eskiden bir kere daha gördüğümü hatırlıyorum. O gün de tıpkı şu andaki gibiydi. Olay sokağımıza yeni taşınmış, kendinden birkaç yaş büyük bir çocukla aralarında geçmişti. Yeni gelen Bulgaristan göçmeniydi, sanırım. Saman sarısı saçları, açık yeşil gözleri vardı. Küçük oğlanların yeni çevreye girme ve orada kendini kabul ettirme kaygusu içindeydi. Gösterişli bir biçimde elinde bir mantar tabancası tutuyordu. Hem de dolu bir tabanca. Gurubumuza ağır ağır yaklaşmış, uzun bir süre susmuştu. İki taraf da ilk konuşmanın güçlüğü içindeydiler. Nihayet bizden biri sinirli bir jestle lastik okunu arka cebinden çıkardı. Yirmi adım kadar ileriye bir şişe kırığı dikti, yerden düzgün bir çakıl buldu, onu okun meşini içine yerleştirdi, yanımıza geldi, sapanı nişanlıyarak ağır ağır gerdi ve attı. Cam parçasını vurmuştu. Bu başarısı gurubumuzdaki gergin havayı biraz yumuşattı.

Hedefi vuran başarısıyla kulaklarına kadar kıpkırmızı, bir genç horoz gibi kabardı. “Biz bu sokağın çocukları attığımızı vururuz” diye ortaya konuştu.

Şimdi sıra yeni gelendeydi. Onun da kendisini kabul ettirebilmesi, saflarımız arasına girmesi için birşeyler, hem de kendinden önce yapılandan daha önemli bir şeyler yapması gerekiyordu.

“Te..” dedi. “Ben de şu küpeki vuracam.”

Elindeki tabancaya hepimiz büyülenmiş gibi bakıyorduk. İçimizde köpeğe acıyan yoktu aslında. Aksine tam bir çocuk zalimliğiyle ateş etmesini bile içten içe istiyorduk. Şu var ki, bizim bu yaşlı sokak köpeğine sahip çıkmamız durumun gereğiydi. Ayrıca bir tehdit savurmamız, eğer köpeği vurursan biz de şöyle yaparız, böyle yaparız gibilerden birkaç söz söylememiz, gürültüye papuç bırakmıyacağımızı belirtmemiz gerekiyordu. Böyle bir güç yarışmasının sonuysa kavgaydı tabiî. Oğlan kararsız bir inadla tabancasını köpeğe ağır ağır doğrultmaya başladı. Aramızdaki hava alabildiğine elektrikliydi. Oyundan kir içinde kalmış eller, tahta kılıçların kabzalarında tetikteydi. İçimizden biri “Vuramazsın” dedi. Öteki cevaben “Uracam” diye inatlandı. İşte o zaman çocukluk arkadaşım ona doğru bir adım attı. “Sen” dedi. “Köpeği vurmağa biz de vurdurmamağa karar verdik. Sen de biz de erkek olarak sözümüzü tutmalıyız. Haydi patlat tabancayı.” Yabancı çocuk içimizden birinin, bırakın yazıktır hayvana, gibilerden bir söz söylememizi bekledi. Ama bizim guruptan çıt

çıkmıyordu. Sonra gözlerini yumdu. Ve tetiği çekti. Aynı anda biz kahramanlar da gözlerimizi kapadık. Kuvvetli bir patlamadan sonra tekrar baktığımızda köpek tembel bir hareketle esniyordu. Tam alay edecektik ki hayretle duraladık. Arkadaşımın avucu simsiyah barut yanığı idi. O an yüzünde gördüğüm ifade aynen şu anda gördüğüme benziyordu. Duyduğu feci ızdıraba rağmen şöyle söyledi. “Sen de biz de erkeğiz. Sen söz verdiğin için ateş ettin. Biz de söz verdiğimiz için onu koruduk.”

Bir an yaşadığım bu çocukluk anısıyla gözlerim yaşlı o olayı kastederek “Demek yine erkekliğimizi ispat edeceğiz” dedim. Bu söz ona da aynı şeyi hatırlattı. Gülümsedi. “Biz seninle her zaman beraberdik” dedi.

Hastaneden bir saat sonra çıktık. Doktor da bizimle birlikte geldi. Tam ayrılmak üzereyken “Gurubunuza benim de katılmamın bir mahzuru var mı?” diye sordu. “Biriniz daha tamamen iyileşmemiş, diğeriniz ise böyle çetin bir kavga için yetişmiş değilsiniz. Gencim, size yararlı olabilirim, ayrıca bu tür işlerden zevk alırım.” “Tabiî” diye cevap verdim. “Sizin bizimle beraber olmanızda tabiî faydalar var.”

El sıkışıp ertesi gün buluşmak üzere sözleştik. Karargâh benim evim olacaktı. O gece geç vakte kadar oturup durumu yeniden gözden geçirdik. Onun zihninde bir plânın gelişmekte olduğunu hissediyordum. Ama huyunu bildiğim için sormuyor, kendiliğinden söylesin istiyordum. Gece yarısına doğru söz yine döndü dolaştı sokağımıza geldi. “Yine mi?” diyecek oldum. Garip bir şey söylemişim gibi yüzüme baktı. “Orada neler olmadı ki. Orada insanlar bir milletin ve insanlığın mukadderatıyla oynanan oyunun seyircisi ve aktörü oldular. Dünyanın tamamıydı sokağımız. Bir ırk diğer ırklara, bir fikir diğer fikirlere köle edilmeğe çalışıldı. Bu savaş bitmedi hâlâ. Ve sokak üzerine konuşmamız da bu yüzden bitmeyecek. Oradan bahsetmemek insanın kendini görmezden gelmesi anlamını taşımaz mı? Oysa sokak ve insan. İşte yok farzedilemeyecek iki önemli şey. Bütün maksatlar bu iki nokta ile ilgili.” Bu sözleri söyledikten sonra konuşmasına devam etmek, yerine bir ses duymuş gibi sustu. Rengi hafifçe sarardı. Ve artık benimle konuşmadı.

Uyandığımda gün ağarmak üzereydi. Yataktan yavaşça kaydım. Ses çıkarmamağa çalışarak onun odasına yürüdüm. Aralık kapısından yatağının bozulmamış olduğu gözüküyordu. O seccadede derin bir huşû içindeydi. Aynı sessizlikle mutfağa yürüdüm. Kahvaltıyı hazırladım. Bütün ısrarıma rağmen ince bir dilim kızarmış ekmek ve iki bardak çayla yetindi. Sonra akşam buluşmak üzere ayrıldık. Arabayı ana caddede bırakıp sokağa yürüyerek gittim. Sabah güneşi hiç kullanılmamış ışıklarıyla iyi dilekler yüklüydü. Hayatın acılarına

rağmen şu anda sevinçle, ben yaşıyorum, diye haykırmamak çok güçtü. Evler konakla yüz yüze huzur içinde diz çökmüşlerdi. Mescidin parmaklıklarından taşmış gür yeşillikte hayat gülümsüyordu. Tahta kaplamalı, tahta minareli küçük bir binaydı mescit. İnsan garip bir çağırışımla mimarisi bestenigâr makamında diyordu. Yatır, mescidin sağ tarafındaydı. Gün ışığı oradan da gölge evhamları beraberinde sürükleyip götürmüş ve kabir güleç yüzlü bir dede görünüşünde yaşamaya katılmıştı. Şehrin kalın surlarına yakın bu sokaklardaki evliyaların çoğu gibi bu dede de halktan biri, mütevazi bir zanaatkâr, bir kundura tamircisi imiş. Her yıl hacca gitmeğe niyetlenir, bin bir yokluğa katlanır. Metelik üstüne metelik koyar. Tam herkesle helâllaşıp yola çıkacağı sırada bir fakir, ihtiyacın iki büklüm ettiği bir insan, kapısını çalar. Allah rızası için der. Ve elini uzatırmış. Zavallı kunduracı her defasında çöllerde yatan sevgilisiyle buluşmayı bir yıl erteler, Allah rızası için uzanan ele Allah'ın rızasını sağlamak için biriktirdiklerini koyarmış. Sonra yine zorluklar, yokluklar ve feragatler başlarmış.

Büyüklerimiz yüzlerini yumuşacık çizgilerle dolduran, gözlerini yaşla perdeleyen tavırlarla bize bunları anlatırlardı. Çocuk hafızamıza emanet edilen bu hikâye bizde dal budak salar, bir hac yolculuğunun kaç yenmemiş lokma, kaç frenlenmiş zevke mukabil olduğunu düşünürdük. Bu hikâye bize, bir insan bize elini uzatsa, hayal ettiklerinin tümünden vazgeçmesi gerektiğini öğretirdi. Söz konusu yıllarda insanı tarttıkları ölçü feragatti. Kişinin mutluluğu komşusuna ve sokağına verebildiği kadardı. Evliyalıksa erişilmesi gereken, erişilmeğe imrenilen bir maksattı. Ortam elinden geldiğince kişiyi iterdi bu noktaya. İnsanı evliyalığa götüren yol zihinlere dümdüz çizilmişti. Biri şu ya da bu sebeple bu çizgiden şaşsa bir yetişkinin ikaz eden sesi hafifçe kulağından tutar ve görmezden geldiği yolu gösterirdi. O zamanlar da bugünkü gibi bir tek evliya vardı. Ama birçok evliya namzedi yetişiyordu. Sokak, çizilmiş yolu ve varacağı tamah edilir bir hedefi olan canlıydı. Küçüklüğümde kabre baktıkça güleç yüzlü bir dede olarak düşünürdüm evliyayı. Bütün diğer çocuklar gibi ben de başım sıkıştıkça bilyam, şimşir topacım olsun istedikçe, daha sonraları imtihan isimli ejderhanın karşıma dikileceği günler Allah seni kırmaz dede derdim. Ne olur ondan isteyiver. Onun bana yardım edeceğinden emin, içim neşe dolardı. Çünkü o ömrü boyunca isteklerden geçmiş, herkese yardımcı olmuş bir insandı. Bu yüzden onun yardımını istemekten yüksünmezdim.

Sonra büyüklerimiz şöyle anlatırlardı. Günlerden bir gün, yaşı gayrı pek ilerlemiş olan eskici dede son bir gayretle hac parasını biriktirmiş; yola çıkmak üzereyken bir kadın kapısını çalmış, üstübaşı perişan, kucağındaki çocuk

açlıktan bir deri bir kemikmiş. Bu da Allah rızası için demiş. Dayanılır mı bu söz karşısında? Onun rızasını elde etmek için verilmeyecek şey var mıdır? Ve vermiş dede. Hem de nesi var, nesi yoksa. Sade ihramı alıkoymuş kendine. Onu da herhalde daha pek çok yaşamam bu da benim kefenim olsun diyesiymiş. O gece rüyasında Allah, "senin kefenle gömülmen benim rızamdan daha mı önemli?" diye sormuş. Ağlayarak uyanmış dede. Hacda giymeyi kurduğu o bembeyaz giysiyi, ihramı rastladığı ilk fakire vermiş. Ve önüne gelene şahit olun artık kefenim bile yok benim demiş. Çileli ömrü o gözyaşlarıyla yıkanıp onu pîr-i pâk etmiş.

Öldüğünde onu bir hasıra sararak gömmüşler türbeye. Ölümü hac mevsimine rastlamış. O yıl hacca gidenler döndüklerinde Allah üzerine yemin etmişler ki eskici dede orada hac görevini yapmaktaymış.

Çocukluk safiyetimle yaptığım dualara benzemese de onun kabrine bir fatiha göndermeden geçmedim. Şu var ki dede, o vermeği almanın üzerinde yaşamış insan, bu hediyemi karşılıksız bırakmadı, içim derin bir ferahlıkla kabardı. Otuz yıl sonra çocukluk itikadım tekrar içime düştü. Ölümün bir son değil bir geçiş, engin ve sonsuz bir ömre geçiş olduğunu yeniden düşündüm. Bu düşünce güçlü bir büyü gibiydi. Sokak daha güzel, insanlar daha sevimliydi. Sokağı arkadaşımın anladığı mânâda ilk defa idrak eder gibi oldum. Burada henüz sonsuz rahmet sahibi bir Allah, o rahmeti kucak kucak dağıtan bir Peygamber ve o dipsiz deryanın mütevazi sebilcisi kefensiz baba ve sokak ve bu rahmetin çağladığı nehir.

Cinâyetin işlendiği evde herşey bıraktığım gibi duruyordu. Oysa mantığım bu odada bir şeyler olmuş olması gerektiğini bana söylüyordu. Suçlu, psikolojisi gereği cinâyeti işlediği yere tuhaf bir şekilde bağlıdır. Ayrıca ölünün koynundaki paketin tarife göre bir plân veya bir defter olma ihtimâli kuvvetliydi. Bu noktadan hareket edilirse ömrünce aynı evde yaşamış bir kadının bıraktığı yazı ya da plânın yine bu evle ilgili olması akla yakındı. Yazık ki bütün aramalarım boşa çıktı. Hiç bir şey bulamadım. Sadece bahçe kapısı aralıktı. Ama bu rüzgârdan da olabilirdi.

Sonra yeniden konağa gittim. Yine Küçük bey karşıladı beni. Bu defa daha mültefit, daha hatırnazdı. Söze, geçirdiğim önemli tehlike için üzüntülerini bildirmekle başladı. Gösterdiği ilgi için kendisine teşekkür ettim. Yüzüme bir süre dikkatle baktı. "Şimdi daha iyi hatırlıyorum sizi" dedi. "Son ziyaretinizden sonra komşum ve düşmanım Tesbihçi'nin oğlu olduğunuzu komşulardan öğrendim. Siz entellektüelsiniz. Ümit ederim babanız için söylediklerime darılmadınız. Ve bir ölünün ardından böyle konuştuğum için beni kınamadınız.

Onda inancımın aksine sahip olmaktan ve inandığını savunmaktan ileri bir kötülük yoktu. Bir bakıma mert, cömert, dürüst ve şerefli bir insandı. Ne var ki bu iyi özelliklerini kötü bir maksada hizmetkâr kıldı. Eski, köhne, demode, devrini yitirmiş bir fikre.

"İnsan ne garip bir yaratık komser bey. Yurdumuzda ancak ondokuzuncu yüzyıl başlarında ışıklarını yaymaya başlayan Avrupa medeniyeti, bünyemizde türlü zorluklarla karşılaşırken, imparatorluğun köhne yapısı çatırdıyordu. Türlü bâdireler atlatıldıktan sonra meşrutiyet, sonra da nihayet cumhuriyet idrak edildi. Eski, artık herşeyiyle gömülmeliydi. Toplum yepyeni bir çehreye kavuşmalı, tam bir modern görünüşe sahip olmalıydı. Şark yaşamış ve imparatorluğun adında artık bitmişti. Şurda yatan evliyadan topluma ne hayır gelirse o fikir ve medeniyet kalıntısından da ancak o kadar hayır gelirdi. Söze başlarken 'İnsanlar garip yaratıklar' dedim. Pek çoğu bu gerçekleri görmezden geldiler. Davranışlarının bir vatan hainliği olduğunu düşünmeden direnişe geçtiler. Zayıf da olsa hâlâ sürdürüyorlar bu direnişi. Onlardan biri belki de en güçlüsü babanızdı. Babanızdan gördüğüm mukavemeti ne evliyadan, ne mescitten gördüm. Mescidin müşterileri âdet haline getirdikleri bir taklidi sürdürüyorlardı. İnançları taklit olduğu için kolay dağıldılar. İmamın arkasında birkaç ihtiyar kaldı sadece. Bu, yurdumuzda, sokağımızdakinin aynıydı. Kesin bir zafer kazanmıştık. Cami, şehrin süsü olmaktan öte bir fonksiyona sahip değildi artık. Din adamı da öyle. Din adamı susturulmuş, yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmıştı. Düşünen kafalar onların tamamen ortadan kaldırılmalarının kamu oyunda da ters tepkilere yol açacağını biliyorlardı. Bu fikirden hareket edilerek zaten son yüz yıldır geriye itilmiş din adamları elden geldiği kadar değersiz insanlar arasından seçildi ve açlığa mahkûm edildi. Artık onlar toplumun iânesine muhtaç edilmiş, kültürden yoksun küçük bir topluluktu. Böylece camiin fonksiyoner niteliği kolayca sıfıra indirildi. Evliya, o ölmüş olması gereken insan, ne kadar görmezden gelinirse gelinsin eğilmedi. Geçirdiği hayat ve katlandığı riyazat'ın türlü gülünç fıkralara konu edilmesi bile gerektiği kadar onu yıpratmadı. Evliya geçirdiği faydasız hayatına rağmen eskiye açılmış bir kapı olarak kaldı. O var olduğu sürece batı, sokağımızda rahat nefes alamıyordu. Kadınlarımız başı açık, alnı yukarda, dişiliklerinin tümünü ortaya koyan kıyafetlere bürünüyor, ama türbenin önünden geçerken dudaklarında dua kıpırdanmaları da görülüyordu. Çöplük haline getirilmiş bu kabirler bir gün bakıyorsunuz. Bir taraftan kazılmış ve o kazılan yere bir gül fidanı dikilivermiş. Bu bir dine dönüş mü? Tabiî hayır, ama bu davranış bir inanç açlığının ifadesi. Kabri görmek insanlara açlığını hatırlatması bakımından önemli. Kaldıralım şu

musibeti buradan dediğinizde en modern bildiğimiz yüzler bile tuhaf bir şekilde asılıveriyor. Israr edemiyorsunuz. Ve evliya yirminci yüzyıla, bütün, inkılâplara, bütün iyi ve ileri fikirlere rağmen bu sokakta, bu yurtta yaşamakta devam ediyor. Hem o kadar ki, sizinle oturup başka konularda konuşmamız mümkünken ondan bahsediyoruz. Korkarım bu yolda savaşlarla geçen ömrüm onu yok edemeden bitecek. Her değişmeyi yeşil parmaklıklar ardından seyreden o uğursuz varlık da yaşamakta devam edecek.

“Sizler, siz entellektüeller sürdüreceksiniz savaşı. Babalarınıza rağmen siz başaracaksınız bundan sonraki mücadeleleri.

“Cinâyeti büyük oğlanın işlediğini duyduğum zaman üzüldüm. Ben asıl diğerinin kaatil olmuş olmasını temenni ederdim. Çünkü o, geriliğin sokağımızda yıkamadığımız son kalesidir. Tek ve güçlü. Ona bağlı görünenler çoğunlukla zayıf ve fikirsizdirler. Onlar kuvvetliye uyarlar. Tehlike karşısında bir kenara çekilir, bizi sokmayan yılan bin yaşasın gibi lâflar ederler. Solucan hayatlarını böylece sürdürürler. Bir fikre adanmamış, sadece yemek, içmek, uyumak ve mülk sahibi olmak için yaşanmış hayat, sorarım size hayat mıdır? Babanız fikir sahibiydi. Karşı fikre de sahip olsa o bu bakımdan takdire değerdi. Yüz yüze konuşmamız birkaç nezaket konuşmasını geçmedi. Zaten inancını açık seçik ifade edebileceğinden de şüpheliydim. O fikri anlatmaktan çok yaşayan bir aksiyon adamıydı. Ayrıca inandığı şeyleri öz hayatına kıyasıya tatbik etmişti. Yıllardır giydiği bir kat elbisesi vardı ve onla yetiniyordu. Vücuduyla ilgili ihtiyaçlarında kendisine karşı olabildiğine hasis, çevresine karşı inanılmaz derecede cömertti. O modern dünyanın ilerlediği yolun aksi yönünde kendi içinde ilerliyor ve derinleşiyordu. Oysa Avrupa, Amerika bu ileri ülkeler kişinin bu kendisiyle uğraşmasına gülümseyerek bakıyorlardı. Onlar bizzat kendilerinin meydana getirdiği sele kapılmış gidiyorlardı. Toplum refahı ve bilim dallarının tümünde gürüldeyerek akan bu sel insandaki çürük tarafları da beraberinde sürüklüyor, geriye iyi beslenmiş güçlü vücutlar, dinî baskılardan kurtulmuş ve gerçek özgürlüğe ulaşmış topluluklar bırakıyor. Bütün bunlar olurken, onlar rönesans temelleri üzerinde yükselirken, büyük Fransız ihtilaliyle geriyi zincirlerken biz ne yaptık? Oturduk, miskin bir ruh haliyle onları seyrettik. O ülkelerde bütün insan güçleri bu kutlu maksat için seferber edilmişken, ailenin her ferdi görev almışken bizim kadınımız kenarda bırakıldı. Böyle bir düzen Avrupa açısından bakınca ne ifade ederdi? Gerilik ve ilkellik değil mi? Affedin. Aynı açıdan bakınca, babanızın mağara hayatı yaşayan bir klan başkanından farkı neydi? O bir müstebitti. O ailede tüm iradelerin mümessiliydi. O, ‘Hürriyet, evet’ derdi. ‘Ama yeteri kadar.’ Onca yeterlik sınırı tabiî şeriatın tanıdığı haklar

kadardı.

“Cinâyeti ilk sanığın işlemediği sabit olduğuna göre savaş yeniden başlıyor demektir sokağımızda. Bir bakıma onun dönüşü beni memnun ediyor. Çünkü mücadele insanın yaşama gücünü arttırıyor.”

“Karşı tarafı hiç dinlediniz mi?” diye sordum.

“Hayır” diye cevap verdi. “Ben hiç bir zaman böylesine anlamsız bir şey için bol vakte sahip olamadım. O karanlıkların adamlarıyla, gerçek pırıl pırıl gözlerimin önündeyken konuşamaz, kulak veremezdim onlara.”

“Bir soru daha” dedim. “Onlar sizce aptal mıydılar?”

Durdu. Tereddüt ediyordu. “Gerçeği söylemek gerekirse hayır” dedi. “Onlar aptal değillerdi. Zekiydiler belki ama akıllı olmadıkları muhakkaktı. Onlar intibak kabiliyetinden yoksundular. Bu kusur bir bakıma savundukları inancın kökünde yatıyordu. Yaratıldığına, öldükten sonra dirileceğine inanan bir insan Allah’a inanmak ve ondan korkmak zorundadır. Toplumun üzerinde titizlikle durması gereken bir faktördür bu. Korkuysa kişi hayatını sınırlar ve onu verimsiz kılar. İnsan böylece pasif hayata yavaş yavaş itilir. Yeni hamleler ihtiyacını duymaz olur. Böyle kişilerden oluşan bir toplum da hareket kabiliyetini ve esnekliğini kaybeder. Dumura uğrar, yozlaşır ve yok olur.”

“Sohbetinizden daha fazla yararlanmak isterdim” dedim. “Ne yazık ki daha yapmak zorunda olduğum işler var.”

“Ah! evet” dedi. “Kusuruma bakmayın. Anlaşılacağından emin olduğum zamanlar çenem durmuyor. Size nasıl yardımcı olabilirim.?”

“Bir şekilde” diye cevap verdim. “Son görüşmemizden bu yana gördüklerinizi ve duyduklarınızı bana anlatın. Size saçma gözükenleri de lütfen.”

“Ben çoğunlukla evden pek çıkmam efendim. Zaten evvelce de pek çıkmazdım. Yakın zamana kadar dadım koşardı dışarı işlere. Bugün ben bakıyorum. Bu yüzden ister istemez bazı insanlarla konuşuyorum. Cinâyet bizim sokağımız için görülmemiş bir şeydi. Şu kadar yıllık ömrümde ben bile bir dadımın ölümünü bir de komşu hanımın öldürülmesini gördüm. Bu sebeble olay sokağımızda yankılar yaptı. Çeşitli şeyler söylüyorlar. Ama çoğunluk, cinlerin oğlunu zaptederek komşuyu öldürttüğü merkezinde. Tabiî gülünç bir iddia bu. İstediniz de onun için söylüyorum. Çoğunluğun inandığı ne kadar mantıksız da olsa bayağı tesir altında kalıyor insan. Düşünün ben bile dün gece o evde ışık gördüğümü zannettim bir an. Sonra da kendi kendime kahkahalarla güldüm.”

“Dadınızı hayal meyal hatırlıyorum. Onun ölümü hakkında hiç mâlumâtım yok. Bana ondan biraz bahsetmeniz mümkün mü?”

Bu isteğim Küçük beyi düşündürdü. Olayı hatırlamanın ona azap verdiğini görüyordum.

“Dadımın ölümü tuhaftı” dedi. “Aslında öldü mü yoksa öldürüldü mü pek bilmiyorum. Dedem onu Suriye taraflarından almış, bana oyun arkadaşı olsun diye babama hediye etmiş. Aşağı yukarı yaşıttık sanırım. Anlattıklarına göre Habeşistan taraflarından çalınmış, dedemin eline gelene kadar türlü meşakkatler çekmişti. Konakta ailemizden biri gibiydi. Hatta birçok konularda benden daha selahiyetliydi diyebilirim. Çok zekiydi. Eve gelen hocalardan ben ders görürken öğrendikleri mübalağasız benden daha az değildi. Hatta onda bazı olağanüstü haller vardı. Yetişkin bir genç kız olunca büyüklerim onu evlendirmek için çok çaba harcadılar. Ama bir türlü ikna edemediler. İsteyenler içinde bayağı iyi durumda olanlar vardı. O cinsinin en alımlı tiplerinden biriydi. Bazen böyle bir güzelliğin, bu renkte bir deri içinde meydana gelişine akıl erdiremezdim. Neş’eliydi, güleç yüzlü, hoşsohbetti. Ama bana bütün bu tavırlar yapmacıkmış gibi gelirdi. Ben bu davranışlarının altında derin ve onulmaz bir keder sezerdim. Şu var ki bu konuda konuşmama hiç bir zaman izin vermezdi. Ya sorumu şakayla geçiştirir, ya da darılır birkaç gün benimle konuşmazdı. Böyle anlarda onu tamamen yabancılaşmış hissederdim. Dünyada en tahammül edemiyeceğim şeyse onun bana dargınlığıydı. Onsuz yaşamaya katlanamam gibi gelirdi bana. Oysa insan kadar tamammüllü bir yaratık var mıdır? Ölümünden birkaç ay öncesine kadar herşey yolunda gitmişti. Sonra birgün birşey oldu. Konağın içinde alışılagelmişten başka bir hava esti. O esen yelle beraber dadım bir kadın olarak dikkati çeker bir biçimde güzelleşmeye başladı. Bu o güne kadar onda gördüğüm güzelliğe pek benzemiyordu. Benzemiyordu çünkü o günlerde ona uzun yıllardır ilk defa bir kadın olarak baktım. O kadar ki gözlerimi ondan ayıramıyordum. İnsanı çıldırtan bir histi bu. Elimde olmadan onun etiyle ilgili hayaller kuruyor, kendimi türlü düşüncelere bırakıyordum. Bu güzelliğin o güne kadar dikkatimden kaçmış olması tuhaftı. Böylece her hareketini gözlüyor ve bundan derin bir zevk alıyordum. Karşı komşuya, şu öldürülen hanımın evine o günlerde pek sık gider olmuştu. Zaman zaman o da bize misafir gelir, dadımın odasına kapanırlar, saatlerce çıkmazlardı. Misafir gittikten sonra dadım yeni seçer olduğu çarpıcı renkli entarileri içinde dimdik göğüsleri, biçimli kalçası, incecik beli ve iri gözleriyle salınırdı. Böyle anlarda sabrımın taşacağını hisseder, sokağa fırlar, saatlerce dolaşır eve yorgun argın dönerdim.

“Birgün evde ikimiz yalnızdık. Yemeğe karşılıklı oturduk. Bir an bakışlarını üzerimde hissettim. Başımı kaldırdım. Göz göze geldik. Alaylı bir sesle ‘Bende bir değişiklik görmüyor musun Küçük bey?’ diye sordu. Onun o

hali hafızamdan hiç silinmedi. Sanırım ölene kadar silinmeyecek de. Koyu siyah cildi sanki çok tatlı ve çok açık bir çukulataya dönüşmüştü. Dadım o günkü haliyle bir kadının sahip olabileceği en tarifsiz bir güzelliğe bürünmüştü. Elimde olmadan ‘büyü bu’ diye haykırdım. Benim tutkulu bakışlarım altında ayağa kalktı. Servis bahanesiyle birkaç dolaştı. Bağıracak gibiydim. ‘Otur ne olur?’ diye yalvardım. Sesimin yüklü olduğu mânâ dikkatini çekti. Bana derin derin bakarak oturdu. Uzun süre konuşmadık. O anda ona saldırmamak için beni tutan neydi bilmiyorum. Zorla hakim olabildim kendime. Sonra o tane tane şunları söyledi. ‘Bu konakta, Küçük bey, hepiniz bana çok iyi davrandınız. Hatta çok zaman lüzumundan da iyi. Şu var ki, sizin nazarınızda ben hiç bir zaman gerçek bir insan olmadım. İyiliğiniz bir hayvana gösterilen cinsten bir histi. Bilerek ya da bilmeyerek yaptığım büyük hataları da bu yüzden görmezden geldiniz ve affettiniz. Sanıyordunuz ki bir siyah cilt altında bir insan kalbi çarpmaz. Bir kediye, bir kuşa, bir sevimli köpeğe gösterilen bir ilgiydi bana revâ gördüğünüz. Bir siz üzüntümün farkına varır, sebebini sorardınız. Sanırım sebebini bir baş ağrısında bulacağınız zannıyla. Ben bu eve acı tatlı birçok hatıralarla gelmiştim. Büyük hanım zaman zaman meraklı birkaç tanıdığının önüne beni çıkartır, başımdan geçenleri anlatmamı isterdi. Ben de anlatırdım. Tam onların hayal ettikleri gibi. Bir de kendime sakladıklarım vardı. Onları da anlatırdım. Ama odamda, kendime. Bir siyah derilinin bir iç hayatı olabileceği sizin aklınıza bile gelmezdi. Sol yanağımdaki enine üç yarığı esircinin vurmuş olduğunu söylerdim onlara. Aslında bu işaret bir soyluluk belirtisiydi. Ben bir prensin kızıydım. Annem bir prenses, babam hükümdardı. Babam ayrıca kabilenin büyücüsüydü de. O güçlü bir erkek, iyi bir hükümdar, mükemmel bir babaydı. Sevgisi de, azarı da içini ısıtırdı insanın. Esir tüccarlarının elinde tabiî ızdıraplı bir hayat geçirdim. Ama onlar esirci, bense esirdim. Kanun böyleydi. Onlar bir esirci gibi davranacaklar bense bir esir gibi katlanacaktım. Büyük bey satın aldı sonra beni. Bana ‘sen artık esir değilsin’ dedi. Gerçekten esir değildim, artık. Ama insan da değildim. Madem açıldı, bugün konuşacağım. İlk defa ve sanırım son defa. Bugün benim... neyse. Size biraz daha kabilemden bahsetmem lâzım. Bizim ülkemiz çöldü. Sıcak, haşmetli, uçsuz bucaksız ve korkunç. Asıl yurdumuz değildi orası. Çok çok eskiden büyük bir denizin ortasındaki ufak bir adanın ahalisi imişiz biz. Birgün adamıza gemiler gelmiş. Bu gemilerin içinde tutsak devler varmış. Devleri bizim adamıza hapsedenler onları yalnız bırakmak için vatanımızdan almışlar bizi. Gemilere doldurmuşlar. Şimdi yaşadığımız topraklara getirmişler. Bu olay tazeliğinden hiç bir şey kaybetmeksizin nesilden nesile anlatılmış. Ve bize kadar gelmiş. Şöyle rivayet ederler. Adaya sürgün

edilenler ifrit isimli bir cin türüymüş. Pek güçlü, pek büyükmüşler. Bizim küçük adamız onlara daha da küçük gözükmüş. Sıkıntıdan zavallılar heykeller yapar onunla oyalanırlarmış. Bir insanın belki de yüz kat ağırlığında sert taştan bu heykelleri yapmak onlar için kolayca başarılacak bir oyunmuş.

‘Bu üç sürgün devden biriyle kabilemizin o zamanki başkanı pek güzel anlaşmışlar. Nihayet ayrılma günleri gelmiş. Devlere uzun seneler yetecek yiyecek adaya çıkarılmış ve bizimkiler gemilere yüklenmiş. Başkanla ifrit ayrılacakları zaman bir kıl koparmış göğsünden dev ve ona uzatmış. Bundan sonra demiş taptığınız bütün putlardan vazgeçin ve benden isteyin istediğinizi. Kopardığım bu kıl sizin aranızda beni temsil edecektir. Kıl pek kalın ve uzunmuş. Onu gemiye götürmek muhafızların dikkatini çekebilirmiş. Bu yüzden sadece bir parçasını kesip beraberlerinde getirmeleri mümkün olmuş. Sonra yeni ülkemize yerleşmişiz.

‘O kıl parçası hükümdardan hükümdara geçmiş. Ona sahip oldukları için kabilem başarıdan başarıya koşmuş. Kılla beraber kılın hikâyesi de hiç değiştirilmemeye çalışılmış.

‘Babam kardeşlerim içinde kız olmama rağmen beni pek severdi. Bir gün boynuma bir muska astı. Asarken de şöyle söyledi. Bu muskanın içinde büyülü bir kıl, Tanrımızın kılı vardır. İlerde bir gün başın pek sıkışırsa, başka hiç çaren kalmazsa muskayı eline al ve Bütün inançlarımı attım, ben kendimi sana sattım de, göreceksin ki istediğin şey ne kadar zor olursa olsun hemen olacaktır. Ancak kıl her başardığı iş için bir kurban ister, bunu unutma.

‘Ben konaktaki duruma katlanıyordum. Alışmıştım. Zaten başka ne yapabilirdim ki. Sonra bir gün bir dostuma muskanın hikâyesini anlattım. O, bana ‘Peki onu niçin bu güne kadar kullanmadın?’ diye sordu. Korktuğumu söyledim. Muska, yaptığı işler için kurban ister dedim. Sonra düşündüm. Kaybedecek neyim vardı? Yıllardır içimi yakan isteğime ancak böyle kavuşabilirdim. İçime cesaret geldi ve geçenlerde bir gün muskaya gereken sözleri söyledim. Ondan bazı şeyler istedim. O şeyler oldu sanırım. Çünkü şu birkaç gündür bana insan ve kadın olarak bakıyor, beni istiyorsunuz. Oysa yıllarca ben bunu özlemiştim.’ –Gözlerinde çıldırtan bir bakış– ‘Bir gece daha bekleyin’ dedi. ‘Yarın yepyeni bir hayat bekliyor beni. Yarını bekleyiniz Küçük bey.’

“Bekledim yarını. Hem de geçmek bilmez bir gecenin her anını bin yıl gibi yaşayaraktan. Ne hayaller kurdum sabaha kadar. Sabah nihayet oldu ama dadım yoktu ortalarda. Sonunda dayanamayıp gittim kapısını çaldım. Cevap vermedi. Kapıyı açmaya çalıştım kilitliydi. İçime birden bir korku düştü. Kapıyı bu

yüzden kırdım. Girer girmez onu gördüm. Ölmüştü. Bir bakışta onun öldüğünü anladım. Sonra bir şey dikkatimi çekti. Dadımın rengi beyazlaşmıştı. Bu haliyle ona ancak esmer denebilirdi. Yatağına yaklaştım. Boynundan hiç çıkarmadığı muskası yoktu. Hemen bekçiye haber saldım. Polisler geldiler. Uzun araştırmalardan sonra nefes darlığı dediler ve gömülmesine ruhsat verdiler."

"Siz bunun normal bir ölüm olmadığını mı düşünüyorsunuz?" diye sordum. "Dadınızın ölümünde şüpheli gördüğünüz bir şey mi var?"

Başını salladı. Sonra hüzünlü bir sesle "Onun eceliyle öldüğüne inanmıyorum" dedi. "Dikkatimi çeken bir kaç şey vardı, izah edemiyorum. Muska kaybolmuştu, rengi garip bir şekilde beyazlamıştı, penceresi açıktı, oysa o çok üşür en sıcak günlerde bile penceresi açık yatamazdı. Bir kırlent muntazam konduğu halde bir kaç noktada yırtılmıştı. Onun böyle bir derbederliğe katlanabilmesi imkânsızdı. Düşündüklerimi polislere söylemekte tereddüt etmedim. Aldırmadılar bile. Haklılardı da. Bu saydıklarım ne ifade ederdi ki."

"Bana onun odasını gösterebilir misiniz?" diye sordum.

"Tabiî" dedi. "O günden sonra o odaya hiç el sürmedim. Her şeyi olduğu gibi korudum."

Yazıhanesinin çekmecesinden bir deste anahtar aldı. Beraberce binanın arka tarafına yürüdük. Kapıyı açtı, önce o girdi içeri ve hayretle haykırdı. Pencere açıktı: Biri bu odayı kullanıyordu. Bütün eşyalardan belliydi bu. Komodinin üzerindeki tabla sigara izmariti doluydu.

"Bana kırlent'i gösteriniz" dedim.

Divana bakıp "Yok" dedi. "Şurada olması lâzımdı."

Pencereye yürüdüm. Oda ikinci kattaydı. Tam oda hizasında uzayan bir ıhlamur ağacı bulunduğumuz yere tırmanan tabiî bir merdivendi.

Küçük bey "Bu durumdan bir şey anlıyor musunuz kuzum?" dedi.

Ağırca döndüm. "Zannediyorum" diye cevap verdim. "Yalnız bir soruya cevap veriniz. Bana kırlentin üzerindeki yırtıkları tarif edebilir misiniz?"

"Erimiş bir kumaş manzarası arzediyordu" dedi. "Oysa kumaş henüz sağlamdı."

Odadan dışarı çıkarken "Dadınızın size ertesi gün için hazırladığı sürpriz neydi, tahmin edebiliyor musunuz?" diye sordum.

"Tahmin edebiliyorum" diye cevap verdi "O gece ifritin kılından, ömrünce özlediği en önemli şeyi, cildinin beyazlaşmasını istiyecek ve benim karşıma bir beyaz kadın olarak çıkacaktı."

En önemli sorumu sormaya hazırlandım. Durdum gözlerinin ta içine bakarak “Bunu sizin için mi istiyordu?” dedim.

Şaşaladı. Cevap veremedi bir süre. Onu en can aşacak noktasından vurduğumu görüyordu. Gözleri kinle bir iğne topuzu kadar küçüldü. İsyanla titreyen sesi kullanacağı kelimeleri bulmakta güçlük çekiyordu.

“Belki de ben böyle olmasını hayal etmiştim” dedi. “Kimbilir belki de bir başkası içindi bu”.

Sert bir sesle “Kimdi o bir başkası?” diye sordum.

Kısaca “Sanırım kaatil” dedi.

Bu sonucu tahmin etmiştim. Bu yüzden şaşırmadım. Olaylar zihnimde gelişiyor ve açıklık kazanıyordu. Yıllar evvele dayanan bu cinâyeti, son işlenenle ilgili buluyordum. Hissediyordum ki iş bu kadarla bitmeyecekti.

Konaktan çıktıktan sonra karşı sıraya, imamın evine gittim. Kapıyı tanımadığım bir kadın açtı. Otuzbeş yaşlarında gözüküyordu. Vaktin bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen yataktan henüz kalktığı belliydi. Gün ışığında görünüşünde dün akşamdan bazı şeyler söyleyen izler vardı. Güzel olduğu güveni içindeydi. Bu inancın aşırı cinsi istekten olduğu belliydi. Açık sabahlığının ortaya koyduklarını gizlemeye hiç de niyetli gözükmüyordu. Hüviyetimi gösterip kendisiyle konuşmak istediğimi söyledim. O gösterdiğim karttan çok boyuma, vücut yapıma dikkat etti. Sonra “İçeri buyrun” dedi. Girdiğimiz odada çiğ kırmızı bir koltuk takımı aynı renkte büfe ve sehpalar vardı.

“Yine şikâyet ettiler beni değil mi?” diye sordu. “Genç bir hanımın böyle bir sokakta dul olması suçtur. Anlayamıyorum. Bir kadının erkek arkadaşları olamaz mı? Hangi asırda yaşıyoruz kuzum.”

Gelişimin böyle bir şikâyetle ilgisi olmadığını, bitişik evde öldürülen hanımla ilgili tahkikatı yürüttüğümü, bu sebeble kendisini rahatsız ettiğimi söyledim. Kuşkusu bir anda dağıldı.

“Ah demek öyle” diye şakıdı. “Onu şeyler, işte ONLAR öldürmüş diye duymuştum. Hem rahatsızlık da ne demek. Gelişinizden pek memnun oldum. Hay Allah, size bir kahve pişirmeyi bile akıl edemedim. Şaşkınlığıma verin. Yo itiraz etmeyin, kahveniz nasıl olsun?” Eğer beni memnun etmek istiyorsa, duyduğu ve bildiği şeyleri söylemesini rica ettim. Sabahlığının örttüğü yerlerin bir kısmını daha gösterecek bir biçimde oturdu.

“Bu sokak bir garip” dedi. “Benim doğup büyüdüğüm yere pek benzemiyor. Bu sokakta her cam, üzerinize dikilmiş meraklı bir gözdür. Evlerse

en insafsızından birer bunamak üzere olan hakim. Sanırsınız ki her geçişte sizden hesap sorarlar. Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun, ne yapıyorsun, ne yapacaksın? Onlara baktıkça garip bir şekilde suçlu hissedersiniz kendinizi. İçinize, elinizde olmadan kaygı düşer. Acaba yapmasam mı, acaba gitmesem mi gibilerden. Saf, gözü açılmamış bir dul olduğum ve o hayatı yaşadığım halde.

“Bu sokakta oturanların bazıları tıpkı oturdukları evler gibidirler. Sizinle konuşurlarsa eğer, sanırsınız ki söylemek istedikleri söylediklerinden çok farklıdır. Onlar nasılsınız diye sorarlarsa siz bu sorunun arkasında gittiğin yol yanlış ikazını bulursunuz. Bunu duyunca cinler toplanır insanın başına. Sana ne, ne yaparsam yaparım diye haykırmamak için kendinizi zor tutarsınız. Gülseniz suç, yürüseniz suç, gönlünüzce giyinseniz suçtur bu sokakta. Tabiî hepsi böyle değildir. İçlerinde hoşgörü sahibi, medenî olanları da var. Tenkit bir yana beğendiklerini bile söyler onlar. Meselâ şu karşıdaki konağın sahibi yaşlı bey. Beni her görüşünde över. Sizi görünce gönlüm aydınlanıyor, siz bu sokaktaki hanımlara güzel bir numunesiniz der. Öldürülen teyze de öyleydi. O da beni gezip eğleneyim, günümü gün edeyim diye teşvik eder dururdu. Benim gibi komşu teyze de hoşlanırdı konaktaki beyden. Eve geç geldiğim geceler bazen karanlık içinden bir şekil süzülür, onun konaktan gizlice çıkıp evine dönen teyze olduğunu görür, gülümserdim. Bana aralarında hissî bir bağ varmış gibi gelirdi.”

“Meselâ nasıl bir ilişki” diye sordum.

Boya artıklarıyla daha iri gözüken siyah gözleri süzüldü. Rehâvetli bir sesle “Şey gibi” dedi “Nasıl söylemeli, çok uzun seneler sürmüş bir aşk gibi meselâ.”

Gülümsemedim, “Nasıl, olur?” dedim. “Hanım erkeğe göre pek yaşlı değil miydi?”

Oturduğu yerde kıkır kıkır güldü. “Gönül bu” diye cevap verdi. “Aralarındaki ilişkinin pek eski olduğu belliydi.”

“Öldürülen hanımın oğulları vardı.” dedim. “Onlar böyle bir şeye engel olmazlar mıydı?”

Kadın bu düşüncemi küçümser bir biçimde elini boşlukta salladı. “Küçük olanı aptalın biridir” dedi. “Gözünü kaldırıp insanın yüzüne bile bakmaz. Ama büyüğü” başını iki yana, ah nedir o anlamında salladı. “Bilse de pek önemli değildi her halde. Çünkü onu konağa girip çıkarken görürdüm. Tuhaftır, o da annesi gibi nedense gece gidip gelmeyi tercih ederdi.”

Bir kaç soru daha sorduktan sonra “Çevrenin sizi bakışlarıyla rahatsız ettiğinizden şikâyet ediyordunuz” dedim. “Gözetlendiğinizi sandığınızı

söylemiştiniz. Oysa siz de bazı şeyleri dikkatle takip etmişsiniz.”

“Ah” diye göğüs geçirdi. Yapmacıklı bir tavırla “Siz bilmezsiniz genç bir dulun geceleri nasıl zor geçer. Hele benim gibi saf ve beceriksiz olursa.”

Evden ayrıldığım zaman vakit bir hayli ilerlemişti. Hedefime ağır ağır yaklaştığımı hissediyordum. Öğleden sonra düşünmek ve raporlarımı yazmakla geçti. Yaram henüz tamamen iyileşmemişti. Bana zorluk veriyordu. Bu yüzden o akşam eve erken döndüm. Arkadaşım akşam namazını kılıyordu. Belliydi, o da çıkmış ve dolaşmıştı. O namazını bitirene kadar ben sofrayı hazırladım. Tam yemeğe oturacağımız sırada doktor geldi. Böylece üç kişi olduk masada. Yemek yenene kadar hemen hiç konuşmadık. Sonra bu günkü tahkikatımı anlattım. Doktor dadının ölüm olayıyla yakından ilgilendi. Buna benzer ölümler ve bunların meydana geliş sebebleri konulu bir konferans çekti. Onu dinlerken bir yandan hissettirmeden arkadaşımı gözlüyordum. Gerek benim söylediklerim gerekse doktorun ilmî izahı onun üzerinde pek büyük bir ilgi uyandırmışa benzemiyordu. Doktora bir fırsatta sözü bu konu üzerinde uzatmasını işaret ettim. Ne demek istediğimi anladı. Benzeri cinâyetlerden bazı misaller vererek uzun uzun konuştu.

Bir ara arkadaşım sıkıntılı bir sesle “Yeter artık” dedi. Sonra durdu. “Afedersiniz” diye konuşmasına devam etti. “Cinâyet lâfı asabımı bozuyor da.”

Doktor ona döndü, yüzünde ciddi bir ifade vardı. “Neden dostum?” diye sordu.

“Daha sonra” dedi arkadaşım. “Bu iş bir sonuca vardıktan sonra aklınızda sıralı bütün soruları cevaplandıracağımı umuyorum. İşler tahmin ettiğim hızda yürürse, o gün pek uzak değil. Meselâ cinâyetten bahsetmek yerine Küçük beyin DEĞİŞME ile ilgili sözleri üzerinde durmamız mümkün. Zaten bu da bir bakıma cinâyetten bahsetmek demek oluyor, ama dolaylı olarak.”

Doktor “Küçük bey dediğiniz kişinin ülkemizdeki değişmelerle ilgili sözleri de mi cinâyetle ilgili sizce, bunu mu demek istiyorsunuz?” diye sordu.

Arkadaşım sükûnetle “Evet” dedi. “Aynen böyle söylemek istiyorum. Siz hayret etmekte mazursunuz. Çünkü yapılmış olanları, halen yapılanları ve yapılması tasarlananları bilmiyorsunuz. Bütün bunlar açık seçik gözlerinizin önünde olduğu halde. Bir konuşmamızda size sokağımız, dünyanın tamamıdır demiştim. Siz bu sözümden basit bir insanın bir sokağı bütün bir dünya gibi gördüğü sonucunu çıkarmıştınız. Oysa ben bu sözü şöyle söylemek istemiştim. Vücutta hücre nasıl bağımsız bir varlıksa, nasıl ezelî denge kanununa göre o vücutsuz, vücut onsuz olamazsa, benim sokağım da odur dünya için. Bu se-

bebten dünyada olan şeyler sokağımı ve sokağımda olan şeyler dünyayı yakından ilgilendirir. Yine aynı denge kanununun gereğidir bu.”

Doktorun dudaklarında müstehzi bir tebessüm uçuşuyordu. “Desenize” dedi. “Sizin sokakta birinin başının ağrıması Ford’un otomobil üretimine etki ediyor.”

Arkadaşım “Anlayamamakta haklısınız” dedi. “Bu ilgiyi daha iyi anlayabilmek için savaşın iç yüzünü bilmek zarureti var. Küçük bir ülkenin dar bir sokağı, orada o sokakta meydana gelen önemsiz olaylar dünyayı neden ilgilendirsin değil mi? Soru böyle sorulunca, insana durum komik görünüyor ve siz haklıymışsınız gibi geliyor. Nasıl ki toplumda kabul edilmiş bazı fikirler aynı açıdan bakıldığı için doğru intibaını verir. Bunu size ilerde gücüm yettiği kadar anlatmaya çalışacağım.”

“Anlatmak için zamana ihtiyaç duyuşunuz, söyleyeceğiniz şeylerin pek karışık olduğunu söylüyor bana.”

“Hayır, bilâkis” dedi arkadaşım. “Aklınıza gelmeyecek kadar basit. Hatta söylediğim zaman atacağınız kahkahaları daha şimdiden duyuyor gibiyim. Çok büyük bir ihtimalle o gün bu andaki istihzanızı arayacak duruma geleceğim. Ama çok ileri bir gelecekte karşılaşacağınız bazı olaylar size belki sözlerimi hatırlatacaktır. Eğer sizde ikaz ettiğim tehlikeden ufak bir iz kalırsa ve bir an onun üzerinde düşünürseniz bu ömrümü verdiğim savaşın bir mükâfatı olacaktır.”

Ciddi bir ifadeye büründü doktorun yüzü. “Ne peşindesiniz tam bilmiyorum” dedi. “Ama siz çılgın bir idealistsiniz.”

Omuzlarını kaldırdı arkadaşım, “İdealistlikten ne murat ettiğinizi bilmiyorum” diye cevap verdi. “Ciddi münakaşalara girdiğim insanlarla önce kullanılan kelimeler üzerinde bir anlaşmamız olsun isterim. İnsanlar nedense kelimeleri pek hor kullanırlar. Bakarsınız türlü ihtimamla sarf edilmesi gereken bir kelime, olur olmaz yerde sık sık kullanılmaktan yıpranır, eğrilir, büzülür, liğme liğme olur. Çok zaman pek zayıf bir kelimecik güçsüz omuzlarına taşıyamıyacağı yükler yüklenir. Onun bu zavallı ve aciz durumu rahatsız eder insanı. Bazense kocaman etli canlı bir kelime, adaleli omuzlarında hafif bir anlam yüklenir. İsrafın akıl almaz bir şeklidir bu. Yerli veya yersiz çok ya da az demeden tam bir düşüncesizlikle insan ağızlarında sakız olur, çiğnenir lâflar. Bu sorumsuzca sarf, sorumsuzca fikir ve aksiyonun annesi sayılacak bir döl bereketine sahiptir.”

Hafif bir kahkaha attı doktor. “Bir idealist sözü üzerinde bu kadar

durursanız” dedi, “insanların bu en yaygın anlaşma aracına ambargo koymuş olmaz mısınız?”

Arkadaşım yorgun bir çaresizlikle ellerini yana açtı. “Evet ama” dedi. “İnsanlar aynı yolla zehirlenirler de. Kişileri bu gün içine düştükleri çıkmaza sokan, umutsuz kılan, onu gitmesi gereken asıl hedeften saptıran sözdür. Hem de herhangi bir insanın sadece söylemiş olmak için söyleyiverdiği bir söz. Öyleyse birbirini anlamak isteyen iki insanın önce sözler konusunda bir anlaşmaya varmaları yanlış olmaz.”

Sustu ikisi de. Ellerinde olmadan birbirlerine hafifçe sinirlendiklerini görüyordum. Bu arada garip bir şey oldu. Bir his dürtüsüyle arkadaşıma baktım. Başı önündeydi. Rengi bembeyaz kesilmişti. Hafif bir ağız kıpırtısıyla görünmeyen bir varlığa bir şeyler söylediğini farkettim. Pek kısa sürdü bu hali. Sonra yavaşça oturduğu yerden doğruldu.

“Şimdi benim artık gitmem lâzım” dedi. Doktorun elini sıktı. Bana döndü. Tertemiz mavi gözleri hafif bir yaş tabakasıyla buğuluydu. “Allaha emanet ol” dedi. “Bir daha görüşemememiz pek mümkün. Sağ kalırsak görüşeceğiz. Bu dava bu bölümüyle benim ailemin bir pisliğiydi. Temizlemek de bana düşer.” Endişeyle “Yanılıyorsun” dedim. “Bu mesele topluma aittir ve Devlet’i ilgilendirir. Ben olaya bir Devlet temsilcisi olarak katılıyorum. Bu yüzden gitmene izin veremem senin.” O cevaben “Durumu sen bile anlamak istemiyorsun” dedi. “Oysa bilmen gerekirdi ki bu savaş sizin karşılaşmaya alıştıklarınızdan çok daha değişik. Bu kavgada bilmediğiniz varlıklar ve onların bilmediğiniz güçleri söz konusu. Ben de, karşı taraf da sizce bilinmeyen bu kuvvetlerden yararlanarak çarpışacağız.”

Bu sözler üzerine kelimeler boğazıma dizildi. İtiraz edemedim. O son defa ikimize de baktı ve çıktı.

“Savaş başladı” dedim. “Hem de düşünemiyeceğimiz kadar vahşi bir savaş.”

“Ve o bu işte yapayalnız öyle mi?”

Doktora bir süre cevap vermedim. Sonra “Söylediklerini siz de duydunuz” dedim. “Yalnız değilim, dedi. Kim beraber oldukları, nedir bilmediğimiz bu güçler?”

Yeniden yerime oturdum. Cevap vermekte tereddüt ediyordum. Arkadaşımın sözleri geliyordu aklıma. Gülecekti doktor. Omuzlarımı silktim. Kim ne düşünürse düşünsün, şu anda umurumda değildi. Kısaca “Cinler” dedim. Gülmedi doktor. Aksine bana ilgiyle baktı. “Onlar’a sizin de inandığınızı

görüyorum.” dedi. “Tabiatta ne olduğu izah edilemeyen pek çok gücün ve olayın var olduğu muhakkak. Bunların bir bölümüne Cinler ismi verilmesi mantığa ters düşmüyor.”

“Hayır doktor” dedim. “Tevil etmeyiniz. Ben cinler derken Cinler demek istedim. Arkadaşımın bahsettiği de onlardı. O da, ben de cinlerin var olduklarına, dünyamızda, aramızda, içimizde yaşadıklarına inanıyoruz... Onlar daha insanlar yokken yer yüzünde vardılar, halen varlar ve var olmakta devam edecekler.”

“Bir an kabul edelim ki yer yüzünde Cinler vardır. Diyelim ki bu güne kadar türlü hikâyelere konu olmuş bu garip yaratıklar şöyledir ya da böyledir. Bütün bunların söz konusu cinâyetle ne ilgisi olabilir? Kaatil biliniyor. Bu etli canlı bir insan. Sanırım siz de onun peşindesiniz. Böyle olduğu halde nasıl oluyor da bu işi ONLAR’la ilgili buluyorsunuz?”

“Size şimdilik cevap vermeyeceğim” dedim. “Onun sağ salim geri dönmesini temenni edelim. O zaman ONLAR’ı ve ONLAR’ın hayat hikâyelerini daha yetkili bir ağızdan dinlemeniz mümkün olur.”

Doktor kalktı, odada uzun süre gezindi.

“Olay gittikçe sarıyor beni” dedi. “Saçma da gözükse bu işin sonuna kadar gitmek istiyorum.”

Çaylarımızı içerken uzun süre konuşmadık. Vakit gece yarısına yaklaştığı sıralarda nihayet beklediğim haber geldi. Yardımcımdı telefon eden. Kısaca “Her şey tamam şef” dedi. “Konağın penceresi kapalı mı?” “Hayır akşam üstü açıldı.” “Dikkatini çeken bir şey var mı?”

“Yok komiserim, herşey sâkin.” Alaylı bir sesle, “Burada oturanlar sanırım tavuklarla beraber yatıyorlar. Sadece bir siyah köpek çevremizde dolanıp duruyor, eksik olmasın. O da olmasa pek yalnız hissedeceğiz kendimizi.”

Ciddi bir sesle “O köpeği yakalat ve kendi elinle öldür” dedim. Yardımcımın hattın öbür ucunda ne hâle geldiğini bakmadan görebiliyordum.

“Baş üstüne şef” diye kekeledi. “Hiç bir şey anlamadım ama, başüstüne.”

Ahizeyi kapadıktan sonra doktorla göz göze geldik. Gülümsedim. “Şimdi de benim hastalığımı mı tesbite çalışıyorsunuz?” dedim. “Bu gece eğer benimle olursanız, sabaha kadar buna vaktiniz olacak.”

“Evet niyetliyim” diye cevap verdi. “Sabaha kadar sizinle birlikte kalacağım. Olay tahmin ettiğiniz şekilde geçmese de vaktim yine boş geçirilmiş sayılmaz. Çünkü iki çılgın var orta yerde. Onların davranışlarını kontrol ve mümkün olursa bir sonuca varmak zevk benim için. Asrımız ruh hastalıklarının artışı bakımından önde geliyor. Hele diğer ülkelerle yakınlaşmamız arttıkça,

hergün bunun değişik şekillerine şahit oluyoruz. Arkadaşınızda ve sizde gördüğüm davranışlara bakarak sizi kolaylıkla bir kategoriye sokarım. Ama beni ağır davranmaya zorlayan şey iddialarınızın gerçek olması ihtimali. Öyleyse kalmam, bu işin sonuçlanmasını beklemem benim yönümden bir zaruret."

"Kalmaya karar verdiğiniz için teşekkür ederim doktor" dedim. "Tabiî bende bulmayı tasarladığınız ruh hastalığı için değil. Kendimi henüz formunda hissetmiyorum. Size bu gece ihtiyacım olabilir. Silâh kullanmayı bilir misiniz?"

"Evet" dedi. "Babam subaydı benim. Çocukluğumdan beri silâhı severim. Yazık ki kanunlarımız silâh taşımaya müsait değil. Silâhı belindeyken insan kendini daha rahat hisseder."

Ona dolu bir 7,65 uzatırken "Kendinizi silâhla neden daha rahat hissettiğinizi söyleyebilir misiniz?" diye sordum.

Düşündü. "Herhangi bir yerden gelebilecek bir tehlikeye karşı tabiî" diye cevap verdi.

"Modern bir ülkede yaşıyorsunuz. Devlet size şöyle söylüyor. Senin güvenliğini sağlamak benim görevimdir. Bu yüzden seni silâh taşımaktan men ediyorum. Bu garantiye rağmen silâh size niçin emniyet hissi vermiş olsun?"

"Doğru" dedi. "Devletin verdiği garantiye güvenemiyorum, herhalde. Zaman zaman bu güvensizliğimizi haklı kılacak misaller çıkmıyor değil."

"Belki" dedim. "Ancak siz sportmensiniz ve yeteri kadar güçlü görünüyorsunuz. O halde silâha dayalı bir güvensizlik hissi size göre değil. Kendi kendime acaba diyorum, hafızanızda bir bölüm, çok eskiyi, ruhunuzun var oluşundaki büyük serüveni mi hatırlıyor? Bu yüzden mi savunma ihtiyacı duyuyorsunuz? O gün büyük düşmanımız sizin önünüzde eğilmemiş, size karşı olacağına yemin etmişti. Güçlü bir düşmandı o. Allah'la beraber olmayan herkes onunla oldu. Bu yüzden o yeminini yerine getirdi de. Her devirde insan onun kötülüğünü gördü, saptırıldı, köle oldu."

Doktor "Ben düşman görmüyorum anlattıklarınızda komiser bey" dedi. "Ben türlü güçlerin bilgisizlik, ihmâl ya da, kişisel çıkarlardan ötürü yanlış kullanıldıklarını biliyorum. Şeytan, melek, atom veya ultrasonik ışınlar. Hiç bir fark yok aralarında benim yönümden. Hepsi eğer birer güç'ün isimleriyse bu güçler tek tek insan beyni tarafından yakalanabilir ve kullanılır. Henüz toplumda eksik olan insanın modern anlamda eğitilmesidir. Akıldır; gelişmiş, mükemmelliğe ulaşmış akıldır, mutlu yarın."

"İnançlarımız" dedim, "İnsanın şahsında görmek istediğimizi şöyle çiziyor. Biz her insanda bir evliya, sizse maddeye hükmeden bağımsız bir güçlü insan

görmek istiyorsunuz.”

Bunları söylediğim sırada telefon ikinci defa çaldı. Yine yardımcımdı. Üzgün bir sesle “Berbat ettik işi şef” dedi. “Herifi kaçırdık. Nasıl oldu inanın anlamadım. Oysa plânımız kusursuzdu. Demin sizinle konuşmam biter bitmez, köpeği yakalamalarını söyledim. Ama garip bir şey oldu. Akşamdan beri yanımızdan ayrılmayan hayvan sanki durumu hissetmiş gibi yanımızdan fırlayıp gitti. Çocuklardan birine onu takip etmesini söyledim. Arka sokağa kadar koşmuş peşinden. Adam onu bir an yüksek bir bahçe duvarının üstünde gördüm dedi. O da tırmanmış, tepeyi bulduğu zaman uğursuz hayvan ikinci bir bahçe duvarını aşmak üzereymiş. Atladığı yerse konağın bahçesiymiş. Tam size durumu bildirecektim ki, hangi kapıdan çıktığını kestiremediğim iri yarı bir adam, nöbet bekleyen adamımızı devirerek hızla uzaklaştı. Bizzat ben arkasından ateş ettim, ama sanırım tutturamadım. Kaçtı adam.”

Sükûnetle “Üzülme” dedim. “Konağı sıkıca sarın. Binaya yaklaşmak veya oradan uzaklaşmak isteyen olursa ateş edin. Ben hemen geliyorum.” Doktora döndüm, “Hazırlanın şenlik başladı” dedim.

Kısa süre sonra konağın önündeydik. Arabamla yaptığım sürat doktoru bile korkutmuş gibiydi. Geçen süre zarfında konağa kimsenin girmediği ve çıkmadığı konusunda yardımcım teminat verdi. Hâlâ mahcup ve üzüntülüydü. Kapıyı bizzat çaldım. Zilin taşlıkta yaptığı aksiseda dışardan duyulduğu halde açılmadı kapı. Kilidi kolayca açtım ve içeri girdik. Diğerlerine dışarda kalmalarını, silâh sesi duymadıkça içeri girmemelerini sıkıca tembih ettim. Doktor beraberimde doğruca ikinci kata, dadının odasına çıktık. Tabancalarımız ellerimizde genç arkadaşımın gözlerine hazır mısın gibilerden baktım. Başını evet anlamında salladı. Sonra kuvvetli bir omuz darbesiyle kapıyı açmam, içeri girmem ve ışığı yakmam bir oldu. Küçük beyi ikimiz de aynı anda gördük. Yatağa uzanmış, kan içindeydi. Doktor tabancasını cebine koyup koştu. Süratle muayene etti. Yaşlı adam henüz yaşıyordu. Ama belli ki ümit yoktu. Doktor müdahaleye hazırlanırken yaralı gözlerini açtı. Bakışları şaşkınlık ve korku doluydu. Sükûnetle “Kimdi” dedim. Cevap vermeğe çalıştı. Ama beceremedi. Yalnız işaret parmağı ile arkadaşımın evini göstermeğe çalıştığını hissettim. Kulağına eğildim. “Bir kelime daha söyle” dedim. “Dadıyı da o mu öldürdü?” Göz kapaklarıyla evet işareti yaptı. Ama söylemek istediği daha başka şeylerin de olduğunu seziyordum. “Yalnız değil miydi?” dedim. Evet anlamında gözlerini kapadı. “Annesi de dahil miydi?” Yine evet dedi. “Ya siz?” diye sordum. “Siz de dadının öldürülmesine yardım ettiniz mi?” Sanki söylemek istediği buymuşcasına hırıltılı bir sesle “Evet, evet” dedi. Rahatlamış gibiydi. “Neden,

ama, neden?” dedim. “İfritin kılı....” sözü daha bitiremeden ağzından kan boşaldı. Ve Küçük bey öldü.

Doktor ölüm şeklini tesbite çalışırken ben tek tek bütün odaları dolaştım. Evde hiç bir şeye dokunulmamış gözüküyordu. Yalnız tahta panjurlu meşe yazıhanenin bir kanadı kırılarak açılmış ve içi aceleyle karıştırılmıştı.

İncelemem bittiğinde gün ağarmak üzereydi. Doktorla vedalaştıktan sonra raporumu tanzim ettim. Yaram, yorgunluk ve uykusuzluğumdan ötürü zonkluyordu.

Hafif bir kahvaltıdan sonra yattım. Derin bir uykuya daldım. Gözlerimi açtığımda akşam olmak üzereydi. Odamın perdesinden güneş çekilmişti bile. Uzandığım yerde işin şöyle bir muhasebesini yaptım. Ve şu neticeye vardım. Meseleyi hafiften almıştım. Katilin bir daha aynı kolaylıkla tuzağa düşeceğinden emin değildim. Doğrusu kaçırdığımız önemli bir fırsattı. Yeniden bir plân kurmak, yeniden tertiplere girişmek zorundaydım. Zaman geçiyordu. Ve katil her geçen gün biraz daha tehlikeli oluyordu. Özellikle arkadaşım için endişe ediyordum. Çünkü hissim asıl hedefin o olduğunu söylüyordu bana. Kaatili de, Küçük beyin çekmecesinden kaybolan şeyleri de en kısa zamanda ele geçirmek kaçınılmaz bir mecburiyetti.

Zihnimde olaylar artık tamamen beliriyordu. Eksik olan bir tek nokta öldürülen yaşlı kadının göğsünde taşıdığı paketti. Madem cinâyetlerin ana merkezi ifritin kılıydı. Belki de çekmecede de, pakette de aranılan oydu. Zihnimde gelişen şekle uygun düşüyordu bu düşünce. Kapının ziliyle doğruldum. Gelen doktordu. Yüzüne bakar bakmaz onun gündüz de uyumamış olduğunu gördüm. Ama yine de gençliğin verdiği güçle dimdik ve sıhhatliydi. Gülerek “Size hayırlı sabahlar dilemeliyim komiser bey” dedi. “Bense sizin için aksini temenni edecek, iyi uykular diyeceğim” diye şakalaştım.

O akşam yemeği yine beraber yedik. İkimiz de iyice acıkmıştık. Yemek süresince hemen hiç bir şey konuşmadık. Konu ancak kahvelerimizi içerken açıldı. “Dün gece kaatilin konağa geleceğini nasıl tahmin ettiniz” dedi. “Basitti” diye cevap verdim. “Küçük bey son ziyaretimde dikkatimi kadının ölümüne çekmeğe çalıştı. Olayı onun ağzından dinledikten sonra bir polis olarak ilgi göstereceğim şüphesizdi. Bu arada dadının öldürüldüğü odaya da tabiî. Küçük bey yıllarca açılmamış olduğunu iddia ettiği kapının anahtarını koca desteden o kadar kolaylıkla buldu çıkardı ki, o kapıyı defalarca kullanmayan bir insan için imkânsızdı bu. Konuşması boyunca dadının odasının aynen muhafaza edildiğini bir kaç kere ısrarla söyledi bana. O anda beni oraya sürüklemek ve bir başka şey göstermek azminde olduğunu hissettim. Girer girmezse odanın bir başkası

tarafından kullanılmakta olduğunu görmemek imkânsızdı. İlk dikkatimi çeken şey pencerenin açık olduğuydu. Sanki incelermiş gibi onu indirip kaldırdım. Ve kapalı bıraktım. Bu aslında çoktan şüphelenmeye başladığım Küçük beye tuzaktı. O anda dışardan bakıldığında eğer pencere açıksa tehlike yok anlamına gelmesi lâzım olduğunu düşünmüştüm. Kendimi bir an Küçük beyin yerine koydum. Bana dadının ölümünden ve onun öldürüldüğü odayı gösterme isteğinden, artık kaatilden kurtulma çabasını sezmiştim. Eğer tuzağıma düşerse, bir ara camı tekrar açacaktı Küçük bey. Nitekim ilk telefon konuşmamızda yardımcım akşam üstüne doğru pencerenin açıldığını bana bildirdi. Bu şekle göre Küçük bey kaatile bilmediğim bir sebebten ötürü yataklık yapıyordu. Ancak izah edemediğim bir taraf. Çok küçük yaşlarında tanıdığım bu soylu ailenin son ferdi Küçük bey nasıl olur da böyle bir ortaklığa yanaşırdı?

O zaman şöyle düşündüm. Kaatil bir şeyden ötürü Küçük beyi elinde tutuyordu. O şeyse mantıken dadının öldürülmesi olabilirdi. Bu cinâyeti ya Küçük bey bizzat işlemiş ve kaatil tarafından bu öğrenilmiş veya dolaylı olarak bu işe bulaşmıştı. Artık inanıyordum ki kaatille Küçük beyin münasebetleri bu günden çok eskiye dayanıyordu. Böylece Küçük bey bana dadının odasını gösterene kadar kaatilin gizlenmesi için en uygun yer olmuştu. Küçük beyin son tutumuysa artık kaatili başından atmak istediğini gösteriyordu. Ne olmuştu, neden bu ortaklığa ihanet ediyordu Küçük bey? Bu sorunun cevabını henüz veremiyordum. Ya pişmandı ki, buna hiç ihtimal veremiyordum. Ya da peşinde koştuğu şeye tek başına sahip olmak istiyordu. O şeyse yine düşünceme göre para olmaması gerekirdi. Çünkü Küçük beyin yeteri kadar dedelerinden miras kalmış geliri vardı. Öyleyse o paradan da değerli ve lüzumlu bir şeydi. Buysa ancak Küçük beyin dadının boynundan çalındığını iddia ettiği muska olabilirdi. Ben bu muskanın varlığına inanıyordum. Muska onun anlatışına göre bir ifritin kılından yararlanarak meydana getirilmiş büyülü güçlere sahip bir parçaydı. Böyle bir şeyse, ancak büyük istekleri olan bir insana yararlı olabilirdi. Küçük beyin istekleriyse.... ben bunların neler olduklarını biliyorum.”

Doktor, “Söz konusu parçanın büyülü olduğuna ve büyünün varlığına gerçekten inanıyor musunuz?” diye sordu. “Ülkemizde, özellikle yaşadığımız asırda böyle bir inanç gülünç olmaz mı?”

Cevaben “Doktor” dedim. “Gündüzün varlığına inanıyor musunuz?”

“Tabiî değil mi?”

“Ya gecenin varlığına? Güzelin ve çirkinin, hele hele iyinin ve kötünün varlığına? Kötü nedir doktor? Kötü, güçlerin kullanılma yönünün saptırılmasından başka nedir? Türlü faktörleri emri altına alabilen insan veya

insanlar bu güçleri kişi veya toplum zararına yöneltebilecek bir bilgiye neden sahip olmuş olmasınlar ve böyle bir bilginin varlığı neden inanılmaz olsun? Bir tıp adamı olarak bana hangi organımızı bütün fonksiyonları ile tanıdığınızı söyleyebilirsiniz? Meselâ bir böbrek, bir kalp, bir karaciğer, bir şu veya bu organ. Tanıyor musunuz bunları? Ya bütün özellikleri ile insanı? İnsan içinde ve dışındaki güçlerin tamamını. Maddî ve manevî yön ve değerleriyle o uçsuz bucaksız yaratığı? Neden doktor size hiç de yakışmayan kör bir taassupla bazı deyimleri saf dışı bırakıyorsunuz? Neden büyüye inanmak çağ dışı da bir illizyon olayı inanılır, neden doktor? Bir metal gövdesinin basit bir hücresinde yatan gücün ille Hiroşima gibi bir şahidi mi olmalı? İnkâr, gücünü bilgisizliklerden alır dostum. Ve inkâr asrımızın sık sık ardına sığındığı şeylerden biridir. Çünkü kolaydır inkâr. İnsanı bir sürü zahmetlerden kurtarır. Allahın varlığı, onun sonsuz gücü, ruhun ölümsüzlüğü, cennet, cehennem. Bütün bunların inkârı, tasdikinden ne kadar kolaydır. Yalnızca Allah'ı idrake çalışmak bile ne zahmetler yükler insana. En azından rastladığımız şeylere çok dikkatle bakmayı ve düşünmeyi gerektirir. Oysa vaktiniz yoktur sizin. Belki Allah'ı idrak etmek de işinize gelmez. Çünkü, ona ilerlemek, bir yaradanın varlığını kabul sizi yaratılmışlık sınırları içine iter. Bu ağır gelir size. Çünkü siz hayatınızı süsleyen başarılarınızla bizzat yaradan olmak iddiasındasınızdır. Direnirsiniz. Duymamak için kulaklarınızı tıkar, görmemek için gözlerinizi uzaklarda bir noktaya dikersiniz. Çünkü siz sizsinizdir. Siz bir başka aykırı fikrin hükmü altında mahkûm, ancak onun gösterdiği noktaya dönük hareketler yapabilen kölesinizdir. Bir canlı, sadece mekanizmasının çalışması, nazlı bir çiçek, istihsal edebileceğiniz bir madde için alâkadar eder sizi. Sizler gurup gurup, sizler Almanınız, Rusunuz, Japonunuz, Amerikanınız ancak tesiri altına girdiğiniz kuvvetin yönetimiyle varabilirsiniz o kuvvetin istediği biçime. Siz sonsuzluklar ve tarifsiz güzellikler mahşeri Allah yolu içinde mutlak özgürlüğü bilemezsiniz. Gözleriniz ve kalpleriniz size hoş gelen, gerçekte şeytana ait bir örtüyle örtülmüştür. O size kolay olan inkârı ve gözle görülür elle tutulur şeyleri tamah edilir gösterir."

Telefonun sesiyle sustum. Konuşan Emniyet Müdürüydü. Sesinde tuhaf bir ifadeyle, "Mümkün olduğu kadar süratle geliniz" dedi. Ceketimi giyerken doktora "Dikkatli olunuz" dedim. "Karşı taraf sizin bu işin içinde olduğunuzu biliyor. Mümkünse ben dönene kadar gelen telefonları zaptediniz. Ve ne olursa olsun, bu daireden dışarı çıkmayınız. Kendinizi savunmak zorunda kalırsanız silâh kullanmaktan çekinmeyin."

Süratle Emniyet Müdürlüğünü buldum. Beni bekletmeden odaya aldılar.

İçerde iki yabancı vardı. Hallerinden önemli mevkilere sahip oldukları görülüyordu. Müdür bey bozuk bir yüzle karşıladı beni. Beraber çalışmağa başladığımızdan beri ilk defa böyle bir durumla karşılaşıyordum. Sertçe bir sesle, “Olayları başından başlıyarak ve hiç bir şey gizlemeden bu beylere anlatın” dedi. Arkadaşımın annesinden başlıyarak çalışmalarımı elimden geldiği kadar açıkça izah ettim.

Yabancılardan biri ufak tefek koyu esmer tenli olan “Görülüyor ki” dedi. “İkinci ölüm sizin yetersizliğinizden meydana gelmiş, sizin yüzünüzden bir hayat sönmüştür. Görevinizden hemen alınıp yerinize bir diğer arkadaşınızın tayin edilmesi gereklidir. Temenni edelim ki aynı yetersizliği yeni görevinizde de göstermemiş olun.”

Bu sözler üzerine hiddetten kıpkırmızı kesildiğimi hissettim. Ağır bir cevap vermek üzereyken gözlerim Emniyet Müdürünün gözleriyle karşılaştı. Onlarda gördüğüm bir şey cevap vermekten alakoydu beni.

Müdür bey aynı azarlayan konuşmasıyla bir zarf uzattı bana. Kısaca “Yeni göreviniz burada yazılı” dedi. “Verilen talimatlar çerçevesinde başarı göstermeniz geleceğiniz bakımından önemli, sizi onbeş gün görevden affe-diyorum. Umarım bu süre içinde dinlenmek, düşünmek ve yaptığınız hatayı gözden geçirmek imkânını bulursunuz. Gidebilirsiniz.”

Sersemlemiş bir halde dışarı çıktım. İçimden verilen zarfı yırtıp atmak ve görevden hemen ayrılmak geliyordu. Yine de bu hissimi yendim ve yazıyı okudum. Talimat aynen şöyleydi.

(Odamda tanıdığınız bu iki insan önemli politikacılarımızdandır. Bu şahıslar her ne sebebleyse sizin bu tahkikattan alınmanızda sanık yararına olduğu belli bazı menfaatler buluyorlar. Bu onbeş gün içinde ne yapıp yapıp bu işi sonuçlandırın. Size güveniyorum. Olay aydınlandıktan sonra kimsenin itiraz edebileceği bir nokta olamaz. Ama başaramazsanız, korkarım bu zatların ikimizden de alacakları hınç hiç de küçümsenir olmayacaktır.)

Tabiî okuduklarım sevindirdi beni. Tam onbeş günüm vardı ve bu süre bana yeter gözüküyordu. Demek iş büyük başları harekete getirecek kadar önemliydi. Zihnim bu olayla dolu yol boyunca düşündüm, düşündüm. Daire kapısını açmak için elimi uzatır uzatmaz kapı kendiliğinden açıldı. Aynı anda tabancamı çekmemle kendimi yan tarafa atmam bir oldu. Sonra sakınarak içeri girdim. Daire boştu. Bütün elektrikler açıktı. İçerde birşeyler araştırılmış ve eşyalar karmakarışık bırakılmıştı. Doktor ortada gözükmüyordu. Birden içimi bir yorgunluk kapladı. Kapıyı kapayıp bir koltuğa attım kendimi. Saatlerce şu sorulara cevap aradım: Doktor ne olmuştu, dairemde ne aramışlardı, çocukluk arkadaşımdan neden hâlâ bir haber yoktu? Sabah gün ağarana kadar düşündüm,

düşündüm. Sonra elbisemle uzandığım yatağımda uyuyakalmışım. Uyuduğum sürece kâbuslar içinde kıvrandım durdum. Rüyamda iğrenç görünüşlü bir el kovaladı durdu beni. Sonra çoğaldı eller dört bir yandan saldırıya geçtiler. Beni tam yakalamak üzerelerken uyandım. Güneş bir hayli yükselmiş yakıyordu.

Daha gözlerimi açar açmaz zihnim kaldığı yerden konuyu yeniden ele aldı. Hayretle uyuduğum sürece bazı neticelere varmış olduğumu gördüm. Benim dairemi aramışlardı, öyleyse bir şeyin bende olduğunu zannediyorlardı. Ne olabilirdi bu? Aranılan şeyin muska olduğundan hiç şüphem yoktu. Konakta kırık çekmecede ve evimde aradıkları aynı şeydi. Bu fikirden hareket edersem doktorun en azından şimdilik öldürülmemiş olduğu neticesine varıyordum. Onu bende olduğunu zannettikleri şeye karşılık tutacaklarından emindim. Bu bir kozdu benim için. Ayrıca iki politikacının, tahkikatı benim elimden almaya çalışmalarının da bir mânâsı olmalıydı. Demek karşı taraf benden çekiniyordu. Öyleyse henüz kaybedilmiş bir şey yoktu. Duruma hakim olabilirdim. Beni rahatlattı bu düşünce. Tabancamı boşalttım, temizledim ve yeniden doldurdum.

Rastladığım ilk lokantada karnımı iyice doyurdum ve konağa doğru yola çıktım. Sokağın başında ikindi ezanı karşıladı beni. Bir yoğurtçu tablalarını yere bırakmış, bir merdivene ilişmiş, yazma mendiliyle terini kuruluyor ve ezanı dinliyordu. Doğru konağa yürüdüm. Önünden geçtiğim nöbetçi polis fırladı. Sormama fırsat bırakmadan, bugün aldığı bir emirle evin dışında beklemesi gerektiğini, bu yüzden dükkânda oturduğunu söyledi. Beraberce içeri girdik. Nöbetçiyi taşlıkta bırakarak Küçük beyin odasına çıktım, bir koltuk çekip oturdum. Sonra düşünmeye başladım. Eğer o şey benim elimde olsaydı nereye saklardım. Kendimi Küçük beyin yerine koydum ve bütün binayı zihnimden geçirdim. Bu bir çuval pirinç içinde bir darı tanesi aramaya benziyordu. O şeyi onun kimsenin aklına gelmeyecek, akıl etse bile aramaya cesaret edemeyecek bir yere gizlemiş olması lâzımdı. Zor da olsa şüphelendiğim bütün yerleri aramalıydım. Bu fikirden hareket ederek binayı bölümlere ayırdım ve saatler boyu aradım.

Tam ümidimi kesmek üzereydim ki sarnıç geldi aklıma. Taşlığın bitimindeki mermer sarnıç. Oraya yürüdüm. Hava neredeyse kararmak üzereydi. Bu loş aydınlıkta hiç bir şey görmeme imkân yoktu. Elektriği yaktım. Hayretle duraladım. Sarnıç bileziğinin bulunması gereken yerde, malta taşları aynı düzgünlükte devam ediyordu. O şaheser sarnıç bileziği yok olmuştu. Zemini iyice inceledim. Dört malta taşı karesinin meydana getirdiği parçanın rengi diğerlerinden hafifçe değişik göründü bana. Biraz daha yakından bakınca durumu kavradım. Bu bir kapaktı ve sonradan sökülen bileziğin yerine belli

etmeden konulmuştu.

Bu arada bir şeye daha takıldı gözüm. Sol dipte bir kuyu gözüküyordu. Çıkrıklı bir kuyu. Oysa böyle bir şeyin varlığını hatırlamıyordum. Kuyu bizim çocukluğumuzun geçtiği evlerde biricik su kaynağıydı. Su ordan sağlanır, karpuz orada soğutulur, ekşimesinden korkulan yemek orada saklanırdı. Sarnıçsa bu konak gibi zengin evlerinde bulunurdu. Oradan su almak için kovanın elle doldurulması yeterdi. Böyle bir sarnıca sahip bir konakta bir kuyu yaptırmaksa gereksizdi. Kapağı açarak el fenerimi dibe tuttum. Çıkrığa bağlı ip su içinde kayboluyordu. Çıkrığı ağırca çekmeye çalıştım. Zor dönüyordu. Ucunun ağır bir şeye bağlı olduğu şüphesizdi. Biraz çevirdikten sonra gözüm sarnıç yönüne kaydı. Dört kareden oluşmuş kapak yükseliyordu. Çıkrığı çekmekte devam ettim. Böylece kapak tamamen açılmış oldu. Açıklıktan aşağı doğru inen merdivenler gözüküyordu. Nöbetçi memuru çağırdım. Gözünü açmasını ve buradan ne olursa olsun ayrılmamasını tembihledim. Silâhı elinde, bekleyecek ve en ufak bir tehlike halinde tabancasını ateşleyecekti.

Ben de elime aldım silâhımı ve cep fenerimin ışığında inmeye başladım. Merdivenler dar küçük bir antreyle bitiyordu. Önümde sağlam bir kapı vardı. Kapı dokunmamla aralandı ve sessizce açıldı. Burası uzun gayretlerle meydana getirilmiş geniş bir salondu. Girişte iki büyük buhurdandan tuhaf bir koku yayılıyordu. İlk defa duyuyordum bu kokuyu. İnsan üzerinde bıraktığı etkinin anlatılması güçtü. Çirkindi ama içimde bir tarafı okşuyordu. Duvarlar garip ve iğrenç şekilli heykeller, resimler ve rumuzlarla kaplıydı. Mihrap olması gereken yerde büyük bir heykel duruyordu. Ve ayakları dibinde de secde eder durumda bağlanmış bir insan. Doktordu bu. Silâhımı sol elime aktararak koştum, bağlarını söktüm ve onu zemine uzattım. Sonra elektrik düğmesini arayıp buldum ve odayı aydınlattım.

Buranın bir tapınak olduğu şimdi daha iyi görülüyordu. Şeytana tapma âyinlerinin düzenlendiği bir gizli yer. Bu arada doktor inledi. Tabancamı belime sokup masaj yapmaya başladım. Bütün vücudu o durumda kalmaktan uyuşmuştu. Kısa sürede kendine geldi. Bir sigara yakarak ağzına tutuşturdum. Kuvvetli bir kaç nefes çektikten sonra “Nihayet gelebildiniz” dedi. “Doğrusu artık sizden ümidimi kesmiştim.”

Yere, yanına oturup, “bana olanları anlatınız” dedim. “Siz beni dairenizde bırakıp gittikten sonra” diye söze başladı. “Oturduğum yerde olayları şöyle bir özetlemeye çalıştım. Bu arada kuvvetli bir uyku göz kapaklarımı ağırlaştırıyordu. Bir ara daldım sanırım. Ya da uykuyla uyanıklık arası garip bir durumdu bu. Neyse o hâl içinde baş ucumda iki kişi konuştular. Biri ‘aradıkları

konakta’ diyordu. ‘Onu bulan her şeye hakim olacaktır.’ Diğeriyse, ‘evet ama’ diye cevap veriyordu, ‘aranılan şeyin konakta olması ne ifade eder? Bu adam özgür değildir ki. Öbürünün emrinden çıkamaz. Ayrılırken ne dedi arkadaşı, buradan ayrılma diye emretti değil mi? Bu zavallı aptalın haddine mi düşmüş buradan ayrılıp konağa gitmek. Komiser bunu oyalayıp o şeyi tek başına bulsun ve sadece kendi yararlansın istiyor. Bu zavallıya da burada bekçilik düşüyor.’ O iki kişi bu ve buna benzer sözlerle benimle alay edip durdular. Bir süre sonra o halden kurtuldum. Kendi kendime, uyudum dedim, ve şuur altımın verdiği bu yargıyı bir diyalog olarak duydum ve o anda şüphe ettim sizden. Beni de, çocukluk arkadaşınızı da oyalayıp bir şeyin peşinde koştuğunuza, o şeyinse pek değerli olduğuna inandım. Çılgın bir his uyandı içimde. Neden konağa gitmemeli ve değerli şeyi aramamalıydım? Eğer o şeyi sizden evvel elime geçirebilirsem... Bu düşüncenin renkli hayalleriyle yola çıktım. Fevkalâde bir sezgi sanki yol gösteriyordu bana. Binaya arka duvarı aşarak girdim. Ne içinde bulunduğum bu yabancı hal, ne de bahçe kapısının açık oluşu şüphelendirdi beni. Taşlığa girdiğimde birden hücuma uğradım. Direnmeye çalıştım ve başıma inen bir darbeyle kaybettim kendimi. Tekrar kendime geldiğimde buradaydım. Çevre loştu. Sadece şu karşıdaki büyük heykelin gözlerinden sanki esrarlı bir ışık taşıyor ve aydınlık veriyordu.

“Beni yakalayan ‘Ulu mabudun önünde secde et’ dedi. Elinden kurtulmaya çalıştım. Ama kısa zamanda bunun imkânsızlığını anladım. Beni eğilmeye zorladı. Secde ettirdi ve o durumda yere sıkıca bağladı. Sonra saygılı bir sesle heykelle konuşmaya başladı. Ona ilâhım, mabudum, tanrım gibi isimler veriyordu.

“Bir süre sonra heykelin insanın tüylerini ürperten, kötülük dolu bir sesle konuşmaya başladığını duydum sanki. Bu tesiri bütün ruhumda hissediyor ve türlü sapık düşüncelerin etkisi altına giriyordum. Kelimelere dökülmediği halde beni yakalayana heykel ‘senden memnun değilim’ dedi. Sanki konuşuyordu ve ben kulaklarımla duyuyordum. ‘Bilhassa son günlerde, belki onbeş gün var ki guruplar halindeki insanlara vesveseler verdiğin ve onları sonunda ıstırap duyacakları yollara yönelttiğin müjdesini getirmiyorsun. Seni görevlendirdiğim için zaman zaman pişman oluyorum. Yine onbeş gün var ki, kurban sunmadın bana. Oysa kahrımın ne korkunç olduğunu bilirsin.’ Adam, ‘Tanrım’ diye inledi. ‘Bana inanın elimden gelenden fazlasını yapıyorum. Ve işte sonuncu kurban ayaklarınızın dibinde’. Kötü manalarla yüklü his ‘Evet’ dedi. ‘Bu da bir şey. Ne var ki benim kudretim ve büyüklüğümle karşılaştırılırsa küçük, çok küçük. Bana kurbanlarınla birlikte müjdeler de getirmelisin. Kitleler halinde insanların

saptıklarını, bütün ilâhî değerlere sırt çevirdiklerini, onları reddettiklerini, onlarla alay ettiklerini, oğulların babalarına, kızların annelerine isyan ettiklerini, onları horladıklarını, aşağıladıklarını bildirmelisin bana.' Adam, 'Bütün buyruklarınızı yerine getirmek için çırpınıyorum, ey ulu mabut' dedi. 'Elimden geldiğince çalışıyorum. Ve siz bunu biliyorsunuz. Sadakatimin delili şu yerde yatan işte. Bu geceden başlayarak onu işkencelerle günlerce huzurunuzda inleteceğim.' Heykel 'Muhakkak maddî eziyetler de bize zevk verir' dedi. 'Ama bizim gerçek gıdamız toplumların, insanlıktan uzaklaşmaları ve hayvanlaşmalarıdır. Yer yüzünde bizim istediğimiz duruma gelmiş, bize tapar olmuş milyonlar ve milyonlar var. Ama biz bütün insanları aynı durumda görmek istiyoruz. İnsan, çamuruna üflenen ilâhî ruhu tamamen reddedip madde hudutları içinde sıkışıp kalmalı. İktisat, çatık kaşlı bir korku ilâhı olmalı onlar için. Devletler birbirlerini yok edecek türlü kötülüklerle uğraşırlarken, kişiler elde ettikleriyle yetinmemeliler, doymamalılar, kanmamalılar. Ne kadar fazlaya sahip olurlarsa olsunlar hırsları daha fazla artmalı. İstekleri, mide, para ve seks üçgeni içinde dolaşmalı. İffet, alçakgönüllülük, olanla yetinme, iyilik, iman, hele hele sahip oldukları şeyler için Allaha şükür.... Bu kelimelerin küf koktuğuna inandırmalı toplulukları, eğer bizim olmalarını istiyorsanız. Onları kendilerinden uzaklaştırınız. Bu onların bize yaklaşmaları anlamını taşır. Onları düşünmekten alakoyunuz. Tefekkür etmemeliler. Ruh için faydasız şeylerle uğraşmalılar. Vücutları ve beyinlerinin sadece bize yarar yönü gelişmeli. Umarım yüce emirlerimi aldıktan sonra daha çalışkan, daha itaatli, daha kandırıcı olursunuz. Buyruklarım bu kadar.'

"Böylece bu kelimesiz konuşma sona erdi. Heykelin konuşması bitince adam saygıyla çekildi. Ve ben bu iğrenç yüzle karşı karşıya kaldım. Sonra heykel saatler boyu türlü vesveselerle işkence etti bana. Önceleri onu basit bir kukla zannettim. Ama dikkat ettim. Bana ilham ettikleri zihnimden geçirdiklerime cevaptı. Onu denemek için özellikle bazı şeyler düşündüm. Ve hayretle düşündüklerime cevap verdiğini gördüm. İşte o zaman gerçekten dehşete kapıldım."

Doktorun sesinde anlattıklarının heyecanıyla paniğe dönüşmek üzere olan bir korku sezdim. Eğer kısa zamanda bu korkuyu yok edemezsem onun kötü bir duruma düşeceğini hissettim. Doğruldum. Büyük heykelin kaidesine tırmandım. Bu ağaç bir iskeletten yapılmış, domuz postuyla kaplanmış, içi samanla doldurulmuştu. Bıçağımı çektim. Başı arka tarafından yardım. Burda dikkati çekecek hiç bir şey yoktu. Tam inmek üzereyken günlerdir aradığım şeyin nerede olabileceğini birden kavradım. Heykelin vücudunu kaplayan kılları ağır ağır inceledim. Sonra sevinçle hafif bir çığlık attım. Görülmemiş kalınlıkta bir

kıl şeytan heykelinin tek boynuzunu teşkil ediyordu. Bu heykelin dikine oturtulmuş tek gözünün dört parmak kadar üstündeydi. Duraksamadan bıçağımı daldırıp onu yerinden çıkarmağa çalışırken sanki bina sarsıldı. Ama korkutmadı bu beni. İfritin kılını elime alır almaz içime türlü düşünceler akın etti. Sanki bir ses bana, yoluna bunca cinâyetler işlenen bu parçayı elden çıkarmamamı söylüyordu. Onun büyülü gücünden ben neden yararlanmamalıydım? Kaldı ki ben bunu âmirlerime teslim etsem bile onların tutumları ne olurdu, bilemezdim. Daha şimdiden iki politikacı bu işin peşinde değiller miydi?

Avucumda sıkıca kavradığım büyüden yayılan buna benzer türlü vesveseler içimde boy atıyorlar. Düşüncemde renkli hayaller şekil kazanıyorlardı. Geçen her an onu kendimde alakoyma hırsım büyüyordu. Tam o sırada birden çocukluk arkadaşımı düşündüm. Tertemiz mavi gözleri hafızamda bir an canlandı. Onların bana beni ayıplar gibi baktıklarını gördüm. Ne yapıyordum ben?

Şu kadar yıllık şerefli geçmişime, babama, dedelerime, inancıma, arkadaşıma ve mesleğime ihanet mi edecektim? İçimi kaplayan deli bir hırsla çakmağımı çıkardım ve büyüyü tutuşturdum. Bulunduğumuz yeri inilti ve yalvarmayla anlatılabilecek bir hava kapladı. Aldırmadım. Sonuna kadar yaktım. Hisler yanıp biten kılla beraber zayıfladılar ve yok oldular. Bu ara gözlerim doktora takıldı. Başını kaldırmış bana hayretle bakmaktaydı. Ama ferahladığı ve korkudan kurtulduğu görülüyordu.

“Onlar buraya ne zaman geleceklerini söylediler?” diye sordum.

“Tam onikide burada olacaklar” diye cevap verdi.

Saatime baktım. Daha bir hayli vaktimiz vardı. Güzel, diye mırıldandım. “Siz doktor, içinizde hâlâ bu oyuna devam etmek gibi bir istek hissediyor musunuz? Çünkü tam iki saat sonra son perde oynanacak.”

Güzel başını gururla kaldırdı.

“Bugüne kadar” dedi, “Sonunu düşünmeden hiç bir işe girişmedim. Ve başladığım hiç bir işi yarım bırakmadım.”

“Öyleyse” dedim “Bir buçuk saat daha dinlenebilirsiniz. Sonra eski durumunuza yani secde eder pozisyona geçeceksiniz. Benim yapmak zorunda olduğum bir kaç iş var. O vakte kadar elinizden geldiğince dinlenmeğe bakın.”

Saat tam onikide sarnıcın ağzını kapayan plâkanın kalktığı duyuldu. Ayak seslerinden gelenlerin iki kişi oldukları anlaşılıyordu. Tapınağın bulunamıyacağından o kadar emindiler ki esirlerinin bağlarını kontrol lüzumunu hissetmediler bile. Gelenlerden birinin kadın olduğu görülüyordu. İkisi de siyah ve özel biçimde elbiseler giymişlerdi. Yüzlerinde maskeler vardı. Bu

görünüşleriyle, insana ürperti veriyorlardı. Her ikisi de heykelin önünde saygıyla eğildiler. Sonra erkek “Geldik ey ulu varlık” dedi. “Ay tepede ve biz kutsal görevimizi yapabilmek için huzurundayız. Bize cevap ver ey mabut. Tenezzülen sesini duyur bize.”

Bir süre heykelden cevap beklediler. Sonra adam yeniden yakarmağa başladı. Onu türlü sıfatlarla övdü. Bu arada kadın soyunuyordu. Onun çırılçıplak kaldıktan sonra raksetmeğe başladığını gördüm. Elimi bu süre içinde döşettiğim kabloların birinin düğmesine uzattım. Heykelin gözleri belli belirsiz kırmızı bir ışıkla yandı. Adam huşû içinde “Sen geldin ey tanrı” diye haykırdı. İkisi de secde etmiş, bir süre beklediler. Sonra kalktı kadın çılgın bir ritmle dönmeye, kıvrılıp bükülmeye başladı. İnsanı şehvete iten bir danstı bu. Zayıf da olsa kırmızı ışıkta adamı seçebiliyordum. Bu kaatildi. Kadını tanımıyordum. Ağır ağır doğrulan erkek de soyunmaya başladı. Sonra ikisi büyük bir kap içinden uzun uzun içki içtiler. Her yudumda heykeli methettiler ya da insanı aşağıladılar.

Bu merasimden sonra dans tekrar başladı. İkisi birden oynuyorlardı. Heyecanları en yüksek noktayı bulduktan sonra kadın erkek ilişkilerinin en akla gelmez iğrençliklerini sergilemeye başladılar. Saatlerce sürdü bu merasim. Sonra adam doğruldu. Elinde bir kama parlıyordu. Dönerek kurbanına yaklaşmaya başladı. Onun çevresinde dolanıyor çığlıklar atıyordu. Birden durdu, eli yukarı kalktı. Aynı anda bütün ışıkları yaktım ve tabancamı ateşledim. Adamın silâhı tutan eli yana düştü. Bütün heykellerin arkalarından birer polis memuru doğruldu. Seyrettikleri şeyler onları öylesine etkisi altına almıştı ki, kaatil vurmuş olsaydı bile sanırım hiç birinde engel olacak hâl yoktu. Hepsinde derin bir uykudan birden uyandırılmanın şaşkınlığı vardı. Kadın ve erkek orta yerde ayakta duruyorlar şaşkın; heykele ve çevrelerine bakıyorlardı. İçlerinde kendini ilk toplayan kaatil oldu. Heykele döndü, gür bir sesle “Ulu güç” dedi. “Tapınağın tecavüze uğradı. Ve ben peygamberin yaralandım. Şunları kahret. Sana ve bana âsi olmanın cezasını görsünler. Ben sana inandım, sana taptım. Senin hoşnutluğunu kazanmak için insana ve insanlığa ihanet ettim. Herkes senin düşmanınken, ben dostundum. Sana bağlılığımı karşılıksız bırakma.”

Adamın bu sözleri biter bitmez, heykel hafif bir gülüşle sallandı. Sonra o gülüş yükseldi yükseldi, çirkin anlamlı bir kahkahaya dönüştü. Bu arada heykel çatırdıyordu. Ben o gülüşte pek çok hissi bir arada duydum. Onda, alay, kötülük, kibir ve en önemlisi yenilgi vardı. Kahkaha hafifler ve uzaklaşırken heykel kaidesinden kurtuldu ve katilin ayakları dibine gürültüyle düştü. Ona kocaman bir ömür vermiş, iman etmiş ve o imanın gerektirdiklerini yerine getirmiş olan kaatil ayakta, taptığı mabutsa yerde, ayakları dibindeydi. Adam heykele

inanmayan gözlerle baktı. Yüzü şaşkınlık içindeydi. Bize döndü hayretle, “Güldü ve gitti buradan” dedi. “Geride şu yerdeki korkuluğu bıraktı.” Durumu anlamakta güçlük çekiyordu. Sesinde yıkılmış, bitmiş bir ifadeyle “Oysa biz burada onun şanını yüceltmek, onun rızasını kazanmak için ne merasimler tertip ettik; ruhlar çağırdık ve gaipten haberler aldık” dedi. “Yaptıklarımız onun bizzat verdi ği emirler, ya da ruh zanettiğim varlıkların medyum vasıtasıyla bana ulaştırdıkları şeylerdi. Ben bütün bunları mabutlarımın emirleri saydım. Severek, istiyerek yerine getirdim. Onun yoluna çocuklar, kadınlar hatta bizzat annemi kurban ettim. Ne olursa olsun yapmam için bir sözü yetti. Anneni öldür dedi. O istediği için kendi ellerimle, severek öldürdüm. Kötülüğün en akla gelmezini istedi benden, bir an bile duraksamadan yerine getirdim bu buyrukları.”

İçine düştüğü durum onca o kadar inanılmaz bir şeydi ki, kelepçelerin bileklerine geçtiğini farketmedi bile, ikisinin de üzerlerine birer genişçe örtü örterek onları dışarı çıkarmalarını söyledim.

Sarnıçta doktor ve ben yalnız kaldık. Burası şu anda görüldüğü haliyle alelade bir yer altı odası, masklar da korkunç, ama korkunç olduğu kadar gülünç birer karnaval maskesiydi. O esrarlı hava yok olmuştu. Doktor hepsine teker teker baktı. “Tuhaf” dedi.. “Hepsi boşaldılar sanki. Buraya getirildiğimde duyduğum o dehşet hissi tamamen yok oldu. Eğer olanların seyircisi olmasaydım, olay imkânı yok gözümde bu korkunçluğa bürünemezdi.”

Oturdum, ona bir sigara ikram ettim. Sigaralarımızı içerken sustuk. Şimdi zihnim çocukluk arkadaşımla meşguldü. O nerdeydi? Kaatil annemi bile öldürdüm demişti. Bu ifadeye göre sağdı arkadaşım. Nedense içimde onunla ilgili bir endişe yoktu. En azından ölmediği kanaatindeydim. Ama neredeydi? Doktor zihnimden geçenleri sanki anlamış gibi “Şimdi arkadaşınızı düşünmek zamanı” dedi. “Bir an evvel suçluları sorguya çekmek zorundasınız Onların, arkadaşınızın bulunduğu yer konusunda bir bilgileri olması akla uygun düşüyor.” Tapınağa son bir defa baktıktan sonra ikimiz de dışarı çıktık.

Hava aydınlanmak üzereydi. Memurlara suçluları arabama bindirmelerini ve dağılmalarını söyledim. Sonra şu sözleri ilâve ettim. Ne münasebetle olursa olsun bu gece gördüklerinden kimseye hiç bir şey bahsetmeyeceklerdi. Hepsine teşekkür ettikten sonra arabayı hareket ettirdim. Ömrümde ilk defa kanunî olmayan bir karar almıştım. Suçluları evime götürecektim. İlk sorguyu her türlü etkiden uzak yapmak istiyordum. Eğer onları Emniyet Müdürlüğüne götürmüş olsaydım, dostları onların konuşmamaları için herşeyi yapacaklardı; biliyordum. Oysa gerek arkadaşımın hayatı, gerekse öğrenmek zorunda olduğum şeyler ancak sanıkları evimde sorguya çekmemle mümkündü. Düşündüğüm gibi de

yaptım. Onları doktorla beraber daireme götürdük. Genç yardımcım görevi başında bulunmak zorundaydı. İstemiyerek ayrıldı yanımızdan. Sonra ben sorguya başladım. Ama yazık ki pek uzun sürmedi bu. Daha birinci sorumun cevabını yeni almıştım ki, kapı kırılarak açıldı ve içeri polisler doldu. Başlarında bizzat Emniyet Müdürü ve tanımadığım bir kaç sivil vardı. Müdür bey doğru bana yürüdü. Yüzünde ümitsiz bir ifade vardı. Üzüntüden titreyen sesini zorla sertleştirmeye çalışarak "Sizi bu kanunsuz davranışınızdan ötürü tevkif ediyorum komiser bey" dedi. Yaptığım hatayı o anda anladım. Ben sorguyu tapınakta yürütmeliydim. Ama çok geçti artık. Sanıklar sevinçle doğrulmuşlardı. İkisinin de gözlerinde kurtuluş ümidinin ateşi yanmaktaydı.

Gün ağarmıştı dışarda. O gün böylesi adaletten tiksindim. Hayat yaşanmaya değmez gözüktü gözümde. Başımı kaldırdım. Bakışlarımı dürüst ama dürüst gözükmekten çekinen âmirimden aşırdım, onunla beraber gelenlere şöyle söyledim.

"Kazandınız. Esiri olduğunuz güç, sizden nasıl davranmanızı istediyse öyle hareket ettiniz. Size kızmıyorum ve kin beslemiyorum, belki acıyorum size. Şunu çok iyi biliniz ki şeytanın dostluğu darağacına götürür insanı. Tevkif edilmeme rağmen sizden daha hürüm ben. Kurduğunuz ve yürüttüğünüz düzen işliyor ve belki işlemekte devam da edecektir. Ta bir arı ırkın ve bu seçilmiş ümmetin toptan yok edilmesine kadar. Ama bir şeyi, pek önemli bir şeyi, unutuyorsunuz. Bağımsız irade ve onun yer yüzündeki halifesi insan; ne Allah'ı, ne de onun bütün yaratılmışlara üstün kıldığı insanı yok edemezsiniz ve köle kılamazsınız."

Bu sözlerden sonra bileklerime kelepçe taktılar, silâhımı aldılar ve tevkifhaneye doğru yola çıktık.

Son Söz

Yazık ki hikâye burada bitti. Oysa komiseri tanıdığım ve onun ağzından bunları dinlediğim gün ne kadar sevinmiştim. Baş tarafı sisler içinde kaybolmuş, sonu hiç de belirli olmayan bir olaydı bu. Konuşmayı hemen hiç sevmediği her halinden belli bu insanı bu kadar da olsa konuşturabilmek benim için gerçekten bir başarı oldu. Onu şehrin kenar mahallelerinden birinde, yirminci yüzyılın acaba adım atsam mı diye tereddüt ettiği bir sokakta tanıdım. Ona rastladığımda

sanırım kendini pek yalnız hissetmekteydi ve konuşmak ihtiyacı ile kıvranıyordu. Çünkü sonra sustu. Bütün ısrarıma rağmen artık konuşmadı.

Komiserin insanda tesirler bırakan tuhaf bir görünüşü vardı. Kızıl saçlarına kır düşmüş, yüzündeki çiller genişleyerek ta kulaklarına kadar yayılmıştı. Hafifçe eğilmiş adaleli iri bir vücudu vardı. Mahalleliye göre cinler çarpmıştı onu ve bu yüzden de görevinden uzaklaştırılmıştı.

Bu kızıl saçlı iri yarı adamı hikâye boyunca sıkılmadan dinledim. Evin damına tırmanmış asmalar alaca karanlığa gömülürken konuşmasını ezan sesiyle kesti. Kibar bir tavırla, akşam namazına yetişmek zorunda olduğunu söyledi. Hak verirsiniz ki yarım bırakamazdım bu hikâyeyi, sonunu dinlemeliydim. Namazdan sonra görüşmemizi, mümkün olursa bunun beni memnun edeceğini söyledim. Yüzüme baktı. Beni ilk defa görüyormuş gibi bir yabancılıkla kısaca "Hayır" dedi. "Aslında bu olaydan hiç bahsetmemeliydim". Sonra selâmladı beni ve yürüdü. O an bu olayı yakından incelemeye ve sonunu bulup çıkarmağa karar verdim.

Aklıma komiserin çocukluk arkadaşı geldi. Ondan bu iş için pekâlâ yararlanabilirim diye düşündüm. Evini bulmam zor olmadı. Kapıyı çaldım. Kimse cevap vermedi. Tam ayrılmak üzereyken karşı evden bir hanım çıktı. Seksen yaşını aşmıştı sanırım. Buruşuk yanaklarında gamzeleri hâlâ belliydi. "Kimi arıyorsunuz" diye sordu bana. Sonra gözleri buğulandı. Çenesiyle ilerdeki mezarlığı gösterdi. "Epeydir orada" dedi. Ölmüştü komiserin çocukluk arkadaşı. Başım önümde sokaktan ayrıldım.

Ertesi günü ilk işim gazete arşivlerini karıştırmak oldu. Yazık ki basında bu olaya pek az yer verilmişti. Sadece bir kaç basit bilgi. Davranışından ötürü komiser vazifeden uzaklaştırılmış, kaatil sorguya getirildiği sırada kaçmak isterken vurulmuş, kaatilin kardeşiyse bir hırsızlık suçlamasıyla hapse düşmüş ve orada bir tutuklu tarafından öldürülmüştü.

Bu bilgiden sonra doğruca hapishaneye gittim. Müdür bey beni iyi karşıladı. Ona durumu anlattım ve bana yardımcı olmasını rica ettim. Bir an düşünceli gözüktü müdür bey. Sonra onun dosyasını getirtti. Mahkûmun resmini görür görmez yüzünü bir üzüntü kapladı. Donuk bir sesle "Evet hatırlıyorum" dedi. Kendisinden bana onu ve onun ölümünü anlatmasını rica ettim. Masasından kalktı. Elleri arkasında, başı önünde uzun süre odada dolaştı. Elli yaşlarında gözüküyordu. İlerlemiş miyop, alnında derin kırışıklıklar meydana getirmişti. Sol yanağı göz ucunda seğiriyor ve tikle sanki gizli bir şeyi işaret ediyormuşcasına gözünü kırpıyordu. Söze "Bu hapishanede öldürüldü" diye başladı. "Sebebi hâlâ anlaşılamamıştır. Kaatili müebbet hapse mahkûm ederek

bir diğer şehirdeki, şartları daha ağır bir hapishaneye göndermişlerdi. Her halde kuvvetli tanıdıkları var ki geçen hafta yine buraya iade edildi.”

Kendisinden beni kaatille ve eğer varsa onunla aynı yerde yatmış mahkûmlarla tanıştırmasını istedim. Kırmadı beni. Onu yakından tanıyanları tek tek çağırarak benimle tanıştırdı. Üç kişiydi bunlar. Üçü de hırsızlıktan hüküm giymişlerdi. İlk gelen ikisi böyle birinin yattığını hatırlıyorlardı. Çelimsiz, bir işe yaramaz bir insandı. Mahkûmlardan biri eliyle hayali bir kama tutup, kalbine saplanmış gibi yaptı. “Gardrop götürdü dedi.” Gardrop öldürenin lâkabı, götürmekse öldürmek demekti. “Neden” diye sordum. Adam yırtık, çipil gözlerini çirkin bir anlamda kırptı. “Ondan herhalde” dedi. Ne demek istediğini anlamıştım. O, ölüm sebebinin cinsi sapıklıkla ilgili olduğuna inanıyordu. Onlardan daha fazla bir şey öğrenemiyeceğimi anlayınca ellerine birer paket sigara tutuşturarak hücrelerine gönderdim. Sonunda kaatili getirtti müdür bey. Bu küçük siyah gözleri, çıkık elmacık kemikleri içine gömülmüş bir adamdı. Yaşı kırk civarında olmalıydı. Sararmış benziyle uyuşmayan bir kırmızılık vardı yanaklarında. Derbeder ama serkeş ve kibirliydi. Yer gösterdim ve oturmasını söyledim. Yılan ıslığını andırır bir sesle müdür beye döndü. “Bu herif oturmamı emrediyor” dedi. Sonra aşağılar bir tavırla bana baktı. “Ben emirlerden hoşlanmam” diye hırladı. Ağzından kelimeler tane tane ve tam bir külhanbeyi edasıyla dökülüyordu. Çetin, konuşturulması güç bir insandı. Onun dilini ancak dobra bir samimiyetin açacağını hissettim. Tam bir açık kalplilikle komiseri tanımamdan başlayarak herşeyi anlattım. Konuşmam süresince yüzündeki beni küçümseyen ve benden şüphe eden ifade yerini yavaş yavaş ilgiye bıraktı. Sonra kendiliğinden oturdu. İkram ettiğim sigarayı çekinmeden aldı, üç çekişte yarısını buldu. Sonra kuru bir öksürükle sarsıldı. Öksürdü, öksürdü. Bir ara boğulacak sandım. Sonra yere tükürdü. Tükürüğünde kan pıhtıları görülüyordu. Anlıyordum ki hastalığı bir hayli ilerlemiş bir veremliyle karşı karşıyaydım.

Adam “Onun” diye söze başladı. “Hücreye geldiği ilk gün suçsuz olduğunu anlamıştım. Ömründe kötülük yapmamış insanlardan biriydi. Sevdim onu ve himayeme aldım. Sen bunun, yani Gardrob’un himayesinin ne olduğunu bilmezsin. Onun kılına gayri kimse dokunamazdı. Ben hırsız değilim, kaatilim. O zamanlar bir kan davası yüzünden üç kişiyi öldürmüş ve otuz yıla mahkûm olmuştum. İpten param kurtarmıştı beni. Neyse, uzun hikâye bunlar. Onun, ilk görüşte hırsız olmadığını anlamıştım. Yolda giderken bir herif çantasını çaldığını iddia etmiş, yakalayıp karakola götürmüşler ve gerçekten çanta üzerinden çıkmış. Her zaman yapılan bir numaradır bu. Herkes de bilir bunun bir düzme olduğunu, ama yine de her zaman geçer akçedir. Onunla tam beş ay beraber

kaldık. Oysa suçu sabit olsa bile üç ay yatardı. Ama bekletmişler, mahkemeye çıkarmamışlardı. Ona söylemiyordum ama anlıyordum ki bu işin peşinde sözü geçer adamlar vardı. Ne yaptıysa yapmış ve çamuru üstüne sıçratmıştı. Fakire acıyordum. Buranın adamı değildi. Hapishanenin günlük hayatı bile onun tahammül edemiyeceği kadar pisliklerle doluydu.

"Halim selim, kendi halinde, pırlanta yapılı bir insandı. Bir gün ben, Gardrop, buradaki itlerin titrediği ben, hayatını anlatması için ona yalvardım. Değmez kardeşim dedi. Israr ettim. Tam anlatmaya razı olmuştu ki nasıl oldu bilmem âni bir sancıyla kendini bilmez hastalandı. Haber verdik, alıp revire götürdüler. Aklım fakirde kaldı. Bütün nüfuzumu kullanıp orada iyi bakılmasını sağladım. Yazık ki kurtulma şansı yoktu. Kanserdi. Revirde yardımcı olarak çalışan mahkûm doktor, bir ay ya yaşar ya yaşamaz, dedi. Yaman bir ay olacaktı bu onun için. Katlanılmaz acılarla geçirilecek bir ay. Ben de hastaydım. Veremdim ben de, idareden gizliyor onlara müdara etmiyordum. Kendi kendime ey Gardrop dedim. Nasıl olsa senin buradan sağ çıkmana imkân yok. Devlet affetse verem affetmez seni. Bari hem kendini hem de bu zavallıyı kurtar. Gidişinden dört gün sonra onu koğuşa geri getirdiler. Bir kaç hapla avutmuşlardı. Bitmişti garip. Ama alnından ter akıtan ızdırabına rağmen gık demeden dayanıyordu. Onun bu haline her an seyirci olmak üzüyordu beni. Bir gece uyku tutmadı, gün doğana kadar iniltisini dinledim, kıvranmasını seyrettim. Düşmanı her kimse iyi intikam alıyordu doğrusu. Onun sabah namazı kılmak için abdest almaya kalktığında ben kararımı verdim. Namazda öldürecektim onu. Çünkü namaz kılarken dalar gider ne kendini ne bulunduğu yeri hatırlardı. O namaza durduğunda ranzadan yavaşça kaydım, yanımdan hiç ayırmadığım iyice bilenmiş temel çivisini kavradım ve dua için ellerini kaldırdığında vurdum onu. Gık bile diyemedi. O seccade üzerinde acılarından kurtulmuş yatarken benim de içim dağları alacak kadar genişledi sanki. Bir saat kadar onu yattığı yerde seyrettim ve ömrümde ikinci defa ağladım. Bir defa da karımı öldürdüklerinde ağlamıştım."

Bir kaç kuru öksürükle sarsıldı. Sustuk. O gösterdiği yakınlığa ve zaafiyetini belli ettiğine pişman gibiydi. Konuşacak artık bir şey kalmamıştı. Ağzında bir eyvallah kelimesi geveledi ve kapıya doğru yürüdü. Tam çıkmak üzereyken durdu. "Bilmem işine yarar mı?" dedi. "Ondan kalan bir kaç kâğıt parçası var bende" "Bir plâka esrara mukabil satın aldım birinden. Bir hatıra olsun demiştim. İşine yararsa..."

"Evet" diye adeta haykırdım. Koynundan naylon torbaya sarılmış ince bir defter çıkarıp bana fırlattı. Teşekkürümü duymadı bile. Yürüdü gitti. Ne var ki

sevincim pek uzun sürmedi. Heyecanla karıştırdığım şu bir kaç sahife bir sürü anlaşılmaz işaretlerle doldurulmuştu. Bunlardan bir şey çıkarabilmek benim için imkânsızdı. Bu şaşkın halim müdür beyin gözünden kaçmadı. Kâğıtları ona gösterdim. Defteri bir süre tetkik ettikten sonra bir başka mahkûm çağırttı. Gelen pek genç olmasına rağmen insanlıktan çıkmıştı. Ürkek, sinik bakışlarla müdür beyin karşısına dikildi. Endişeliydi. “Beni çağırtmışsınız” dedi. Müdür bir kelime bile söylemeden kâğıtları ona uzattı. Sonra “bunlar senin yazın” dedi. “Bu bey bu defterle ilgileniyor.” Sonra bizi yalnız bıraktı.

O dışarı çıktıktan sonra genç mahkûmun bana karşı tavrı değişti. Gözlerinde küçümseyen bir ifade ve çalımlı bir yürüyüşle yaklaştı. Sol omuzu hafifçe ilerde, sol kaşı kalkık “Bu kâğıtları nerden yürüttünüz beyim?” diye sordu. Gözlerinin içine dimdik bakıp “Gardrop dostumdur” diye cevap verdim. Bu bir cümle onun balon gibi sönmesine yetti. Gövdesi çöktü. Süklüm püklüm “Öyle mi abi?” dedi saygıyla. “Ben de sizi şey zannetmiştim, hani şey yaparlar ya” Sonra söylemek istediğini unuttu. Uyuşturucunun geriye kendinden pek az şey bıraktığı bu insan kalıntısı, bocaladı. Sigara uzattım, almak için nazlanmadı. Hırsla çekti dumanı ve uzun süre bırakmadı. Sonra yüz lira çıkardım cebimden. Uzattım ve “Oku” dedim. Paranın eline değmesiyle gözden kaybolması bir oldu. Bu konuda bildiklerinin tamamını öğrenmek istediğimi kendisine söyledim. Eğer dedim “Bütün bildiklerini anlatırsan benden yüz lira daha alırsın. Eğer bunlara doğru olmayan bir şey katarsan hesabı Gardrob’a verirsin.”

Kendisinden şüphelenmeme alınmış gözüktü. “Biz de insan evlâdıyız ağabey” dedi. “Babam mal müdürü, ağabeyim doçenttir benim. Bakma düşmez kalkmaz bir Allah. Üniversiteden ayrıldım ben, matematik bölümünden. Bu kâğıtlar benim icadım olan bir nevi stenoyla yazılmıştır. Cebirsel bir steno. Değişik, türü artık kalmamış bir mahkûmdan duyduğum sözlerdir burada yazılanlar. Her harfini uzun günler düşünmüştüm. Bu kâğıtları zaman zaman okumak içimde, ta derinlerde gizli bir tarafı okşuyordu.”

Sonra kâğıtları aldı ve bir süre baktı, sıkıntılı bir sesle “Kafamı toplayıp okuyamıyorum” dedi. Durumunu anladım, kalktım bir süre pencereden dışarı baktım. Döndüğümde onu canlanmış, gözlerini pırıl pırıl buldum. Arkamı döndüğüm zaman içinde eroinini çekmiş, rahatlamış, kendini toplamıştı. Tekrar eski yerime oturdum. Elinde yeni verdiğim sigara, bir süre yazıları samimi bir dikkatle inceledi.” Sonra şunları okudu. “Cinsel eğilimimizdeki aşırılık ve bizi sürüklediği nokta.” “Neden varız ve biz neyiz?” “İsyanlarımız ve medeniyet” “İleri cemiyet ve onun tabiî kanunları küçümsemesi” “Cemiyet nizamında maneviyatın vazgeçilmez lüzumu” “Home Economicus tabiatın değil

liberalizmin ve komünizmin yarattığı bir varlıktır” “Doğru, dergi, mecmua, gazete ve kitaptan öğrenilmez. Lâzım olan gözlem ve deney sonuçlarıdır.” “Sevmeden bakan insanın gördüğü karanlıktır.” “Sosyoloji kanunları henüz birer tahminden ibarettir.” “Atomu ve uzayı ruhumuzdan iyi tanırız” “Her insan, her topluluk ömrünün bir noktasında hayvanî ve insanî hayat arasında bir tercih yapmak zorundadır.” “Gerçek insanı ümit, iman, heyecan meydana getirir.” “Ölüm isteğimize göre anlama sahiptir. İstersek bizim için Allah’ın ihtişamına garkolma olabilir.” “Vicdansız ilim, imansız çaba ruhun ölümü anlamını taşır.”

“Bunlar onun konuşmalarından zaptettiğim sözler ağabey.”

Beni ilgilendirmiyordu bütün bunlar. Hikâyeyle doğrudan doğruya bir ilişkisi yoktu. Sıkıntıyla kalktım. Adama vaat ettiğim parayı verip ayrıldım. Zihnim hikâyeyle öylesine inatla ilgileniyordu ki, o gece rüyamda komiserin arkadaşını gördüm. Aramızda geniş bir dere vardı. Benim bulunduğum taraf çamurlu, karşısı yeşillikler içindeydi. Bana şöyle seslendi. “Selâm söyle ona, nöbet onun şimdi.”

Uyandığımda düşündüm ki eğer topladığım bilgileri komisere götürürsem belki onu konuşturabilirim. Böylece hikâyenin sonunu öğrenmem mümkün olur. O gün öğlene doğru elimdeki kâğıtları, arkadaşından rüyamda aldığım mesajla beraber götürdüm. Sözlerimi dinledikten sonra üzgün bir gülümseme belirdi yüzünde, şu anlaşılmaz sözleri mırıldandı. “Gece nöbeti bu, çetin bir nöbet.” Sonra “Rabbime şükür” dedi. “Ümit uzaklarda değil. Âlem aydınlanacak. Hem de bütün ümitsiz görünüşüne rağmen. Ülkemin önderliğinde olacak bu. Zaten aksine inanmak, insanı bütün yetenekleriyle inkâr olur. Aklı ve ruhu inkâr olur. Oysa bunlar Allah’ın övdüğü ve takdir ettiği değerler. İnsanlar çatırdayan Avrupa medeniyetini görüyorlar. Bu yüzden başladıkları yarışın bir noktasında duracaklar. Mecburlar buna. Duracaklar, kendilerini yöneten, onları kötülüklere ve harbe sürükleyen şeytana hayır diyecekler. Allah’ı ve onun kendilerinden ne istediğini düşünecekler. İnsan hayatını, dünya hayatı içine hapseden kısır ve hayvanî düşünce yok olacak. İnsan ölümsüzlüğü, sonsuz hayatı teneffüs edecek.”

Nasıl yapsam da sözü hikâyeye getirsem diye düşünürken, Komiser, “Zihniniz neyle meşgul kuzum sizin?” diye sordu.

Bir an soru şaşırttı beni. Kendimi hemen toplayıp “Hikâyenin sonunu” dedim. Anlayışsızlığıma şaşan bir sesle “İyi ya” dedi. “Ben de deminden beri hikâyenin sonunu size anlatıyorum.”

İstediğimi ifadede bir an güçlük çektim. “Cinâyet” dedim çekinerek. “Olayın ruhu ONLAR ve cinâyetti. ONLAR ne oldular? Kaatilin yakalanması ve ortadan kalkması ONLAR’ın tam bir yenilgisi mi demekti? Kaatil kimleri,

neden öldürdü? Kaatil kim tarafından neden öldürüldü? Kaatile arka çıkanlar kimlerdi? Neden onu koruyorlardı? Madem koruyorlardı neden öldürülmesine göz yumdular? Küçük beyin asıl rolü neydi? O da kaatil miydi? Daha bir çok aydınlanması gereken şey var hikâyede. Takdir esersiniz ki..”

Komiser sözümü kesti. “Bütün bu sorduklarınız önemsiz teferruat sadece” dedi.

“Cinâyet de mi?” diye hayretle sordum.

Yüzüme bıkmış bir ifadeyle baktı. “Anlamıyor musunuz?” dedi. “Hikâyenin tamamı teferruat. Bu milyonları içine alan katliamın bir sokaktaki serpintisi sadece. Ne ölen, ne öldüren önemliydi bu hikâyede.”

Üzüldüğümü anlamış olacak ki, “ille bir sonu olsun istiyorsanız her gün şu kadar cinâyet işleniyor, uygun gördüğünüz bir sonu yakıştırıverin gitsin” dedi.

“Nasıl böyle bir şey söyleyebiliyorsunuz?” diye isyan ettim. “Arkadaşınız bu yolda öldü. Siz bu iş dolayısıyla görevinizden uzaklaştırıldınız. Bir evlât, bir anneyi öldürdü. Babanız da mı, Gülüm de mi önemsizdi? Ya sokak? Sokağınız, arkadaşınızın tamamını verdiği, sizin de nöbeti devraldığınız o yer? Bütün bu savaş?”

Bana cevap vermek yerine elimdeki kâğıtları aldı, arkadaşının söylediklerini yeniden okudu. Onları düzgün bir demet halinde bana uzatırken, “Söyleyebileceğim başka bir şey yok” dedi. “Lütfen yanlış anlamayın beni, ama söylenmiş bütün söylenmesi gerekenler.” Sonra doğruldu, istemiyerek ben de ona uydum. Kısaca vedalaştık.

Uzun düşüncelerden sonra aklıma onlarla beraber çalışan doktor geldi. O beni aydınlatabilirdi. Bu ümitle yola çıktım. Genç, canlı, güzel, neşeli bir adamdı doktor. Söylediklerimi gülümseyerek dinledi. Ne var ki anlattıklarım bittiği halde o hâlâ gülümsüyordu. Neden sonra konuşmamın bittiğini anladı. Hafif bir hayretle bana döndü. Böylece herşeyi yeniden anlatmak zorunda kaldım. Bu defa gözlerindeki dalgın ifade kayboldu. Beni kolumdan tutup odasına götürdü. Konuşmama “O sağ olmalıydı” diye devam ettim. “Kimbilir bu konuda anlatacağı şeyler ne kadar renkli olacaktı? Yazık ki öldürüldü. Siz onlarla beraberdiniz. Düşündüm ki belki bana yardımcı olursunuz da hikâyeyi tamamlayabilirim.”

“Size tabiî yardımcı olmak isterim” dedi, doktor. “Anlayabildiğim kadarıyla.”

“Tevazu gösteriyorsunuz” dedim. “Yoksa sizin, özellikle bir ruh doktorunun anlamaması söz konusu olamaz.”

Genç adam güldü. “Bundan sizin kadar ben de emin olmak isterdim” dedi. “Yazık ki daha pek çok şeyi henüz cevaplandırabilmiş değilim. Bu olayda görülmemiş şeylerle karşılaştım. Değer ölçülerimde pek çok değişiklikler oldu. Komiseri, size karşı davranışı için suçlamamalısınız. O haklı. Olaya onun bulunduğu noktadan bakınca olanlar basit birer teferruat. Bunu gün geçtikçe daha iyi anlıyorum. Ölen de, öldüren de, şeytanın tapınağı da, komiser de teferruat sadece. Bu bakımdan hikâye bilinmeyen tarafları olmasına rağmen bitmiştir. Ya da son şöyle veya böyle olabilir. Bu bir bakıma sizin için daha iyi. Gerçek son, hoşlanılmayan bir son olabilir. Hikâyeye kendiniz bir son yakıştırırsınız. Meselâ, kaatilin bildiklerini söylememesi için yine ONLAR tarafından öldürüldüğünü, dadının sahip olduğu ifritin kılı için, yaşlı kadının son zamanlardaki tutumu yüzünden yok edildiğini düşünebilir insan.”

“Hoşuma gitmemesine rağmen bunu böyle kabul edelim. Siz ne düşünüyorsunuz bunu bilmek isterim.”

Doktor bir an önüne baktı. Sonra şöyle cevap verdi. “Ben size ondan dinlediklerimin özetini nakledeceğim.”

“Olay ta insanların var oluşlarına kadar uzanıyor. İnsan öncesi dünyada bazı varlıklar yaşamaktaydı. Bunlar dünyaya ait değillerdi. Öz olarak insandan ayrı yapıdaydılar. İnsanın vücudunun büyük bir kısmını teşkil eden suyun bir dere suyundan, beden yapımızdaki madenî tuzların dünyayı oluşturan tuzlardan hiç bir farkı olmamasına karşılık onlar ateş esaslıydılar. Yaradılışlarındaki kabiliyetin yardımıyla kısa zamanda dünyamızda ve başka dünyalarda medeniyetler kurdular. Ancak bu ulaştıkları güç sarhoş etti onları. Aralarında bizim ileri dediğimiz medeniyetimizin bile hayal edemiyeceği çatışmalar meydana geldi. Kâinatların yegâne hakimi, sonsuz güç, varlığına tahammül edemediği kibirin onların hayatında en yüksek noktaya ulaştığını gördü. Ve insanı yarattı. İnsanın dünyayı teşkil eden elemanlardan yaratılması ve buna rağmen ONLAR’a üstün kılınması isyan ettirdi ONLAR’ı. Böylece büyük savaş başladı. İnsanın gücü yaradanına yaklaştığı, onu tefekkür ettiği, ona itaat ettiği ölçüdeydi. Öyleyse ONLAR buna mani olmalılar, insanı mutlu kılacak ve yükseltecek bu yoldan, insanı saptırmalılardı. ONLAR da öyle yaptılar. Dünya nimetlerini bu kutsal değere karşı çıkardılar. İnsan tarihi bu savaşın izlerini bize anlatır. Yaradan, sayısı belirsiz elçiler göndererek insanı uyarmağa çalıştı. Her gönderilen peygamber, insanın uyması halinde mutluluklara kavuşabileceği formülleri beraberinde getirdi. ONLAR’ın yoğun çalışmalarıyla elçilerin ve elçilerin izinde giden evliyaların gayretleri yüzyıllar boyu çatıştı.

Bu elçilerden biri yakın tarihte İsa idi. Roma türlü uğraşılardan sonra onu

kabul etti ve ona uydu. Şu var ki İsa'nın yaydığı fikirler Roma'ya gelene kadar bir hayli zedelenmişti. Bu yeni inanç bu yüzden kusursuz değildi. Ahd-i Atik, Ahd-i Cedit, Tevrat, Kaballa karışımı bir inançtı. Yeni inancın eksiklerinin görülmemesi imkânsızdı. Bu yüzden Roma, noksanlıkları Eski Yunan'dan tamamlamaya çalıştı. İnançta kalan boşluklardan ONLAR maddeyi esas alan fikirleriyle sızdılar. Garp bu yüzden eski Yunan'a bağlanmak, onu yüceltmek ve maddeyi esas almak durumuna geldi.

"Maddenin ön plâna çıkışı büyük bir teknik üstünlüğün doğmasını gerektirdi. Avrupa batarken, zayıf düşmüş şarkı da sürükledi bu bataklığa, bu yükseliş gözüken alçalışa. Özünü Mitolojiden alıyordu Avrupa. Zeus; baş mabut, bir kadın düşkünü, önüne geleni iğfale çalışan bir ahlâksız, mabudeler fahişe idiler. Fuhuşu din şekline sokmuş bir inançtı bu. Böyle bir ortamda maddenin Tanrı olması doğaldı. Teknolojinin ilerlemesi bu bozuk mayayı hızla kokuşturdu.

"Yer yuvarlağının güneşin bir peyki olduğunu ispat, Avrupa dinine inen ilk balta oldu. Makul ve rahat hayat, yerini asabı kemiren bir yarışmaya bıraktı. Para, modern toplumun Zeus'u, Marko Polo'yu Asya'ya, Kristof Kolomb'u Amerika'ya, Vasko dö Gama'yı Hindistan yoluna gönderdi. Dünya definesini delen üç bıçak oldu bu üç adam. Yırtılan bu deliklerden milyonlar ve milyarlar aktı Avrupa'ya. ONLAR, insan felâketini hazırlamak için fevkalâde şeytanca bir plân uyguluyor gibiydiler. Makyavel, Kopernik ve Lüter bu plânın sözcüleri gözüküyorlardı. Bu akım Gutenberg'in matbaa harflerinde akıl almaz bir hızla yayılma imkânına kavuştu. Sakat ayakları üzerinde sallanan kilise dayanamadı bu darbeye ve parçalandı. Avrupa yoktu artık. Avrupa milletleri vardı. Ve tabiî, harpler, harpler.

"Nifak tohumu olgun meyvalarını mevsim beklemeden vermeye başladı. Din-felsefe-ilim çarpışması insan ruhunu derinden sarstı. Resim, heykel, şiir güzellikleri fazilete tercih edildi. İktisadî kuvvetlerin hakim olduğu Avrupa'da hedef dünya nimetleriydi. Şeytanî akıl, imanı kararttı. Bu makina kavmini teknoloji yarattı. Dine aç topluluklar, yalancı memeler gibi ideolojilere dayadılar dudaklarını. Bir fikrin doğruluğu akla uygunluğuyla ölçülür oldu. Böylece her zihnî oyun, türlü akıllarda kendine taraftar buldu. İnsanların günlük ekmeklerini temin için toprakla, hava şartlarıyla, sabanla boğuşması söz konusu değildi artık. Ormanlar, akarsular, denizler, bataklıklar ve dağlar eğilmişlerdi. Bu yüzden adaleler, organlar, sinir sistemi açık havanın faydalı atmosferinde gereği gibi çalışamaz oldu. İnsanın çevreyle savaşı bırakması, kendi ben'iyle sürdürmek zorunda olduğu savaşa da son verdi. Böylece her türlü ahlâkî disiplinden sıyrıldı medenî insan. İtidal, şeref, doğruluk, mesuliyet, safiyet, nefse hakimiyet,

kahramanlık, insan sevgisi gibi özellikler alay edilir şeyler oldular. ONLAR'ın istedikleri akıl almaz bir hızla gelişiyordu. Kişiler artık hodbindi. Kişinin bozulmasının aileyi bozmaması imkânsızdı. Bu yüzden evlilik devamlı bir bağ olmaktan çıktı. Çocuksa imkânları sınırlayan bir baş belâsı telâkki edildi.

"Komiserin arkadaşının nazarında bütün bu olanlar dünyamızda ve uzayda yaşayan varlıkların insanla savaşlarının sonuçlarıydı. Onca bu varlıkların ismi cin ve şeytandı. Asırlardır çalışan bu güçler, yaratılıştan tembelliğe meyyal olan, zihnî gayretten hoşlanmayan insanda yuvalandılar. Onları nefislerine hoş gelen biçimde düşündürdüler. Bir takım prensiplerle uğraşmak, yüzyılların süzgecinden arda kalmış, bazı gerçekleri tatbikten kolaydı insan için. Bu gerçeği ONLAR pek iyi biliyorlardı."

Doktor durdu bana da ikram ederek bir sigara yaktı. Bir süre konuşmadık. Sonra "Şimdi sokağa gelebiliriz" dedi. "O, bu fikirden hareket ederek şöyle düşünüyordu. Dünyadaki bu olayların ülkemizi de tesiri altına almak isteyeceği şüphesizdi. Ancak; İslâmiyet ne kadar özünden ayrılmış, ne kadar hurafelerle karışmış olursa olsun DEĞİŞİKLİK kuvvetli bir direnmeyle karşılandı. Kusursuz bir din ve adalete dayalı bir imparatorluk halkını saptırmak uzun yüzyıllar ve pek çok çabaya maloluyordu. Plân ONLAR'ın isimlerine lâyık bir biçimde uygulandı. Dünlerle bugünler arasına duvarlar çekilmekle işe başlandı. Halkın İslâmın istediği biçimde eğitilmemesi için elden gelen her şey yapıldı. Böylece türlü fikir ceryanlarının birbirinden ve gerçek dinden kopardığı topluluklar, bir takım tatbik değeri olmayan formüller geveler oldular. Bunlar ideolojilerdi. Özellikle marksist ve liberal ideolojiler. Oysa her ikisi de ilme ve gözleme dayanmıyordu. İnsanı tanımıyanlar onun hakkında eksik ve keyiflerince tarife yer veriyorlardı. Bu yüzden devlet insanı köle kılan bir müstebit ya da banka bekçisi oldu. Bu iki sistemde de insan köleydi. Biri boynundan kısa bir iple, diğeri ayağından daha uzun bir mesafe içinde bağlı.

"O, dünyayı bugün idare eden ideolojiler hakkında böyle düşünüyordu. İnanıyordu ki; kavga yüzyıllar önce bu sokakta başladığında sokağı savunan uzak dedeler vardı. Sokak, onlardan kalmış, torunlara devredilecek bir emânetti. Bu yüzden mescit kutsal, türbe kutsal, konak kutsal, oraya ait ne varsa kutsal, kutsaldı sokak. Sokak şeytanın bütün dünyayı saran şerrinden korunmalıydı."

Bu sözlerden sonra sustu doktor. Zaman akıl almaz bir hızla geçmişti. Komiserin arkadaşını düşünüyordum. Ona karşı içimde tuhaf fikirler gelişiyordu. Bilmediğim bir nedenle hınca benzer bir his duyuyordum.

"Ya deliymiş bu adam" dedim "Ya da"

"Ya da evliya" diye konuşmamı tamamladı Doktor. "Ne sanıyor kendini

yani bu adam tek başına, yapayalnız, güçsüz bir zavallı, bir donkişot. Bütün dünyaya karşı bir adamcık, bir böcek. Düpedüz çılgınlık bu.”

“Belki” dedi. “Belki de insan hakkındaki yaygın kanaat bizi böyle düşünmeye zorluyor. Siz ve ben dünyayı, sahipsiz, sonsuz boşlukta bir nokta, insanı da nokta üzerinde bir mikrobik büyüklük kabul ediyoruz. Oysa, O’nun insanının bu tarifle hiç ilgisi yok. O’nca insan büyük, güçlü, ölümsüz, başlı başına bir kâinat. Ayrıca o yalnız olmadığına derinden inanıyordu. Onun deyimiyle Allah’la dosttu o. Allah’la beraberdi.”

Dosdoğru gözlerine baktım doktorun.

“Sizin fikirlerinizi öğrenmek isterdim” dedim.

“Pek az şeyden emin olabiliyorum” diye cevap verdi. “Onlarla hemfikir olduğum bir şeyi söyleyebilirim. Avrupa medeniyeti er veya geç insanları yok edecek bir hastalıktır.”

Doktorla konuşmamızın üzerinden tam bir ay geçti. Bu süre içinde hemen hergün orada, sokaktaydım. Aldığım müsadeyle olayın geçtiği her yeri, yaşlı kadının öldürüldüğü evi, konağı, mescidi, türbeyi, bilhassa mahallenin bahçeli kahvesini inceledim. Duyduklarım üzerinde enine boyuna düşündüm. Zihnim bu hikâyeye aslına en uygun biçimde bir son hazırlamak için yoruldu. Sokakta tanıdıklarımın ifadeleriyle, hikâyenin kahramanlarını ve hikâyenin konusunu artık çok iyi biliyordum.

Bir gün, bir akşam üstü komiserle şadırvanda karşılaştım. Abdest alıyordu. Koyu renkli kış bulutlarını güneş bir an parçaladı. Çevre altın rengine büründü. Komiser bana döndü. Çocuksu bir tebessüm vardı dudaklarında.

“Hâlâ bir son mu arıyorsunuz?” diye sordu.

İçimi ısıtan inanç ve ümit dolu bu tebessümle ben de gülümseyerek cevap verdim. “Hayır” dedim. “Bu hikâyenin bir sonu olmaması gereğine artık ben de inanıyorum.”

Sonra şadırvandakilerin anlayamıyacağı bir sual daha sordum ona. “Nöbete mi hazırlanıyorsunuz?”

Akşam güneşinin bu gözüküveren ışığına doğruldu. Boyu olduğundan da büyük geldi bana. “Nöbeti bir an bile bırakmadım” diye cevap verdi.

SON